

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Ірина САДОВСЬКА

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Методичні рекомендації до практичних занять

Луцьк – 2023

УДК 657(072)
ББК 65.052я73
С 14

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Протокол № 3 від 15 листопада 2023 р.*

Рецензент:

Павлов К.В. - доктор економічних наук, професор кафедри економіки і торгівлі Волинського національного університету імені Лесі Українки

Садовська І.Б.

С 14 Бухгалтерський облік: Методичні рекомендації до практичних занять. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 132 с.

Методичні рекомендації до практичних занять містить теми відповідно до Стандартів вищої освіти підготовки бакалавра галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальність 051 Економіка ЛПП Аналітична економіка, 07 Упоравління та адміністрування спеціальностей 072 Фінанси, 073 Менеджмент, 075 Маркетинг, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

Структура. Методичні рекомендації до практичних занять включають, окреме тематичне і змістовне наповнення. На початку кожної теми подано питання до вивчення, дискусійні питання, ключові терміни.

Рекомендовано для здобувачів освіти вищих навчальних закладів, коледжів, а також для бажаючих самостійно оволодіти теоретичними знаннями і практичними навичками з бухгалтерського обліку.

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ I. Тематичні завдання з основ бухгалтерського обліку	6
1.1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод.....	6
1.2. Бухгалтерський баланс.....	14
1.3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис.....	25
1.4. Оцінювання та калькуляція.....	35
1.5. Документація та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку.....	43
РОЗДІЛ II. Тематичні завдання з бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств	52
2.1. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості.....	52
2.2. Облік запасів.....	59
2.3. Облік необоротних активів.....	67
2.4. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу	76
2.5. Облік зобов'язань.....	84
2.6. Облік власного капіталу.....	89
2.7. Облік фінансових інвестицій.....	95
2.8. Облік витрат діяльності підприємства.....	101
2.9. Облік доходів і фінансових результатів.....	107
2.10. Фінансова звітність.....	115
Список використаної літератури	130

Вступ

Методичні рекомендації до практичних занять спрямовані на досягнення у здобувачів освіти результатів навчання (компетентності). Зокрема, ЗК-2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях: розробка і застосування нових економічних, торговельних, біржових інструментів. Теми 6, 7, 8, ЗК-5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. Використання цих технологій для налагодження внутрішніх і зовнішніх економічних зв'язків. Теми 4, 5, 6, 15, 17, ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Теми 2, 3, 7, 8, 9, 12, 14, 16, 17, ЗК-14. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення професійних задач. Теми 2, 3, 7, 17. ФК11. Здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків. Теми 2, 3, 6, 15, 16, 17, ФК-8. Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності. Теми 1-17. ПРН-2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності. Теми 1, 4, 5, 6, ПРН-4. Використовувати сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології обміну та розповсюдження професійно спрямованої інформації у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Теми 4, 7, 11, 15, ПРН-5. Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Теми 1, 2, 10, 11, 13, 17, ПРН-21. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем. Теми 2, 3, 7, 8, 9, 12, 14, 16, 17.

В першому розділі представлені завдання для засвоєння матеріалу з основ бухгалтерського обліку. Враховуючи важливість перших тем, в яких основна увага приділена ознайомленню з категорійним апаратом дисципліни, завдання розроблені за принципом від простого до складного.

В другому розділі представлені завдання з бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств. Основна увага приділена

вивченню особливостей бухгалтерського обліку та набуттю навичок складання первинних документів і облікових регістрів в розрізі облікових ділянок, які зазвичай виділяються на підприємствах: грошових коштів і дебіторської заборгованості; запасів; необоротних активів; праці, її оплати та соціального страхування персоналу; зобов'язань; власного капіталу; фінансових інвестицій; витрат діяльності підприємства; доходів і фінансових результатів; фінансової звітності.

Рекомендуємо опрацьовувати матеріал в послідовності його викладення. По кожній темі перших двох розділів наведено стислий опис важливих питань і визначень, визначені питання для розгляду, дискусійні питання, які потребують досконалого самостійного опрацювання і обговорення в аудиторії з викладачем. Запропоновані в розрізі тем тести мають тривірневу структуру з метою оцінки викладачем ступеня засвоєння матеріалу. Багатоваріантність розміщених в навчальному посібнику завдань дасть можливість використовувати його тривалий час, не повторюючи з року в рік чи для різних груп студентів ті ж самі задачі і питання.

Цифрові дані завдань і назви підприємств умовні.

Методичні рекомендації до практичних занять може бути використано у вищих навчальних закладах, коледжах, а також для бажаючих самостійно оволодіти знаннями з бухгалтерського обліку і практичними навичками.

РОЗДІЛ І

Тематичні завдання з основ бухгалтерського обліку

1.1. Загальна характеристика бухгалтерського обліку, його предмет і метод

Питання до розгляду:

1. Поняття господарського обліку, види обліку
2. Вимірники, що застосовуються в обліку
3. Мета, завдання, функції та принципи бухгалтерського обліку
4. Елементи методу бухгалтерського обліку
5. Предмет та об'єкти бухгалтерського обліку

Дискусійні питання:

1. Який з видів обліку і чому можна вважати найбільш креативним (творчим): фінансовий, управлінський, податковий?
2. Який з видів обліку, на Вашу думку, є наймолодшим?
3. Поясніть місце стратегічного обліку в системі управління підприємством.

Ключові терміни: господарський облік, оперативний облік, статистичний облік, бухгалтерський облік, фінансовий облік, податковий облік, управлінський облік, креативний облік, стратегічний облік, предмет та об'єкт бухгалтерського обліку, метод бухгалтерського обліку, господарські засоби, джерела господарських засобів, необоротні активи, оборотні активи, власний капітал, зобов'язання.

Практичні завдання:

Завдання 1.1.1

Яке з наведених визначень, на Вашу думку, найбільш повно характеризує бухгалтерський облік. Проаналізуйте переваги і недоліки кожного з них.

Вихідні дані: визначення бухгалтерського обліку подано в Таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення бухгалтерського обліку

№ з/п	Джерело	Бухгалтерський облік -
1	2	3
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року N 996-XIV	процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень (ст. 1)
2	Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Частина 1. – Житомир: ЖТІ, 1996. – 236с.	основа для прийняття рішень у бізнесі; це система оцінки фінансової діяльності, яка використовується в бізнесі шляхом реєстрації і систематизації даних про продаж, купівлю та інші угоди. Він узагальнює цю інформацію і надає їй таких форм, які дозволяють оцінити результати минулої діяльності, сучасний стан і перспективи розвитку підприємства; це безперервне і суцільне спостереження за господарськими процесами, відображення всієї сукупності господарських засобів та господарських процесів в рамках одного підприємства за допомогою грошової оцінки (с.8, 41).

1	2	3
3	Ждан В.І., Хаустова Є.Б., Колос І.В., Бондаренко О.С. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. Посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384с.	полягає в безперервному, суцільному, документально обґрунтованому і взаємопов'язаному відображенні об'єктів цього виду обліку (господарських засобів, джерел їх формування, процесів і результатів господарської діяльності) в грошовому вираженні для забезпечення користувачів бухгалтерської інформації з метою прийняття управлінських рішень (с.9).

Завдання 1.1.2

Які з наведених господарських операцій знайдуть першчергове відображення в оперативному, статистичному або бухгалтерському обліку?

Вихідні дані:

- придбано основні засоби у постачальників;
- в поточному місяці собівартість одиниці продукції зменшилась на 100 грн.;
- протягом дня на автотранспортному підприємстві використовувалось 6 автомобілів, 2 перебувають у ремонті;
- протягом року прийнято на роботу 120 працівників, звільнено – 17;

- за власним бажанням звільнено працівника з посади головного бухгалтера;
- ліквідовано підприємство.

Завдання 1.1.3

Провести порівняння фінансового та управлінського обліків за наведеними в таблиці 1.3 характеристиками.

Таблиця 1.3

Порівняння фінансового та управлінського обліків

№ з/п	Порівняльні характеристики	Фінансовий	Управлінський
1	Головні користувачі інформації		
2	Використання вимірників		
3	Відкритість даних		
4	Ступінь достовірності даних		
5	Періодичність складання звітів		
6	Обов'язковість ведення		

Завдання 1.1.4

Покажіть на рис.1.1 послідовність етапів господарського обліку, поясніть кожен етап.

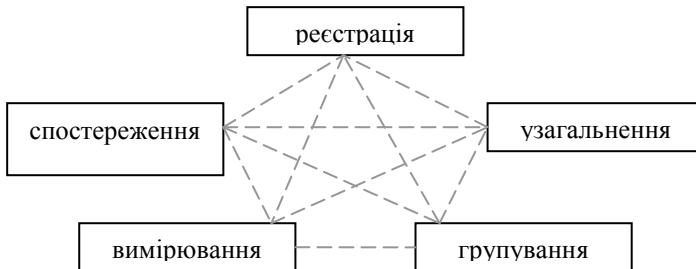

Рис.1.1 Етапи господарського обліку

Завдання 1.1.5

Пов'яжіть основні принципи бухгалтерського обліку, перераховані в таблиці 1.4, з їх характеристиками.

Таблиця 1.4

Принципи бухгалтерського обліку

№ з/п	Принцип	Характеристика
1	2	3
1	нарахування та відповідність доходів і витрат	А. Постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій

		звітності
2	превалювання сутності над формою	Б. Кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства
3	обачність	В. Можливість розподілу діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності
4	повне висвітлення	Г. Застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства
5	безперервність	Д. Операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми
6	автономність	Е. Оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі

Продовження табл. 1.4

1	2	3
7	історична (фактична) собівартість	Є. Для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно порівняти доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів
8	єдиний грошовий вимірник	Ж. Фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі
9	послідовність	З. Пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання
10	періодичність	И. Вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці

Завдання 1.1.6

Які користувачі облікової інформації належать до зовнішніх, а які до внутрішніх? Поставте позначки у відповідних колонках.

Вихідні дані: перелік користувачів наведено в таблиці 1.5

Таблиця 1.5

Користувачі облікової інформації

№ з/п	Користувачі облікової інформації	Внутрішні	Зовнішні
1	ділові партнери		
2	аудиторські контори		

10

3	банки		
4	менеджери		
5	покупці й замовники		
6	цільові фонди		
7	фінансові аналітики		
8	власники		
9	інвестори		
10	постачальники		
11	керівники підрозділів		
12	податкові органи		
13	суд		
14	державна статистика		
15	управлінський персонал		

Завдання 1.1.7

Визначте види облікових вимірників, заповнивши таблицю 1.6.

Таблиця 1.6

Облікові вимірники

№ з/п	Майно, витрати праці	Облікові вимірники		
		натуральні	трудові	грошові
1	гроші в касі – 30 грн.			
2	бензин – 100 л			
3	цвяхи – 100 кг			
4	відпрацьований робітниками час – 12 людино-днів			
5	вантажівки – 10 шт.			
6	паливо – 100 грн.			
7	лампи – 20 шт.			
8	запасні частини – 80 грн.			
9	матеріали – 50 грн.			
10	дошки – 50 м ³			
11	автомобілі – 100000 грн.			
12	заробітна плата – 1000 грн.			

Завдання 1.1.8

Які з елементів методу бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс, звітність) використовуються при здійсненні наступних господарських операцій.

Вихідні дані:

- виявлено нестачі в магазині;
- в наряді зафіксовано виробіток робітника;
- складено фінансову звітність;

- в результаті пошкодження частини автомобіля прийнято рішення про зменшення його балансової вартості;
- обчислено собівартість виготовленої продукції;
- відображено в обліку надходження матеріалів від постачальників на підставі накладної;
- отримано гроші в касу, складено прибутковий касовий ордер;
- згруповано господарські засоби за складом і джерелами їх утворення в грошовому вираженні.

Завдання 1.1.9

Серед ознак, наведених нижче, вибрати ті, що стосуються оцінки, документування та інвентаризації, як елементів методу бухгалтерського обліку.

Вихідні дані:

- спосіб вартісного вимірювання господарських засобів, джерел їх утворення;
- підтверджує факт здійснення господарської операції;
- для різних об'єктів обліку – активів, зобов'язань, капіталу, господарських процесів — визначається у відповідних стандартах обліку;
- заповнюються тільки чорнилом або друкарським способом;
- виявляє фактичний стан майна та розбіжності фактичного стану з даними обліку.

Завдання 1.1.10

Визначити розмір статутного капіталу новоствореного підприємства, відповідність його чинному законодавству. Розрахувати частку кожного учасника у статутному капіталі. Перелічити активи новоствореного підприємства і джерела його утворення.

Вихідні дані: троє громадян Поліщук І.І., Іванюк А.П. та Петрук О.М. вирішили створити авторемонтне підприємство у формі товариства з обмеженою відповідальністю (ТзОВ), статутний капітал якого поділений на частки. Для початку діяльності їм необхідні: будівля, інструмент та грошові кошти. За домовленістю Поліщук І.І. передає у власність підприємства будівлю вартістю 500 тис.грн., Іванюк А.П. – обладнання вартістю 200 тис.грн., Петрук О.М. – готівку в сумі 100 тис.грн.

Завдання 1.1.11

Використовуючи перелік господарських засобів і джерел їх утворення у таблиці 1.7, згрупуйте їх:

- 1) за функціональною участю у процесі діяльності;

2) на господарські засоби і джерела їх утворення.

Таблиця 1.7

Господарські засоби та джерела їх утворення

№ з/п	Найменування господарських засобів та джерел їх утворення	Сума, тис. грн..	Господарські засоби	Джерела господарських засобів
1.	Інструменти, прилади та інвентар	170		
2.	Каса	200		
3.	МШП	630		
4.	Статутний капітал	1000		
5.	Заборгованість за заробітною платою	550		
6.	Транспортні засоби	350		
7.	Довгострокові кредити банків у національній валюті	680		
8.	Сировина і матеріали	400		
9.	Заборгованість іншим кредиторам	500		
10.	Нематеріальні активи	730		
11.	Додатковий капітал	100		
12.	Виробництво	250		
13.	Прибуток	400		
14.	Поточний рахунок в національній валюті	560		
15.	Пайовий капітал	440		
16.	Машини і обладнання	800		
17.	Короткострокові кредити банків в іноземній валюті	360		
18.	Заборгованість інших дебіторів	580		
19.	Паливо	330		
20.	Заборгованість вітчизняних покупців	50		
21.	Товари	30		
22.	Заборгованість перед пенсійним фондом	350		
23.	Будинки і споруди	360		
24.	Тара і тарні матеріали	10		
25.	Заборгованість постачальникам	340		
26.	Резервний капітал	860		
27.	Напівфабрикати	40		
28.	Готова продукція	90		

Завдання 1.1.12

Визначте вартість складових майна підприємства та джерел його утворення та згрупуйте результати в таблицю 1.8.

Таблиця 1.8

Складові майна підприємства і джерела його утворення

Складові майна	Вартість, тис.грн.	Складові джерел	Вартість, тис.грн
Всього		Всього	

Вихідні дані: вартість обладнання – 3000 тис.грн., будівлі і споруди – 10000 тис.грн., отриманий короткостроковий кредит банку – 300 тис.грн., товари на складі – 500 тис.грн., готова продукція – 200 тис.грн., пайовий капітал – 10500 тис.грн., нерозподілений прибуток – 2974 тис.грн., готівка в касі – 4 тис.грн., дебіторська заборгованість 40 тис.грн., кредиторська заборгованість – 20 тис.грн., патент 50 тис.грн.

Тестові завдання:

1. Господарський облік поділяють на:
  - 1) фінансовий, податковий, управлінський;
  - 2) бухгалтерський, виробничий, управлінський;
  - 3) оперативний, статистичний, бухгалтерський;
  - 4) статистичний, податковий, бухгалтерський;
  - 5) немає правильної відповіді.
2. Бухгалтерський облік є видом:
  - 1) податкового обліку;
  - 2) фінансового обліку;
  - 3) господарського обліку;
  - 4) статистичного обліку
  - 5) немає правильної відповіді.
3. Не є етапами (стадіями) господарського обліку:
  - 1) спостереження;
  - 2) вимірювання;
  - 3) реєстрація;
  - 4) узагальнення;
  - 5) немає правильної відповіді.
4. У якому варіанті відповіді перелічено тільки натуральні показники:
  - 1) гривня, копійка, метр;
  - 2) кілограм, умовна банка, метр;
  - 3) долар, людино-день, штука;
  - 4) тонна, кілограм, відсоток;
  - 5) у жодному з наведених?
5. Не є обов'язковим і використовується виключно для внутрішніх потреб управління:
  - 1) податковий облік;
  - 2) управлінський облік;
  - 3) фінансовий облік;
  - 4) креативний облік;
  - 5) всі наведені вище.

14 Ситуаційні завдання:

1. Проаналізуйте життєві ситуації (свої, знайомих), коли прийняття рішень було ускладнено відсутністю або поганою якістю необхідної інформації. Які заходи, на Вашу думку, необхідно вжити для підвищення якості інформації і що саме впливає на неї?

2. З 1.01.08 прийняли на підприємство нового бухгалтера. В травні 2008 року контролюючими органами було проведено перевірку бухгалтерського обліку за 2007 рік, за результатами якої встановлено порушення чинного законодавства. Хто буде відповідати за виявлені порушення?

1.2. Бухгалтерський баланс

Питання до розгляду:

1. Сутність бухгалтерської збалансованості
2. Поняття та функції балансу
3. Структура та основи побудови балансу
4. Види балансу
5. Типи змін в балансі

Дискусійні питання:

1. Який формат балансу (вертикальний чи горизонтальний) є зручнішим у користуванні? Обґрунтуйте свою думку.
2. Поясніть належність доходів і витрат майбутніх періодів до активу і пасиву балансу.
3. Який з елементів методу бухгалтерського обліку, на Вашу думку, є первинним: баланс чи звітність?

Ключові терміни: баланс, стаття балансу, актив, пасив, розділ балансу, балансове рівняння, господарська операція, типи господарських операцій, валюта балансу.

Приклад 1

Початковий баланс підприємства «Мотор» має вигляд (табл.1.9)

Таблиця 1.9

Початковий баланс підприємства «Мотор»

Актив	Сума, грн.	Пасив	Сума, грн.
Каса	1000	Нерозподілені прибутки	4000
Рахунки в банках	2000	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	3000

Виробничі запаси	3000	Статутний капітал	2000
Розрахунки з покупцями та замовниками	4000	Короткострокові позики	1000
Баланс	10000	Баланс	10000

Господарська операція: отримано в касу підприємства з його поточного рахунка готівку для виплати заробітної плати працівникам у сумі 1 000 грн. Внаслідок цієї операції залишок грошових коштів у касі збільшиться на 1 000 грн. і сума за статтею «Каса» становитиме 2000 грн. (1000 + 1000). Водночас на поточному рахунку в банку кошти на 1 000 грн. зменшаться і за статтею «Рахунки в банках» залишок становитиме 1000 грн. (2000 - 1000).

Баланс підприємства після операції матиме такий вигляд (табл.1.10).

Таблиця 1.10

Баланс підприємства після операції типу А+А-

Актив	Сума, грн.		Пасив	Сума, грн.	
	Початковий баланс	Після операції		Початковий баланс	Після операції
<i>Каса</i> +1000	1000	2000	Нерозподілені прибутки	4000	4000
<i>Рахунки в банках</i> - 1000	2000	1000	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	3000	3000
Виробничі запаси	3000	3000	Статутний капітал	2000	2000
Розрахунки з покупцями та замовниками	4000	4000	Короткострокові позики	1000	1000
Баланс	10000	10000	Баланс	10000	10000

Так як підсумок балансу не змінився, а зміни відбулись тільки в активі – це операція першого типу: А+А-.

Приклад 2

Показники початкового балансу підприємства «Мотор» такі ж як в прикладі 1.

Господарська операція: за рішенням зборів засновників підприємства частину прибутку в сумі 3 000 грн. направлено на збільшення статутного капіталу. Внаслідок цієї операції відбулися зміни в джерелах засобів: сума за статтею «Нерозподілені прибутки» зменшилася на 3000 грн. і становить 1000 грн. (4 000 - 3 000), а «Статутний капітал» при цьому збільшився на цю суму і становив 5 000 грн. (2 000 + 3 000).

Баланс підприємства після операції матиме такий вигляд (табл.1.11).

Баланс підприємства після операції типу П+П-

Актив	Сума, грн.		Пасив	Сума, грн.	
	Початковий баланс	Після операції		Початковий баланс	Після операції
Каса	1000	1000	<i>Нерозподілений прибуток</i> -3000	4000	1000
Рахунки в банках	2000	2000	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	3000	3000
Виробничі запаси	3000	3000	<i>Статутний капітал</i> +3000	2000	5000
Розрахунки з покупцями та замовниками	4000	4000	Короткострокові позики	1000	1000
Баланс	10000	10000	Баланс	10000	10000

Так як підсумок балансу не змінився, а зміни відбулись тільки в Пасиві – це операція другого типу: П+П-.

Приклад 3

Показники початкового балансу підприємства «Мотор» такі ж як в прикладі 1.

Господарська операція: від постачальників надійшли й були оприбутковані запаси на суму 6 000 грн. Внаслідок операції відбулося збільшення статті «Виробничі запаси» на 6 000 грн. і становить 9000 грн. (3000 +6000). Одночасно відбулося збільшення «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» за одержані запаси на цю ж суму. Залишок за статтею «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» зростає до 9 000 грн. (3000 + 6 000).

Баланс підприємства після операції матиме такий вигляд (табл. 1.12).

Таблиця 1.12

Баланс підприємства після операції типу А+П+

Актив	Сума, грн.		Пасив	Сума, грн.	
	Початковий баланс	Після операції		Початковий баланс	Після операції
Каса	1000	1000	Нерозподілені прибутки	4000	4000
Рахунки в банках	2000	2000	<i>Розрахунки з постачальниками та підрядниками</i> +6000	3000	9000
<i>Виробничі запаси</i> +6000	3000	9000	Статутний капітал	2000	2000

Розрахунки з покупцями та замовниками	4000	4000	Короткострокові позики	1000	1000
Баланс	10000	16000	Баланс	10000	16000

Підсумок балансу збільшився на 6000 грн., зміни відбулись в Активі і Пасиві – це операція третього типу: А+П+.

Приклад 4

Показники початкового балансу підприємства «Мотор» такі ж як в прикладі 1. Господарська операція: перераховано підприємством з поточного рахунка в банку заборгованість за раніше отриманим кредитом на суму 1 000.

Ця операція викликала зменшення статті «Рахунки в банках» на суму 1 000 грн., залишок на якому тепер становить 1000 грн. (2000 - 1000), і одночасно зменшення заборгованості банку за кредитом на цю ж суму. В результаті операції залишок за статтею «Короткострокові позики» становить 0 грн.(1000 - 1000).

Баланс підприємства після операції матиме такий вигляд (табл. 1.13)

Таблиця 1.13

Баланс підприємства після операції А-П-

Актив	Сума, грн.		Пасив	Сума, грн.	
	Початковий баланс	Після операції		Початковий баланс	Після операції
Каса	1000	1000	Нерозподілені прибутки	4000	4000
<i>Рахунки в банках</i> -1000	2000	1000	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	3000	3000
Виробничі запаси	3000	3000	Статутний капітал	2000	2000
Розрахунки з покупцями та замовниками	4000	4000	<i>Короткострокові позики</i> -1000	1000	0
Баланс	10000	9000	Баланс	10000	9000

Підсумок балансу зменшився на 1000 грн., зміни відбулись в Активі і Пасиві – це операція четвертого типу: А-П-.

Приклад 5

Складемо баланс підприємства «Аргос» за даними сальдо рахунків на 31.12.20XX року, наведених в таблиці 1.14.

Таблиця 1.14

Сальдо рахунків

Показники	Сума, грн.
Будинки і споруди	2544,0
Статутний капітал	29480,0
Короткострокові кредити банків	2080,0

Готова продукція	18 000,0
Товари	6650,0
Векселі одержані	30 000,0
Додатково вкладений капітал	3090,0
Розрахунки за заробітною платою	3200,0
Розрахунки за соціальним страхуванням	800,0
Поточні фінансові інвестиції	2000,0
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3800,0
Виробничі запаси	10 256,0

Баланс відобразимо в таблиці 1.15

Таблиця 1.15

Актив	Сума	Пасив	Сума
I.Необоротні активи - будинки і споруди	2544,0	I.Власний капітал - статутний капітал - додатково вкладений капітал	29480 3090
II.Оборотні активи - виробничі запаси - Готова продукція - товари - векселі одержані - грошові кошти в національній валюті	10256 18000 6650 3000 2000	IV. Поточні зобов'язання - короткострокові кредити банку - кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги - зобов'язання по розрахунках за з/п - зобов'язання по розрахунках за соц.страх.	2080 3800 3200 800
БАЛАНС	42450	БАЛАНС	42450

Баланс підприємства «Аргос» на 1.01.20XX

Практичні завдання:

Завдання 1.2.1

Які з перелічених показників відображаються в балансі підприємства.

Вихідні дані:

- Нематеріальні активи;
- Кількість працівників;
- Вартість меблів;
- Земля;
- Укладені договори купівлі-продажу;
- Статутний капітал;
- Дохід від реалізації продукції;
- Прибуток;
- Виробничі запаси;

- Заборгованість з плати праці;
- Отримана позика банку;
- Витрати пального.

Завдання 1.2.2

Які з перелічених статей належать до активу або пасиву балансу?

Вихідні дані: основні засоби, статутний капітал, виробничі запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові кредити банків, поточні фінансові інвестиції, векселі видані, грошові кошти, будівлі, споруди, резервний капітал, векселі отримані, доходи майбутніх періодів, позика банку, прибутки, заборгованість покупців.

Завдання 1.2.3

Використовуючи дані про залишки на бухгалтерських рахунках підприємства “Статус”, згрупуйте їх:

- 1) на господарські засоби і джерела їх утворення;
- 2) активи за функціональною участю в процесі діяльності (матеріальні, нематеріальні, фінансові).

Вихідні дані: перелік господарських засобів і джерел їх утворення подано в таблиці 1.16.

Таблиця 1.16

Перелік господарських засобів і джерел їх утворення

№ з/п	Найменування господарських засобів і джерел їх утворення	Сума, грн.
1	Інструменти, прилади та інвентар	11890
2	Каса	20200
3	МШП	925
4	Статутний капітал	163000
5	Заборгованість за заробітною платою	5800
6	Транспортні засоби	8100
7	Довгострокові кредити банків у національній валюті	40000
8	Сировина і матеріали	15845
9	Заборгованість іншим кредиторам	420
10	Комп'ютерні програми	4800
11	Цільове фінансування і цільові надходження	15000
12	Виробництво (незавершене)	15890
13	Прибуток	19470
14	Поточний рахунок в національній валюті	18200
15	Додатковий капітал	15000
16	Машини і обладнання	20460
17	Короткострокові кредити банків в іноземній валюті	3900
18	Заборгованість інших дебіторів	970
19	Паливо	3600
20	Заборгованість вітчизняних покупців	6720

20

21	Товари	3600
22	Заборгованість перед пенсійним фондом	460
23	Будинки і споруди	120400
24	Тара і тарні матеріали	1820
25	Заборгованість постачальникам і підрядчикам	24840
26	Резервний капітал	5400
27	Напівфабрикати	5250
28	Готова продукція	34620

Завдання 1.2.4

Об'єднайте джерела утворення господарських засобів підприємства із завдання 1.2.3 за джерелами їх утворення за зразком, наведеним в таблиці 1.17

Таблиця 1.17

Класифікація джерел господарських засобів

№ з/п	Джерела господарських засобів	Джерела власних засобів		Джерела залучених засобів	
		Власний капітал	Доходи майбутніх періодів	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові зобов'язання

Завдання 1.2.5

Об'єднайте господарські засоби підприємства із завдання 1.2.3 за участю в обороті у таблиці 1.18.

Таблиця 1.18

Класифікація господарських засобів за участю в обороті

№ з/п	Найменування господарських засобів (активів)	Сума, грн.									
		Необоротні активи				Оборотні активи					
		Основні засоби	Нематеріальні активи	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші необоротні активи	Грошові кошти	Короткострокові фінансові інвестиції	Дебіторська заборгованість	Запаси	Виробництво	Витрати майбутніх періодів
	Всього										

Вихідні дані: завдання 1.2.3.

Завдання 1.2.6

На основі даних про залишки на рахунках бухгалтерського обліку складіть баланс на 1.02.20XXр. для підприємства «Салют»

Вихідні дані: сальдо рахунків «Салют» на 31.01.20XX року наведено в таблиці 1.19

Сальдо рахунків «Салют» на 31.01.20XX року

№ п/п	Найменування господарських засобів	Сума, грн.
1	Статутний капітал	105000
2	Товари	18500
3	Каса	500
4	Заборгованість постачальникам	20000
5	Основні засоби	101000
6	Прибуток	25000
7	Готова продукція	25500
8	Кредити банків	30000
9	Незавершене виробництво	24500
10	Матеріали	10000

Завдання 1.2.7

Визначте як впливають на валюту балансу (збільшують, зменшують, не змінюють) господарські операції ТЗОВ «Світанок».

Вихідні дані: перелік господарських операцій подано в таблиці 1.20.

Таблиця 1.20

Господарські операції підприємства ТЗОВ «Світанок»

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Відповідь
1	З розрахункового рахунку надійшли гроші в касу	500	
2	Частина прибутку спрямована на збільшення статутного капіталу	300	
3	Погашено з розрахункового рахунку зобов'язання перед постачальниками	400	
4	Придбано у постачальників матеріали	150	
5	Отримано готівку в касі від покупців	3000	
6	Видано з каси готівку під звіт	280	
7	Погашено кредит банку	430	
8	Використано матеріали у виробництві	700	
9	Отримано на розрахунковий рахунок кредит банку	200	

Завдання 1.2.8

Запишіть результати наведених господарських операцій, використовуючи «+» та «-» для позначення збільшення чи зменшення активів, зобов'язань та капіталу.

Вихідні дані: перелік господарських операцій подано в таблиці 1.21

Таблиця 1.21

Визначення впливу господарських операцій на активи, зобов'язання та капітал підприємства

№ з/п	Зміст господарської операції	Вплив на		
		Активи	Зобов'язання	Капітал

1	2	3	4	5
1	Погашено зобов'язання з податку на прибуток з розрахункового рахунку	-	-	
2	Виплачено з каси заробітну плату			
3	Погашено зобов'язання перед постачальниками у сумі 100 тис.грн. готівкою 50 тис.грн., а решту за рахунок кредиту банку			
4	Як внесок до статутного капіталу отримано основні засоби			
5	Придбано нематеріальні активи у постачальників			
6	Покупці повернули придбані товари			
7	Погашено кредит банку			
8	Виявлено нестачу товарів в магазині			

Завдання 1.2.9

Визначте тип змін в балансі: А+А-, П+П-, А+П+, А-П-, де А – актив балансу, П – пасив балансу, «+» - збільшення, «-» - зменшення .

Вихідні дані: господарські операції підприємства наведено в таблиці 1.22

Таблиця 1.22

Господарські операції підприємства

№ п/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Тип змін в балансі
1	Придбано у постачальників сировину і матеріали	1000	
2	Використали матеріали для виробництва продукції	2000	
3	Нарахували заробітну плату робітникам, зайнятим у виробництві	1000	
4	Провели відрахування на фонд оплати праці: в Пенсійний фонд; у Фонди соціального страхування	332 28	
5	Прийнято до оплати рахунок від постачальників за використану у виробництві електроенергію	2000	
6	Оприбутковано на склад готову продукцію	5000	
7	Отримано короткостроковий кредит банку	100000	
8	З розрахункового рахунку отримано кошти в касу для видачі зарплати	1000	
9	З розрахункового рахунку отримано кошти в касу на господарські потреби	200	
10	Видано з каси зарплату працівникам	900	
11	Видано готівку на витрати по відрядженню	200	
12	Здано в банк на поточний рахунок депоновану зарплату	100	

13	Погашено заборгованість перед: Пенсійним фондом; Фондами соціального страхування	332 28	
14	Збільшено резервний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку	300	
15	Отримано основні засоби як внесок до статутного капіталу	20000	

Завдання 1.2.10

Скласти початковий і кінцевий баланс, а також визначити вплив кожної з наведених операцій на бухгалтерський баланс та вказати тип змін в балансі під впливом господарських операцій.

Вихідні дані: в початковому балансі підприємства наявні наступні статті: статутний капітал – 1310 тис.грн.; позика банку — 200 тис.грн.; розрахунки з постачальниками та підрядниками — 150 тис.грн.; інструменти, прилади та інвентар - 50 тис.грн.; транспортні засоби — 500 тис.грн.; товари — 300 тис.грн.; розрахунки з покупцями та замовниками – 450 тис.грн.; рахунок в банку — 350 тис.грн.; каса – 10 тис.грн.;

Протягом місяця поточного року підприємство здійснило такі операції (тис.грн.):

- зараховано на поточний рахунок кошти від покупців у погашення заборгованості — 450 тис.грн.;
- придбано запасні частини — 10 тис.грн.;
- погашено з поточного рахунка заборгованість перед постачальниками — 150 тис.грн.;
- видано з каси готівку підзвітній особі — 5 тис.грн.;
- погашено позику банку — 200 тис.грн.

Тестові завдання:

1. Яка класифікація господарських засобів (майна) використовується в бухгалтерському обліку:

- 1) за функціональною роллю у процесі відтворення;
- 2) не використовують жодної;
- 3) власні і залучені;
- 4) основні і оборотні;
- 5) за джерелами формування?

2. Баланс включає інформацію про грошову оцінку:

- 1) доходів, активів та капіталу.
- 2) фінансових результатів, доходів і витрат;
- 3) активів, капіталу та зобов'язань;

---

24 4) джерел господарських засобів, власного капіталу та зобов'язань;

5) власного і залученого капіталу?

3. Елемент балансу, який відповідає критеріям, встановленим П(С)БО, називається:

1) розділом;

2) активом;

3) статтею;

4) пасивом;

5) немає правильної відповіді.

4. Баланс відображає інформацію про підприємство:

1) станом на певну дату;

2) за певний період;

3) станом на певну дату і за період;

4) за весь період діяльності;

5) немає правильної відповіді.

5. Сторона балансу, в якій відображають господарські засоби, називається:

1) розділом;

2) статтею;

3) активом;

4) пасивом;

5) немає правильної відповіді.

Ситуаційні завдання:

1. Бухгалтер підприємства до 15 лютого не подав до органів статистики річний баланс. З 16 лютого по 25 лютого цього ж року він перебував на лікарняному. В які строки бухгалтеру слід скласти річний баланс? Який кінцевий термін подання річного балансу до статистики? Яка відповідальність бухгалтера за неподання фінансової звітності?

2. При складанні балансу було виявлено, що підсумок активу і пасиву балансу відрізняється на 0,1 тис.грн. Встановлено, що помилка виникла внаслідок заокруглень статей балансу до тисяч гривень. Як виправити рівність в балансі не порушуючи чинного законодавства? Чи суттєва ця помилка для підприємства, якщо підсумок балансу рівний 100 тис.грн.?

1.3. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис

Питання до розгляду:

1. Поняття бухгалтерських рахунків, їх побудова
2. Подвійний запис та його значення
3. Класифікація рахунків бухгалтерського обліку
4. Узагальнення даних поточного бухгалтерського обліку
5. Плани рахунків бухгалтерського обліку

Дискусійні питання:

1. Яка роль активно-пасивних та контрарних рахунків у побудові балансу підприємства?
2. Які відмінності, на Вашу думку, існують між поняттями «кореспонденція рахунків», «подвійний запис», «бухгалтерське проведення»?
3. Чим зумовлена, на Вашу думку, наявність декількох планів рахунків?

Ключові терміни: рахунки, дебет, кредит, сальдо, обороти, подвійний запис, кореспонденція рахунків, основні рахунки, регулюючі рахунки, операційні рахунки, фінансово-результативні рахунки, балансові і позабалансові рахунки, оборотна відомість, план рахунків бухгалтерського обліку.

Приклад 1

Складемо кореспонденцію рахунків до господарської операції: придбано матеріали у постачальників на суму 200 грн.

1) Уважно вивчаємо господарську операцію, її зміст. В даному прикладі підприємство придбало матеріали, тобто їх вартість має зрости. Придбано матеріали на 200 грн. у постачальників. Так як підприємство з постачальниками ще не розрахувалось, то виникли зобов'язання за придбані матеріали.

2) Визначаємо два рахунки, які кореспондують. Придбано матеріали, вартість яких має зрости, отже перший рахунок – це 201 «Сировина і матеріали». В підприємства виникли зобов'язання перед постачальниками за придбані товари, тому інший рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

3) Даємо характеристику визначеним рахункам: «Сировина і матеріали» належать до засобів – активний рахунок, «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (кредиторська заборгованість) належать до залучених джерел господарських засобів – пасивний рахунок.

4) По кожному рахунку визначаємо зміни. На підприємстві відбулось зростання вартості сировини і матеріалів на 200 грн., також збільшення заборгованості за розрахунками з постачальниками і підрядниками на 200 грн. Отже, відбулось збільшення по двох рахунках.

5) Використовуючи формулу А+П+ складаємо кореспонденцію.

201 «Сировина і матеріали»		631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	
Дт	Кт	Дт	Кт
сальдо			сальдо
+ 200	–	–	+200
сальдо			сальдо

Для складання кореспонденції вибираємо сторони рахунків (дебет або кредит), які відображають збільшення відповідних рахунків для типу змін А+П+.

Бухгалтерська проводка матиме вигляд:

Дебет рахунку 201 «Сировина і матеріали» на суму 200 грн.

Кредит рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» на суму 200 грн.

Скорочений запис: Дт 201 – Кт 631 = 200 грн

Увага! Першим завжди записується рахунок, який дебетується, а другий - який кредитується. Це практичний прийом для зручності і взаєморозуміння між практиками.

Приклад 2

Складемо кореспонденцію рахунків до господарської операції: погашено дебіторську заборгованість в сумі 300 грн. готівкою.

1) Уважно вивчаємо господарську операцію, її зміст. В даному прикладі дебітори – покупці повернули підприємству борг. Так як борг повернули готівкою, то в касі підприємства збільшилась сума коштів на 300 грн., одночасно зменшилась дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями і замовниками на суму 300 грн.

2) Визначаємо два рахунки, які кореспондують. Надійшла готівка на підприємство, отже перший рахунок – це 30 «Каса». В підприємства зменшилась дебіторська заборгованість, тому другий рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

3) Даємо характеристику вибраним рахункам: «Каса», грошові кошти належать до активу – активний рахунок, «Розрахунки з покупцями та замовниками» (дебіторська заборгованість) належить до господарських засобів – активний рахунок.

4) По кожному рахунку визначаємо зміни. На підприємстві відбулось зростання грошових коштів (рахунок «Каса») на 200 грн. та зменшення дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками (рахунок «Розрахунки з покупцями та замовниками») на суму 200 грн.

5) Використовуючи формулу А+А- складаємо кореспонденцію.

30 «Каса»		36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	
Дт	Кт	Дт	Кт
сальдо		сальдо	
+	-	+	-
сальдо		сальдо	

Для складання кореспонденції вибираємо сторони рахунків (дебет або кредит), які відображають збільшення каси та зменшення розрахунків з покупцями і замовниками, тип змін А+А-.

Бухгалтерська проводка матиме вигляд:

Дебет рахунку 30 «Каса» на суму 200 грн.

Кредит рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» на суму 200 грн.

Скорочений запис: Дт 30 – Кт 36 = 300 грн.

Приклад 3

Визначимо залишок на активному рахунку 26 «Готова продукція», якщо початкове сальдо 200 грн., надійшла готова продукція на склад вартістю 20000 грн., реалізовано готової продукції на суму 1000 грн. Та залишок на пасивному рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», якщо початкове сальдо – 100000 грн., збільшення 3000 грн., зменшення 40000 грн.

26
«Готова продукція»

44
«Нерозподілені прибутки»

		(непокриті збитки)»	
Дт	Кт	Дт	Кт
200			100000
20000	1000	40000	3000
19200			63000

Залишок по рахунку 26 «Готова продукція» = 200+20000-1000=19200 грн.

Залишок по рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» = 100000+3000-40000=63000 грн.

Практичні завдання:

Завдання 1.3.1

Серед перерахованих рахунків виберіть активні й пасивні

Вихідні дані: «Основні засоби», «Нематеріальні активи», «Короткострокові позики», «Знос основних засобів», «Статутний капітал», «Розрахунки з постачальниками», «Каса», «Виробничі запаси», «Розрахунки за податками», «Розрахунки з підзвітними особами», «Доходи майбутніх періодів», «Додатковий капітал», «Витрати майбутніх періодів», «Короткостроковий кредит банку».

Завдання 1.3.2

Визначити тип змін в балансі підприємства під впливом наведених господарських операцій та скласти кореспонденції рахунків. Побудувати схеми використаних рахунків (рис. 1.4).

Вихідні дані: господарські операції наведено в таблиці 1.23

Таблиця 1.23

Господарські операції підприємства

№ п/п	Зміст господарських операцій	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1.	В касу надійшов виторг за продані товари	100		
2.	В магазин надійшли товари від постачальників	200		
3.	З каси здані гроші на розрахунковий рахунок в банку	300		
4.	Погашено короткостроковий кредит банку	500		
5.	З розрахункового рахунку перераховано постачальникам	800		
6.	В касу надійшли кошти з розрахункового рахунку на господарські потреби і виплату заробітної плати	700		

7.	На розрахунковий рахунок в банку надійшли кошти: - від інших дебіторів; - короткостроковий кредит банку	600 1000		
8.	Видана з каси заробітна плата робітникам і службовцям	900		
9.	З розрахункового рахунку перераховано: - зобов'язання до бюджету; - постачальникам	200 100		
10.	З каси видано в підзвіт на відрядження	500		
11.	Частина прибутку спрямована на збільшення: - статутного капіталу; - резервного капіталу	400 200		
12.	На розрахунковий рахунок надійшли платежі від покупців	500		

Завдання 1.3.3

Відкрийте синтетичні рахунки та відобразіть на них залишки на 1.02.200X р. за такими схемами, наведеними на рис.1.4.

Активні рахунки Назва рахунку		Пасивні рахунки Назва рахунку	
Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Сальдо на початок			Сальдо на початок
Операції по дебету	Операції по кредиту	Операції по дебету	Операції по кредиту
Оборот дебетовий	Оборот кредитовий	Оборот дебетовий	Оборот кредитовий
Сальдо на кінець			Сальдо на кінець

Рис.1.4. Будова рахунків

Вихідні дані: інформація по рахунках на 1.01.200X року та операції за місяць наведено в таблиці 1.24.

Таблиця 1.24

Інформація по рахунках на 1.01.200X року та операцій за місяць

Назва рахунку	Залишок	Збільшення	Зменшення
Статутний капітал	157000	300	
Готова продукція	25000	240	50
Нерозподілений прибуток	13800		800
Будівлі і споруди	500000	100	10000
Розрахунки з постачальниками	3200	400	
Товари	4700	650	
Поточний рахунок	800	300	400

30

Виробництво	137000	360
-------------	--------	-----

Завдання 1.3.4

Відобразити початкове сальдо, проведені операції та кінцеве сальдо на відповідному рахунку.

Вихідні дані: початкове сальдо за рахунком "Виробничі запаси" становить 50 грн. За звітний період було оприбутковано на склад запаси вартістю 200 грн. Відпущено у виробництво запаси на суму 230 грн.

Завдання 1.3.5

Визначте невідомі суми в наведених схемах рахунків (рис. 1.5).

А) ³¹
«Рахунки в банках»

Дт	Кт
300	
200	
?	400
500	

Б) ⁶⁴
«Розрахунки за податками і платежами»

Дт	Кт
	?
400	300
	630

В) ¹⁰
«Основні засоби»

Дт	Кт
?	
800	400
500	

Г) ⁶⁰
«Короткострокові кредити банку»

Дт	Кт
	600
?	300
	400

Рис.1.5. Схеми рахунків

Завдання 1.3.6

Визначити тип змін в балансі підприємства, скласти кореспонденції рахунків та зробити записи у відповідних т-рахунках.

Вихідні дані: господарські операції підприємства наведено в таблиці 1.25.

Таблиця 1.25

Господарські операції підприємства

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	Придбано у постачальників сировину і матеріали		
2	Використали матеріали для виробництва продукції		
3	Нарахували заробітну плату робітникам, зайнятим у виробництві		
4	Провели нарахування у фонди соціального страхування на фонд оплати праці		

5	Нараховано знос на основні засоби, що використовуються в основному виробництві		
6	Прийнято до оплати рахунок від постачальників за використану у виробництві електроенергію		
7	Оприбутковано на склад готову продукцію		
8	Отримано короткостроковий кредит банку		
9	З розрахункового рахунку отримано кошти в касу для видачі зарплати		
10	З розрахункового рахунку отримано кошти в касу на господарські потреби		
11	Видано з каси зарплату працівникам		
12	Видано готівку на витрати по відрядженню		
13	Здано в банк готівку з каси		
14	Погашено заборгованість перед Пенсійним фондом		
15	Збільшено статутний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку		
16	Проведено відрахування до резервного капіталу		

Завдання 1.3.7

На підставі кореспонденції рахунків визначте зміст господарських операцій.

Вихідні дані:

- 1) Дт 20 — Кт 46;
- 2) Дт 31 — Кт 60;
- 3) Дт 23 — Кт 68;
- 4) Дт 20 — Кт 42;
- 5) Дт 91 — Кт 22;
- 6) Дт 43 — Кт 44;
- 7) Дт 31 — Кт 30;
- 8) Дт 92 — Кт 65;
- 9) Дт 44 — Кт 79.

Завдання 1.3.8

Відкрийте аналітичні рахунки до синтетичного рахунку 201 “Сировина і матеріали” за схемою поданою в таблиці 1.26.

Таблиця 1.26.

Схема аналітичного рахунку

Дебет	К-сть	Ціна	Сума	Кредит	К-сть	Ціна	Сума
Залишок на початок							
Оборот дебетовий				Оборот кредитовий			
Залишок на кінець							

Вихідні дані: перелік матеріалів та операції з ними наведено в таблиці 1.27.

Таблиця 1.27

Відомість про рух матеріалів на підприємстві

Найменування матеріалу	Одиниці виміру	Ціна за одиницю	Залишок на початок		Надходження за звітний період		Вибуття за звітний період	
			Кількість	Сума, грн.	Кількість	Сума, грн.	Кількість	Сума, грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Матеріал шифр 2011								
1	шт.	100	10	1000	400	4000	300	30000
2	шт.	200	20	4000	50	10000	100	20000
3	шт.	300	30	9000	100	30000	100	30000

Продовження табл. 1.27

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Матеріал шифр 2012								
1	кг	10	40	400	-	-	10	100
2	кг	20	50	1000	30	600	-	-
3	кг	30	-	-	10	300	-	-

Завдання 1.3.9

На підставі кореспонденції рахунків визначте зміст господарських операцій.

Вихідні дані:

- 1) Дт 30 — Кт 31;
- 2) Дт 26 — Кт 23;
- 3) Дт 31 — Кт 36;
- 4) Дт 30 — Кт 37;
- 5) Дт 10 — Кт 46;
- 6) Дт 91 — Кт 20;
- 7) Дт 23 — Кт 20;
- 8) Дт 92 — Кт 13;
- 9) Дт 92 — Кт 66.

Завдання 1.3.10

Відобразити бухгалтерські проводки в Журналі реєстрації господарських операцій, скласти початковий баланс, оборотно-сальдову відомість, шахову відомість, кінцевий баланс.

Вихідні дані: залишки по синтетичних рахунках підприємства на 1.01.20XX року наведено в таблиці 1.28, господарські операції за січень – в таблиці 1.29.

Таблиця 1.28

Залишки по синтетичних рахунках на 1.01.20XXр.

Назва рахунку	Сума, тис. грн.	Назва рахунку	Сума, тис. грн.
1. Основні засоби	4000	9. Рахунки в банку	100
2. Знос основних засобів	-1500	10. Статутний капітал	4000
3. Заборгованість по заробітній платі	68	11. Резерв сумн.дебіторськ.заборгов.	-2
4. Розрахунки з покупцями і замовниками	10	12. Довгострокова деб. заборгованість	50
5. Довгострокові кредити	50	13. Резервний капітал	120
6. Додатковий капітал	120	14. Товари	60
7. Виробничі запаси	400	15. Готова продукція	500
8. Нематеріальні активи	700	16. Каса	40

Таблиця 1.29 Господарські операції за січень:

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, тис. грн.
1.	Оплачено постачальниками за матеріали	60
2.	Оприбутковано матеріали від постачальника	15
3.	Списано матеріали на виробництво	5
4.	Отримано короткостроковий кредит банку	130
5.	З розрахункового рахунку отримано кошти в касу для видачі зарплати	50
7.	Видано з каси зарплату працівникам	68

Тестові завдання:

1. Оборотні засоби підприємства характеризують рахунки:

- 1) 23, 25, 19;
- 2) 21, 50, 40;
- 3) 301, 22, 25;
- 4) 285, 332, 71;
- 5) 631, 372, 202.

2. Власний капітал характеризують рахунки:

- 1) 23, 40, 50;
- 2) 423, 472, 40;
- 3) 37, 441, 51;
- 4) 10, 14, 42;
- 5) 15, 32, 54.

3. Яка кореспонденція відображає зміст господарської операції: придбано матеріали у постачальників:

- 1) Дт 20 – Кт 68;
- 2) Дт 20 – Кт 63;
- 3) Дт 22 – Кт 36;
- 4) Дт 22 – Кт 38;

5) Дт 63 – Кт 20.

4. Яка кореспонденція відображає зміст господарської операції: відпущені матеріали на виробництво продукції:

- 1) Дт 90 – Кт 20;
- 2) Дт 23 – Кт 20;
- 3) Дт 26 – Кт 20;
- 4) Дт 26 – Кт 23;
- 5) Дт 23 – Кт 26.

5. Яка кореспонденція відображає зміст господарської операції: на поточний рахунок зараховано короткострокову позику:

- 1) Дт 31 – Кт 60;
- 2) Дт 30 – Кт 60;
- 3) Дт 31 – Кт 50;
- 4) Дт 60 – Кт 31;
- 5) Дт 60 – Кт 33.

Ситуаційні завдання:

1. Під час складання оборотно-сальдової відомості за січень 200X року, бухгалтер виявив, що підсумок оборотів за місяць не однаковий і складає: дебетовий оборот – 1244000 грн., кредитовий – 1255000 грн. Сальдо початкове дебетове і кредитове рівні і становлять 1244000 грн. Підсумок господарських операцій по журналу становить 1255000 грн. Визначте, де помилився бухгалтер, у розрахунку обороту по дебету чи по кредиту? Обґрунтуйте свою думку.

2. Новий бухгалтер підприємства, готуючись до складання звітності, визначив кінцеве сальдо по всіх рахунках бухгалтерського обліку, які використовуються на підприємстві. Він виявив, що у попереднього бухгалтера окремі рахунки мали подвійне сальдо, дебетове і кредитове, зокрема рахунки 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Закриття було проведено наступним чином (інші рахунки дебіторської і кредиторської заборгованості з покупцями і постачальниками на підприємстві не використовувались):

36	
«Розрахунки з покупцями і замовниками»	
Дт	Кт
С-до 2000	4500
Оборот 3000	2500
	2000

63	
«Розрахунки з постачальниками і підрядниками»	
Дт	Кт
4500	6000
500	2500
	3500

Чи правильно проведено закриття рахунків бухгалтером, чи потрібно його проводити, коли, яким чином?

1.4. Оцінювання та калькуляція

Питання до розгляду:

1. Сутність та значення вартісної оцінки
2. Види облікових оцінок
3. Калькулювання в системі бухгалтерського обліку,
4. Види калькуляцій
5. Облікова оцінка в процесі постачання, виробництва та реалізації

Дискусійні питання:

1. Яка з облікових оцінок (історична собівартість чи справедлива вартість) більше відповідає меті бухгалтерського обліку? Яка оцінка дозволяє реальніше відобразити вартість підприємства?

2. Хто займається визначенням облікових оцінок? Чи можна використати оцінку незалежного оцінювача в обліку?

3. Обґрунтуйте необхідність використання субрахунків до рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» для обліку розподілених та нерозподілених загальновиробничих витрат?

Ключові терміни: оцінка, справедлива вартість, історична собівартість, теперішня вартість, дисконтована вартість, залишкова вартість, первісна вартість, чиста ціна реалізації, калькулювання, калькуляція, витрати, метод калькулювання, придбання, виробництво, виробнича собівартість виготовленої продукції, собівартість реалізованої продукції, транспортно-заготівельні витрати, прибуток, збиток, фінансовий результат.

Приклад 1

Складемо калькуляцію (таблиця 1.31) для визначення собівартості 1000 кг придбаних матеріалів, якщо відомі наступні дані:

- кошти сплачені постачальникам 5000 грн.;
- витрати на доставку – 100 грн.;
- сплачено за розвантажування – 50 грн.

Таблиця 1.31

Калькуляція собівартості придбаних матеріалів

№ з/п	Статті калькуляції	Сума, грн.
1	сплачено постачальникам	5000
2	доставка	100

3	розвантажування	50
	Всього	5150
	Собівартість 1 кг матеріалу	5,15

Приклад 2

Визначимо, яка оцінка застосовується при здійсненні наступної господарської операції: отримано як внесок до статутного капіталу нематеріальні активи вартістю 1000 тис.грн. Для облікової оцінки нематеріальних активів П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» передбачено використання історичної собівартості або справедливої вартості. При отриманні нематеріального активу як внесок у статутний капітал П(С)БО 8 пропонується використовувати справедливу вартість.

Приклад 3

Розрахунок калькуляційних різниць проводиться у таблиці 1.32.

Таблиця 1.32

Розрахунок калькуляційних різниць

Показники	Планово-облікова собівартість, тис. грн.			Відхилення фактичної собівартості від планово-облікової, тис. грн.			Фактична собівартість, тис. грн.		
	1	2	Разом	1	2	Разом	1	2	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Залишок готової продукції на складі на 31.12.2005 р.	235	324	559	-10	-20	-30	225	304	529
2. Випущено з виробництва продукції за січень	7896	8424	16320	-1499,97	-2406,12	-3906,09	6396,03	6017,88	12413,91

Продовження табл. 1.32

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. Разом (р.1+р.2)	8131	8748	16879	-1509,97	-2426,12	-3936,09	6622,0	6321,8	12943,91
4. Відхилення % (колонка 5=колонка 5 рядок 3 розділити на колонку 2 рядок 3)	X	X	X	-18,57%	-27,73%	X	X	X	X
5. Реалізовано за січень (колонка 5=колонка 2 рядок 5 множиться на колонку 5 рядок 4)	7872,5	8748	16620,5	-1460,99	-2426,12	-3887,12	6411,5	6321,8	12733,38

6. Залишок готової продукції на складі на 31.01.2006 р. (рядок 3 мінус рядок 5)	258,5	0	258,5	-48,97	0,00	-48,97	210,53	0,00	210,53
--	-------	---	-------	--------	------	--------	--------	------	--------

Практичні завдання:

Завдання 1.4.1

Скласти калькуляцію собівартості виготовленої продукції.

Вихідні дані: випущено телевізорів 500 шт., витрачено матеріалів – 30000 грн., комплектуючі 100000 грн., заробітна плата – 10000 грн., відрахування на соціальне страхування – 3800 грн., амортизація виробничого обладнання – 1000 грн., загально виробничі витрати – 15000 грн., загальногосподарські витрати – 20000 грн.

Завдання 1.4.2

Скласти калькуляцію фактичної собівартості випущеної з виробництва готової продукції (таблиця 1.33), розрахувати собівартість одиниці. Скласти кореспонденції.

Таблиця 1.33

Калькуляція фактичної собівартості
випущеної з виробництва готової продукції, грн.

Продукція	Матеріальні витрати	Витрати на зарплату	Відрахування на соціал. страх.	Амортизація	Інші витрати	Всього поточних витрат звітного місяця	Незавершене виробництво на початок звітного місяця	Незавершене виробництво на кінець звітного місяця	Фактична собівартість готової продукції
1	2	3	4	5	6	7=2+3+4+5+6	8	9	10=7+8-9
Зайчик									

Вихідні дані: на виробництво 1000 шт. м'якої іграшки «Зайчик» ТзОВ «Світанок» протягом місяця витратило хутро – 1000 м вартістю 50 грн. за 1 м, нитки – 200 катушок по 2 грн. за 1 кат., наповнювач – 500 кг по 5 грн. за 1 кг, фурнітура – 1000 грн. Заробітна плата майстрів – 5000 грн., відрахування на соціальне страхування – 1700 грн., амортизація обладнання – 500 грн., транспортно-заготівельні витрати – 4000 грн. Вартість незавершених іграшок цього виду на початок місяця складає 1000 грн. На кінець місяця всі іграшки були повністю завершені і готові до реалізації.

Завдання 1.4.3

Заповнити таблицю 1.34, зазначивши можливі види облікової оцінки перерахованих в ній активів.

Таблиця 1.34

Облікова оцінка активів

№ з/п	Актив	Оцінка
1	Нематеріальні активи	
2	Основні засоби	
3	Цінні папери	
4	Дебіторська заборгованість	
5	Незавершене виробництво	
6	Готова продукція	
7	товари	
8	Грошові кошти в національній валюті	
9	Грошові кошти в іноземній валюті	

Завдання 1.4.4

Визначити собівартість придбаних матеріалів, скласти калькуляцію.

Вихідні дані: придбано – 1000 м², договірна ціна постачальника – 150 грн. за 1 м², витрати на транспортування 230 грн., витрати на розвантаження 150 грн.

Завдання 1.4.5

Визначити фактичну собівартість придбання кожного виду матеріалів. Зробити розрахунок розподілу транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ). Розрахувати коефіцієнт ТЗВ, фактичну собівартість списаних на виробництво матеріалів, визначити залишок на кінець місяця. Скласти бухгалтерські проведення.

Вихідні дані та порядок розрахунку наведено у таблицях 1.35 та 1.36

Таблиця 1.35

Розрахунок ТЗВ і визначення фактичної собівартості матеріалів за січень, грн.

№ п/п	Показники	Облікова ціна	ТЗВ	Фактична собівартість
1	Залишок матеріалів на початок місяця			
	Матеріали А	20000	6000	
	Матеріали Б	3500	500	
	Матеріали В	7500	1500	
2	Надійшло за місяць		Загальна сума	
	Матеріали А	7000		
	Матеріали Б	3000		
	Матеріали В	5000	4500	
3	Разом			
4	Середній % ТЗВ	X		X
5	Залишок на кінець місяця			

Таблиця 1.36

Розрахунок фактичної собівартості списаних у виробництво матеріалів

39

№ п/п	Показники	Облікова ціна	ТЗВ	Фактична собівартість
5	Списано - на продукцію 1 матеріали В - на продукцію 2 матеріали А	3000 1000		
6	Разом витрачено			
7	Залишок на кінець місяця			

Завдання 1.4.6

Скласти калькуляцію виготовленої продукції, заповнивши таблицю 1.37.

Таблиця 1.37

Калькуляція виготовленої продукції

№ з/п	Статті калькуляції	Сума, грн..	Витрати на одиницю продукції, грн.
...	...	...	...
	Всього		

Вихідні дані: фактичний випуск продукції 200 шт., витрати матеріалів 2000 грн., транспортно-заготівельні витрати – 200 грн., заробітна плата – 10000 грн., відрахування на соціальне страхування – 3800 грн., витрати на утримання обладнання – 4000 грн., загально виробничі витрати – 1300 грн., загальногосподарські витрати – 2400 грн.

Завдання 1.4.7

Складіть бухгалтерські проводки та визначте фактичну собівартість готової продукції.

Вихідні дані: залишок незавершеного виробництва на початок періоду – 1200 грн., на кінець – 1000 грн. Перелік понесених витрат на виробництво наведено в таблиці 1.38.

Таблиця 1.38

Витрати, понесені на виготовлення продукції

№ п/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1.	Нараховано заробітну плату робітникам основного виробництва	1000
2.	Проведено відрахування на фонд оплати праці, 38% від заробітної плати	?
3.	Нараховано амортизаційні відрахування на основні засоби, які використовуються в основному виробництві	225
4.	Використана сировина на виготовлення продукції	400
5.	Списано загальногосподарські витрати на собівартість продукції	500
6.	Оприбуткована на склад готова продукція за фактичною собівартістю	?

Завдання 1.4.8

Вказати, яку оцінку слід використовувати для господарських операцій.

Вихідні дані:

- придбано матеріали у постачальників;
- отримано основні засоби як внесок у статутний капітал;
- реалізовано готову продукцію (фактична собівартість ще не розрахована);
- оприбутковано готову продукцію на склад.

Завдання 1.4.9

Відобразити бухгалтерські проводки в Журналі реєстрації господарських операцій. Вказати які операції належать до процесу постачання, які до виробництва, а які до реалізації.

Вихідні дані: залишки по синтетичних рахунках на 30.06.20XXр. ЗАТ “Трек” наведено у таблиці 1.39, господарські операції за червень – у таблиці 1.40

Таблиця 1.39

Залишки по синтетичних рахунках на 30.06.20XXр. ЗАТ “Трек”

Назва рахунку	Сума, тис. грн.	Назва рахунку	Сума, тис. грн.
Основні засоби (перв. вартість)	4700	Грошові кошти	140
Знос основних засобів	(1500)	Статутний капітал	4100
Заборгованість по заробітній платі	67	Резерв сумн.дебіторськ.заборгов.	(3)
Знос нематеріальних активів	(4)	Довгострокова заборгованість деб.	50
Довгострокові кредити	50	Резервний капітал	120
Додатковий капітал	70	Товари	-
Виробничі запаси	400	Готова продукція	600
Прибуток	230	Довгострокові фін. інвестиції	-
Неоплачений капітал	(180)	Заборгованість постачальникам	60
Короткострокові кредити	-	Нематеріальні активи	24
Дебіторська заборгованість	70	Заборгованість перед бюджетом	70
Інша поточна деб. заборгованість	50	Незавершене виробництво	60

Таблиця 1.40

Господарські операції за червень:

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, тис. грн.
-------	------------------------------	--------------------

1.	Оплачено постачальникам за матеріали	60
2.	Оприбутковано матеріали від постачальника (в т.ч. ПДВ)	20
3.	Списано матеріали на виробництво	360
4.	Нарахована заробітна плата основним працівникам	130
5.	Проведено відрахування на фонд оплати праці	?
6.	Нарахована амортизація на основні засоби основного виробництва	320
7.	Оприбутковано готову продукцію за собівартістю (незавершеного виробництва на кінець періоду немає)	
8.	Списано собівартість реалізованої готової продукції	
9.	Дохід за реалізовану продукцію (в т.ч. ПДВ)	1080

Завдання 1.4.10

Обчислити калькуляційні різниці (таблиця 1.42) по випущеній з виробництва і оприбуткованій на склад готовій продукції за місяць.

Вихідні дані: залишки готової продукції за обліковими цінами і фактичною собівартістю наведені в таблиці 1.41.

Таблиця 1.41

Залишки готової продукції за обліковими цінами і фактичною собівартістю

Вид продукції	Залишок на початок місяця		Випущено з виробництва		Реалізовано за місяць за планово-обліковою собівартістю
	за планово-обліковою вартістю	за фактичною собівартістю	за планово-обліковою вартістю	за фактичною собівартістю	
01	120	160	1200	1600	1080
02	1300	1100	11700	9900	13000

Таблиця 1.42

Розрахунок калькуляційних різниць

Показники	Планово-облікова собівартість, грн.			Відхилення фактичної собівартості від планово-облікової собівартості, грн.			Фактична собівартість, грн.		
	01	02	Разом	01	02	Разом	01	02	Разом
1	2	3	4	5-8-2	6-9-3	7	8	9	10
1. Залишок готової продукції на складі на початок місяця (наведено у вихідних даних до задачі)									
2. Випущено з виробництва продукції протягом місяця (наведено у вихідних даних до задачі)									
3. Разом (п. 1 + п. 2)									
4. Відхилення, % (колонка 5=колонка 5 рядок 3 розділити на	X	X	X			X	X	X	X

<i>колонку 2 рядок 3)*100</i>									
5. Реалізовано за місяць <i>(колонка 5=колонка 2 рядок 5 множитья на колонку 5 рядок 4)</i>									
6. Залишок готової продукції на складі на кінець місяця <i>(рядок 3 мінус рядок 5)</i>									

Тестові завдання:

1. Первісна вартість активу — це:
  - 1) вартість, за якою актив зараховується на баланс;
  - 2) вартість сплачена постачальникам;
  - 3) вартість, за якою актив внесено у статутний капітал;
  - 4) вартість списання активу;
  - 5) немає правильної відповіді.
2. Справедлива вартість активу — це:
  - 1) поточна ринкова вартість активу;
  - 2) вартість, за якою здійснювались подібні операції в минулому місяці;
  - 3) вартість придбання та доведення до стану, в якому актив придатний до використання;
  - 4) вартість, за якою може бути здійснений його обмін між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами;
  - 5) вартість, за якою був придбаний актив.
3. Залишкова вартість необоротних активів — це:
  - 1) первісна вартість;
  - 2) первісна або переоцінена вартість за вирахуванням зносу;
  - 3) поточна ринкова вартість;
  - 4) вартість ліквідації;
  - 5) вартість запасних частин основного засобу.
4. Первісною вартістю активів, внесених у статутний фонд, є:
  - 1) справедлива вартість;
  - 2) сума витрат на придбання;
  - 3) ринкова вартість;
  - 4) чиста реалізаційна вартість;
  - 5) балансова вартість.
5. На яку суму може збільшуватись первісна вартість необоротних активів:
  - 1) на суму витрат, здійснених для підтримання їх у придатному стані;
  - 2) на суму витрат, спрямованих на забезпечення зростання очікуваних економічних вигод від їх використання;

- 3) не може;
- 4) відповіді 1 і 2;
- 5) немає правильної відповіді?

Ситуаційні завдання:

1. Бухгалтер визначив, що ринкова вартість обладнання, яке використовується на підприємстві, становить 1000000 грн., в той час як його балансова вартість 300000 грн. На вашу думку, чи може бухгалтер використати ринкову вартість для відображення наявного обладнання в обліку? Якщо може, то зазначте з чим це пов'язано, вкажіть недоліки та переваги?

2. На підприємстві калькуляція продукції складена тільки в натуральних одиницях. В яких одиницях має складатись калькуляція?

Коли, на Вашу думку, слід обчислювати собівартість продукції, перед початком виробництва, після закінчення виробничого циклу чи в обох випадках? Обґрунтуйте свою думку.

1.5. Документування та інвентаризація, техніка і форми бухгалтерського обліку

Питання до розгляду:

1. Документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку
2. Облікові реєстри
3. Виправлення помилок у первинних документах та облікових реєстрах
4. Форми ведення бухгалтерського обліку
5. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку

Дискусійні питання:

1. Чи всі нормативні акти, які регламентують первинний облік, встановлюють однаковий перелік обов'язкових реквізитів?

2. Чи обов'язковий, на Вашу думку, графік документообороту на всіх підприємствах? Обґрунтуйте.

3. Яку з існуючих форм обліку можна вважати найбільш сучасною? Як автоматизація облікових робіт впливає на вибір форми ведення бухгалтерського обліку.

Ключові терміни: документ, реквізити документа, документація, первинний документ, розпорядчий документ, виконавчий документ, внутрішній документ, зовнішній документ, комбінований документ, зведений документ, документооборот, графік документообороту, уніфікація, стандартизація, інвентаризація, інвентаризаційна комісія,

44 природний убуток, пересортиця, форма бухгалтерського обліку, журнал-ордер, меморіальний ордер, головна книга.

Приклад 1

На підприємстві в журналі ордері допущено помилку у відображенні наступної господарської операції: отримано від підзвітної особи на підставі Звіту про використання коштів виданих на відрядження або під звіт матеріали на суму 4000 грн., хоча згідно документів фактично отримано матеріалів тільки на 400 грн.

Виправимо допущену помилку, якщо вона була виявлена в поточному місяці, метод виправлення – коректурний.

Фрагмент журналу подано в таблиці 1.43.

Таблиця 1.43

Виправлення помилки коректурним способом

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові підзвітної особи	дата та № видаткового касового ордера	У дебет субрахунку 372 з кредиту рахунків		№ Звіту	З кредиту субрахунку 372 в дебет рахунків:	
			30 "Каса"	Разом		№ 20	Разом
...							
13	<i>Петренко О.Ю.</i>	<i>13.04.08 №15</i>	<i>400,00</i>	<i>400,00</i>	<i>13</i>	~~4000~~	<i>400 (підпис бухгалтера)</i>

Виправимо допущену помилку, якщо вона була виявлена в наступному звітному періоді, метод виправлення – «червоне сторно» (таблиця 1.44).

Таблиця 1.44

Фрагмент журналу з виправленням «червоне сторно»:

№ п/п	Прізвище, ім'я, по батькові підзвітної особи	дата та № видаткового касового ордера	У дебет субрахунку 372 з кредиту рахунків		№ Звіту	З кредиту субрахунку 372 в дебет рахунків:	
			30 "Каса"	Разом		№ 20	Разом
...							
23	<i>Петренко О.Ю.</i>				<i>13</i>	<i>(3600)</i>	

Приклад 2

Запишемо господарські операції з надходження коштів в касу підприємства на аркуші головної книги (таблиця 1.45). Господарські операції за лютий:

- отримано готівку з банку – 1200 грн.;
- отримано кошти від покупців – 3700 грн.;
- повернено невикористані підзвітні кошти – 250 грн.
- кредитовий оборот по рахунку 30 – 800 грн., початкове сальдо - 100 грн.

Таблиця 1.45

Головні книга
Рахунок 30 «Каса»

місяць	З дебета в кредит рахунка 31	З дебета в кредит рахунка 36	З дебета в кредит рахунка 372	Всього по дебету	Оборот по кредиту	сальдо	
						Дебет	Кредит
...						100,00	
лютий	1200,00	3700,00	250,00	5150,00	800,00	4450,00	

Практичні завдання:

Завдання 1.5.1

Дати характеристику перерахованим документам за місцем складання та призначенням, заповнивши таблицю 1.46.

Таблиця 1.46

Характеристика бухгалтерських документів

№ п/п	Назва документа	Ознака класифікації				
		За призначенням			За місцем	
		Розпо- рядчий	Викона- вчі	Бух. оформл ення	Внут- рішній	Зовні- ній
1	прибутковий касовий ордер					
2	акт про приймання матеріалів					
3	наказ про створення інвентаризаційної комісії					
4	акт про виконану роботу					
5	акт списання основних засобів					
6	виписка з банківського рахунка					
7	чек на отримання грошових коштів					
8	платіжне доручення					
9	табель обліку використання робочого часу					
10	наказ керівника про прийняття на роботу					
11	видатковий касовий ордер					
12	доручення на отримання товарно-матеріальних цінностей					
13	вимога на додатковий відпуск матеріалів					

Завдання 1.5.2

З перерахованих реквізитів документів, вказати обов'язкові та необов'язкові, заповнивши таблицю 1.47.

Таблиця 1.47

Реквізити бухгалтерських документів

№ з/п	Реквізит	Характеристика реквізиту	
		Обов'язковий	Не обов'язковий
1	2	3	4
1	назва документа, форми		
2	дата і місце складання документа		
3	номер документа;		

1	2	3	4
4	назва підприємства, від імені якого складено документ		
5	юридична адреса підприємства від імені якого складено документ		
6	форма власності підприємства, від імені якого складено документ		
7	галузь підприємства, від імені якого складено документ		
8	ідентифікаційний код підприємства, установи з Державного реєстру		
9	код платника податків, що присвоєно податковими органами підприємству, від імені якого складено документ		
10	номер поточного банківського рахунка підприємства, від імені якого складено документ		
11	печатка підприємства, від імені якого складено документ		
12	зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції		
13	посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення		
14	особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції		
15	підстава для здійснення операцій		
16	дані про документ, що засвідчує особу-одержувача документа		

Завдання 1.5.3

Яким методом можна виправити перераховані допущені помилки в бухгалтерських документах.

Вихідні дані:

- в видатковому касовому ордері неправильно зазначена серія паспорта особи, що отримує кошти, відсутній її підпис;

- в прибутковому касовому ордері відсутній підпис особи, від якої отримано кошти;
- не проставлено номер накладної на оприбуткування матеріалів від постачальників;
- в акті на списання матеріалів неправильно зазначено вид матеріалів;
- В платіжному дорученні в призначенні платежу пропущено слова «за лютий 2008 року».

Завдання 1.5.4

Виправити помилку в обліковому регістрі, якщо помилка була виявлена: 1) 30 січня; 2) 18 лютого; 3) 16 травня.

Вихідні дані: 15 січня на склад надійшли матеріали від постачальника на суму 2345 грн., а в обліку кореспонденцією Дебет 201 «Сировина і матеріали» Кредит 631 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» було відображено 2343 грн.

Завдання 1.5.5

Дайте характеристику інвентаризації за обсягом охоплених об'єктів, за способом проведення та необхідністю проведення.

Вихідні дані:

- Інвентаризація готової продукції на складі 2 лютого поточного року;
- Інвентаризація запасів на 31 грудня;
- Інвентаризація готівки про звільненні касира;
- Інвентаризація запасів перед відпусткою комірника;
- Інвентаризація дебіторської та кредиторської заборгованості перед складанням звітності;
- Інвентаризація при порушенні справи про банкрутство;
- Інвентаризація виробничого обладнання після пожежі в цеху.

Завдання 1.5.6

На складі меблевої фабрики проведена інвентаризація, за результатами якої складена порівняльна відомість. Заповнити пусті графи відомості. Скласти бухгалтерські проводки.

Вихідні дані: порівняльна відомість інвентаризації наведена в таблиці 1.48.

Таблиця 1.48

Порівняльна відомість інвентаризації

найменування	Од. виміру	Ціна, грн.	за даними інвентаризації		за обліковими даними		недостача		надлишок	
			К-сть	сума	К-сть	сума	К-сть	сума	К-сть	сума

48

ДВП	листи	250	300		200	50000				
Шурупи	кг		20	1600	90					
Ручки	шт.	75	200			4875				
завіси	шт.			4500	20	200				

Завдання 1.5.7

Скласти кореспонденції рахунків на підставі наведених в журналі господарських операцій.

Вихідні дані: господарські операції перераховано в таблиці 1.49

Таблиця 1.49

Журнал господарських операцій

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	<i>Порівняльна відомість.</i> На складі виявлена недостача палива 30 л. Облікова ціна 5 грн. за 1 л, ціна для відшкодування збитків – 7,5 грн. за 1 л.			
2	<i>Розрахунок бухгалтерії.</i> Списується недостача палива в межах норм природного убутку – 3л.			
3	<i>Протокол засідань інвентаризаційної комісії.</i> Наказ керівника підприємства. Недостача палива списується на матеріально-відповідальну особу.			
4	<i>Прибутковий касовий ордер.</i> Матеріально-відповідальна особа вносить готівку в касу для відшкодування недостачі			

Завдання 1.5.8

Скласти порівняльну відомість результатів інвентаризації, відобразити результати інвентаризації в журналі господарських операцій.

Вихідні дані: в результаті інвентаризації виявлено: борошно – 50 кг по 6 грн./кг; сіль - 50 кг по 2 грн./кг, олія – 50 л по 9 грн./л. За даними обліку: борошно – 45 кг, сіль 55 кг, олія 50л.

Завдання 1.5.9

Заповнити журнал операцій за звітний період (таблиця 1.50). Скласти оборотно-сальдову та оборотно-шахову відомості.

Таблиця 1.50

Журнал реєстрації операцій за квітень 200X р.

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспондуючі рахунки	
			Дебет	Кредит

Вихідні дані: станом на початок звітнього періоду підприємство має наступний баланс (таблиця 1.51)

Баланс підприємства станом на 1 квітня 200X р.

Актив	Сума, грн.	Пасив	Сума, грн.
Основні засоби	310 000	Статутний капітал	120 000
Виробничі запаси	60 000	Короткострокові позики	160 000
Виробництво	19 000	Розрахунки з оплати праці	45 000
Каса	1 000	Нерозподілені прибутки	255 000
Рахунки в банку	190 000		
Баланс	580 000	Баланс	580 000

Протягом місяця на підприємстві мали місце такі господарські операції:

1) Отримано в касу з поточного рахунка в банку готівку для виплати заробітної плати – 40000 грн.

2) Виплачено заробітну плату працівникам підприємства – 40000 грн.

3) Від постачальників надійшла сировина – 110000 грн.

4) За рахунок наданого кредиту підприємство сплатило постачальникам за сировину – 60000 грн.

5) Придбано у постачальника станки та обладнання – 50000 грн.

6) Витрачено на виробництво продукції сировину – 120000 грн.

7) За рішенням власників частину прибутку – 55000 грн. використано для поповнення статутного капіталу.

8) З поточного рахунку в банку перераховано постачальникам – 50000 грн., частково банку за отриманий кредит – 30000 грн.

Завдання 1.5.10

За меморіально-ордерною формою обліку скласти меморіальний ордер обліку касових операцій (таблиця 1.52) та головну книгу по рахунку 30 «Каса» (таблиця 1.53).

За журнал-головною формою обліку скласти книгу журнал-головну (таблиця 1.54).

Скласти головну книгу (таблиця 1.55) за всіма рахунками. Зробити висновки щодо переваг і недоліків кожної з форм обліку.

Таблиця 1.52

Меморіальний ордер №1 обліку касових операцій

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
...				
Всього по ордеру				

Таблиця 1.53

Головна книга

-
- 2) зовнішнім виглядом;
  - 3) видами бухгалтерських записів;
  - 4) будовою;
  - 5) порядком заповнення.
4. Коли мають складатися первинні документи:
- 1) під час проведення господарської операції;
  - 2) перед закінченням звітного періоду;
  - 3) на прохання керівника;
  - 4) раз в місяць;
  - 5) за графіком.
5. Проведення інвентаризації є обов'язковим:
- 1) перед виплатою дивідендів;
  - 2) у разі зміни матеріально-відповідальної особи;
  - 3) при підвищенні курсу гривні;
  - 4) всі відповіді вірні;
  - 5) відповіді 1 і 3.

Ситуаційні завдання:

1. На малому підприємстві «Лора» працюють тільки бухгалтер та матеріально-відповідальна особа – директор. Яким чином керівнику оформити наказ на проведення інвентаризації, затвердити інвентаризаційну комісію перед проведенням річної інвентаризації? Чи потрібно оформляти такий наказ? Чи встановлена законом мінімальна кількість членів інвентаризаційної комісії та вимоги до них?

2. Згідно даних обліку на виробництво продукції було списано 100 кг. матеріалів на суму 20000 грн., фактично ж списали 100 кг матеріалів, але вартістю 10000. Помилка була виявлена після закінчення звітного періоду. Визначте як допущена помилка вплинула на фінансові результати підприємства, як, на Вашу думку, її можна виправити?

РОЗДІЛ II

Тематичні завдання з бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств

2.1. Облік грошових коштів і дебіторської заборгованості

Питання до розгляду:

1. Економічний зміст і завдання обліку грошових коштів та дебіторської заборгованості
2. Облік касових операцій
3. Облік коштів на рахунках в банку
4. Облік розрахунків з підзвітними особами
5. Облік розрахунків з покупцями і замовниками та іншими дебіторами

Дискусійні питання:

1. Якщо на підприємстві є тільки посада бухгалтера, чи може він виконувати обов'язки касира, обґрунтувати?
2. Чому в плані рахунків розмежовано назви рахунків 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та 37 «Розрахунки з іншими дебіторами». Чи можливо їх об'єднати в один рахунок і збільшити кількість субрахунків?
3. Яким чином дебіторська заборгованість пов'язана з грошовими коштами, чому вони об'єднані в один 3 клас рахунків.

Ключові терміни: грошові кошти, готівка, безготівкові кошти, каса, рахунок в банку, підзвітні особи, добові, дебіторська заборгованість, покупці, акредитив, інкасо.

Первинні документи: видатковий касовий ордер, прибутковий касовий ордер, платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, акредитив, інкасове доручення, вексель, грошовий чек, виписка банку, об'ява на внесення готівки в банк, звіт про використання коштів, наданих на відрядження або підзвіт, посвідчення про відрядження, накладна, товарно-транспортна накладна.

Інші документи: касова книга, розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі, журнал реєстрації прибутковий і видаткових касових документів, заява на відкриття рахунків, картка із зразками підписів та відбитком печатки, журнал реєстрації посвідчень про відрядження, журнал депонованої заробітної плати.

Методичні вказівки до виконання:

Готівковими розрахунками називаються платежі готівкою підприємствами за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Безготівкові розрахунки – це перерахування грошових коштів з рахунку підприємства-платника на рахунок підприємства - отримувача. Фінансовим посередником у цих розрахунках виступає банк, який надає послуги своїм клієнтам-підприємствам.

Ліміт залишку готівки в касі - гранична сума розміру готівки, яка може залишатись в касі підприємства на кінець робочого дня і яка самостійно визначається підприємством на підставі розрахунку.

Підзвітна особа – довірена особа підприємства, якій підприємство надало такий статус. Статус підзвітної особи – це сукупність прав і обов'язків підзвітної особи, що перебуває у певних відносинах з підприємством (як правило, в трудових).

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Вексель – це безумовне грошове зобов'язання за яким одна особа повинна сплатити визначену суму коштів у визначений строк.

Акредитив – зобов'язання банку перевести на рахунок продавця кошти проти надання ним узгодженого з покупцем комплексу документів, що підтверджують поставку товарів відповідно до умов укладеного контракту.

Інкасо – розрахунки між покупцем і продавцем за посередництвом двох банків, інкасую чого банку і банку платника.

Приклад 1

Розрахуємо ліміт каси та строки здавання виручки в банк для підприємства, готівкова виручка якого за останні 3 місяці становить 300000 грн., в т.ч. 100 000 грн. отримано з банку. Кількість робочих днів за останні 3 місяці – 64. Підприємство працює до 20:00, а банк у місті до 17:00.

Ліміт каси підприємства обчислюємо виходячи з середньоденних надходжень, крім сум, що отримані з банку: $(300\,000 - 100\,000) / 64 = 3125$

54^(грн.). Так як робочий день на підприємстві триваліший за робочий день банку, строки здавання виручки в банк – на наступний робочий день.

Приклад 2

Працівник отримав кошти підзвіт 18.02. 20XX року на закупівлю канцелярського приладдя. За таких умов він зобов'язаний здійснити закупівлю та здати невитрачені кошти в касу підприємства до 19.02.20XX року, а Звіт про використання коштів наданих на відрядження або під звіт – до 22.02.20XX року.

Приклад 3

Працівник отримав кошти під віт 3.03.20XX року на закупівлю сільськогосподарської продукції у сумі 300 грн. і купив за ці кошти продукцію 11.03.20XX р. – 50 грн., 12.03.20XX р.- 70 грн., 13.03.20XX р. – 100 грн.

Залишок коштів в сумі 80 грн. він зобов'язаний подати в бухгалтерію не пізніше 14.03.2008 р., а Звіт можна подати одразу про вісі витрачені суми 14.03.20XXр.

Практичні завдання:

Завдання 2.1.1

Скласти бухгалтерські проведення, визначити суму дебіторської заборгованості на початок липня, серпня і вересня, вказати документи.

Вихідні дані: 01.07.20XXр. підприємство одержало аванс в сумі 12000 грн. від покупця під постачання товарів. Фактично постачання товарів було здійснено в серпні 20XX р. на суму 6000 грн., залишок авансу – 6000 грн. було повернено 03.09.20XXр.

Завдання 2.1.2

Розрахуйте ліміт каси та строки здавання виручки до банку. Складіть розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі.

Вихідні дані: робочий день на підприємстві завершується о 17:00. П'ятиденний робочий тиждень. Банк знаходиться у місті, де працює підприємство. Робочий день банку до 18:00

Показники за вересень-листопад 20XX року наведено в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Показники руху готівки в касі за вересень-листопад 20XX року

Показник	Сума, грн.
Готівкова виручка (надходження до каси)	90000
Виплачено готівкою на різні потреби	80000
З них витрати на заробітну плату	20000

Завдання 2.1.3

Розрахуйте ліміт каси та строки здавання виручки до банку. Складіть розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі.

Вихідні дані: робочий день на підприємстві завершується о 22:00. Банка у місті, де розташоване підприємство, немає. Вихідних немає.

Показники за вересень-листопад 20XX року наведено в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Показники руху готівки в касі за вересень-листопад 20XX року

Показник	Сума, грн.
Готівкова виручка (надходження до каси)	100000
Виплачено готівкою на різні потреби	50000
З них витрати на заробітну плату	30000

Завдання 2.1.4

На основі даних про господарські операції підприємства «Світанок», заповнити первинні документи, що підтверджували б факти здійснення цих операцій, заповнити журнал-ордер 1, відомість 1 та Головну книгу за рахунком 30 «Каса».

Вихідні дані: журнал господарських операцій в касі підприємства «Світанок» наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Господарські операції підприємства «Парус» за січень 20XX року

№ п/п	Дата	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1	04.01	Одержано з поточного рахунка в касу грошові кошти для виплати заробітної плати за грудень 20X7 року	4800
2	04.01	Виплачено заробітну плату працівникам за грудень 20X7 року	4800
3	04.01	Надійшла виручка від реалізації продукції	20000
4	04.01	Внесено виручку до поточного рахунку в банку	20000
5	18.01	Отримано з банку в касу на господарські потреби (60 грн.) та на відрядження (140 грн.)	200
6	18.01	Видано на господарські потреби Жук А.А.	60
7	18.01	Видано на відрядження Вітрук Г.С.	140

Завдання 2.1.5

Скласти кореспонденції рахунків, заповнити використовувані при здійсненні господарських операцій первинні документи, визначити залишок грошових коштів підприємства «Парус» на поточному рахунку станом на 01.08.20XX р.

Вихідні дані: станом на 01.07.20XX року на поточному рахунку підприємства «Зоря» був залишок грошових коштів в національній валюті в сумі 45800 грн.

За липень 20XX року підприємством було здійснено такі господарські операції:

- надійшли грошові кошти від покупців за реалізовану готову продукцію в сумі 36 000 грн.;
- отримано довгострокову позику банку – 50 000 грн.;
- погашено заборгованість перед постачальниками та підрядниками в сумі 45 000 грн.;
- отримано грошові кошти в касу для видачі заробітної плати працівникам – 15 000 грн.;
- видано заробітну плату працівникам – 15 000 грн.

Завдання 2.1.6

Вказати кореспонденції рахунків, заповнити первинні документи, що використовувались при здійсненні господарських операцій, заповнити касову книгу за 1 вересня 20XX року.

Вихідні дані: залишок готівки в касі підприємства «Лілія» на початок дня становив 120 грн. Ліміт каси 200 грн. Господарські операції в касі підприємства «Лілія» за 1 вересня 20XX року наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Господарські операції підприємства «Лілія» за 1 вересня 20XX року

№ п/п	Дата	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1	1.09	З поточного рахунку отримано для видачі заробітної плати	5000
2	1.09	з поточного рахунку отримано на господарські потреби	500
3	1.09	видано під звіт Коваленко П.Я.	450
4	1.09	видано заробітну плату працівникам підприємства	4000
5	1.09	здано на поточний рахунок в банку депоновану заробітну плату	?
6	1.09	Видано на відрядження Петренко П.П.	140
7	1.09	здано в банк на поточний рахунок понадлімітний залишок	?

Завдання 2.1.7

Вказати строки повернення невикористаних сум та подання звіту, заповнити Звіт про використання коштів менеджера Остапова Петра Івановича, нарахувати добові, визначити залишок невикористаних коштів та зазначити кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: згідно з наказом директора Остапова П.І. направили у 4-денне відрядження (з 1 по 4 вересня) до м. Київ. За розрахунком

бухгалтерії йому видали аванс на проїзд і проживання у розмірі 1500⁵⁷ грн.

Повернувшись з відрядження Остапов П.І. склав Звіт про використання коштів, до якого додав:

- два білети маршрутного таксі на проїзд з Луцька до Києва і назад по 50 грн. кожен (перевізник не є платником ПДВ);
- рахунок на проживання у готелі «Україна» на суму 1200 грн. (в тому числі ПДВ).

Залишок невикористаних коштів було повернути в касу підприємства 5 вересня (прибутковий касовий ордер № 123).

Завдання 2.1.8

Вказати строки повернення невикористаних сум та подання звіту, заповнити звіт про використання коштів, назвати кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: 19.01.20XX р. Василенко П.І. отримав кошти під звіт в сумі 540 грн. на придбання дизельного палива. Згідно товарного чеку № 13572 від 19.01.07 р. він придбав 100 л дизельного палива по 5,05 грн. за літр (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.1.9

Встановити, чи були порушення касової дисципліни в наведених господарських операціях, якщо були – визначити суму штрафу.

Вихідні дані: Климов Л.А. – головний бухгалтер. 28.12.20XXр. Климову видано 180 грн. 29.12.20XXр. складено Климовим Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт за придбані канцтовари на суму -100 грн. (крім того ПДВ). 03.01.20X9р. Климову видано 200 грн. на придбання канцтоварів.

Завдання 2.1.10

Встановити, які були порушення касової дисципліни в наведеній господарській операції, визначити суму штрафу.

Вихідні дані: працівник подав звіт про використання коштів на відрядження або під звіт 20.01.20XX року, за яким він винен підприємству 500 грн., кошти він не повернув. Керівник 30.01.20XX року видав наказ, за яким ці кошти необхідно вирахувати із заробітної плати працівника.

Тестові завдання:

1. Згідно Положення Про ведення касових операцій в національній валюті України в касі підприємства не можуть зберігатися такі цінності:

- 1) лотереї;

-
- 2) акції, облігації, векселі;
  - 3) грошові документи;
  - 4) готівка, грошові документи та цінні папери, що не належать підприємству;
  - 5) немає правильної відповіді.
2. Порядок встановлення підприємством ліміту каси регулюється;
- 1) Інструкцією про організацію готівкового обігу установами банків України;
  - 2) Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні;
  - 3) Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
  - 4) Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
  - 5) Законом України «Про банки і банківську діяльність».
3. Підприємства (підприємці), що мають поточні рахунки в установах банків, одержують готівку з цих рахунків за:
- 1) видатковим касовим ордером;
  - 2) грошовим чеком;
  - 3) платіжним дорученням;
  - 4) відповідною заявою про видачу готівки;
  - 5) прибутковим касовим ордером.
4. Сума готівкового платежу одного підприємства іншому за один день не повинна перевищувати:
- 1) 5 тис. грн.;
  - 2) 10 тис. грн.;
  - 3) 15 тис. грн.;
  - 4) немає обмеження;
  - 5) немає правильної відповіді.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство знаходиться в селі, де немає жодного банку, тому воно обслуговується в банку у найближчому місті (за 30 км.). Як часто підприємство зобов'язане здавати виручку до банку і як правильно розрахувати ліміт каси?

2. Підприємство напередодні свята відправило співробітників у відрядження. Оскільки перед святами важко придбати квитки, то кошти на відрядження вони отримав на тиждень раніше. Чи не вважатиметься виданий завчасно аванс порушенням касової дисципліни?

2.2. Облік запасів

Питання до розгляду:

1. Економічний зміст і завдання обліку запасів
2. Оцінка запасів
3. Облік виробничих запасів та готової продукції
4. Облік малоцінних та швидкозношуваних предметів
5. Облік товарів і тари

Дискусійні питання:

1. Чому, на Вашу думку, в Україні заборонено використовувати такий метод оцінки запасів при вибутті, як ЛІФО?
2. За якими ознаками класифіковано запаси в Плані рахунків бухгалтерського обліку, обґрунтуйте?
3. Чи відповідає назва запасів «малоцінні швидкозношувани предмети» ознакам активів, які входять в цю групу. Яка назва може їх точніше охарактеризувати?

Ключові терміни: запаси, готова продукція, малоцінні швидкозношувани предмети, товари, середньозважена собівартість, ідентифікована собівартість.

Первинні документи: акт списання бланків довіреностей, прибутковий ордер, товарно-транспортна накладна, акт про приймання матеріалів, лімітно-забірна картка, акт-вимога на заміну матеріалів, накладна-вимога на відпуск, накладна на відпуск ТМЦ, рахунок-фактура, відомість про повернення (виймання) постійного запасу інструментів (пристосувань), акт на вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів, акт на списування інструментів (пристосувань) та їх обмін на придатні, акт списування малоцінних та швидкозношуваних предметів.

Інші документи: довіреність, журнал реєстрації довіреностей, книга кількісно-сумового обліку залишків запасів, картка складського обліку матеріалів, відомість обліку залишків матеріалів на складі, матеріальний ярлик, матеріальний звіт, інвентаризаційний опис, карточка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів, замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристосувань), особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних засобів, відомість обліку видавання (повернення) спецодягу та спецвзуття.

60 **Методичні вказівки до виконання:**

Запаси – це активи, які утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Виробничі запаси – це запаси, що використовуються у процесі виробничої діяльності як предмет праці і споживаються цим виробництвом протягом одного господарського (операційного) циклу, після завершення якого цілком переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту.

Найбільш розповсюдженим методом надходження виробничих запасів на підприємство є запаси, що придбані за плату. В такому випадку їхньою первісною вартістю буде вважатися собівартість, яка складається з таких фактичних витрат:

- суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємством;
- транспортно - заготівельні витрати;
- інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ), що виникають в процесі придбання запасів, можуть обліковуватися за двома варіантами:

- 1) прямо включатися до собівартості придбаних запасів;
- 2) відображатися на окремому субрахунку рахунків обліку запасів і щомісячно розподіляться між залишками невикористаних і використаних за місяць запасів.

Для визначення суми ТЗВ, яка підлягає списанню в кінці місяця, визначається середній відсоток ТЗВ (%ТЗВ) за наступною формулою:

$$\%ТЗВ = \frac{З_{ТЗВ}^{поч} + ДО_{ТЗВ}}{З_{20}^{поч} + ДО_{20}}, \quad (2.1.)$$

де $З_{ТЗВ}^{поч}$ – залишок ТЗВ на початок місяця;

$ДО_{ТЗВ}$ – надходження (дебетовий оборот) ТЗВ протягом місяця;

$З_{20}^{поч}$ – залишки запасів на початок місяця;

При відпуску виробничих запасів у виробництво, продажу та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Розмір збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей визначається за балансовою вартістю цих цінностей (з вирахуванням амортизаційних відрахувань), але не нижче 50 відсотків від балансової вартості на момент встановлення такого факту з урахуванням індексів інфляції, які щомісячно визначає Мінстат, відповідного розміру податку на добавлену вартість та розміру акцизного збору за формулою:

$$P_3 = [(B_6 - A) * I_{inf} + ПДВ + A_{зб}] * K, \quad (2.2)$$

де P_3 - розмір збитків (у грн.);

B_6 - балансова вартість на момент встановлення факту розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей (у грн.);

A - амортизаційні відрахування (у грн.);

I_{inf} - загальний індекс інфляції, який розраховується на підставі щомісячно визначених Мінстатом індексів інфляції;

$ПДВ$ - розмір податку на добавлену вартість (у грн.);

$A_{зб}$ - розмір акцизного збору (у грн.).

K - коефіцієнт, на який перемножується сума визначених збитків.

$K=2$ для вузлів, деталей, напівфабрикатів та іншої продукції, що виготовляється підприємствами для внутрішньовиробничих потреб, а також вартість продукції, виробництво якої не закінчено, плодово-ягідних соків, консервованих з використанням сірчаного ангідриду або бензокислого натрію.

$K=3$ для спирту етилового питного, спирту етилового ректифікованого, спирту етилового сирцю, спирту, що використовується для виготовлення вин, шампанського, коньяків та ін.

Приклад 1

На початок місяця на підприємстві був залишок борошна обліковою вартістю 2800 грн., ТЗВ – 500. Протягом місяця придбали борошна на суму 11176 грн. витрати на перевезення і розвантаження склали 870 грн. Борошно за обліковими цінами було відпущено на виробництво хліба «Український» - 4306 грн., хліба «Святковий» - 4029 грн., загально

62 виробничі потреби – 35 грн., загальногосподарські – 240 та харчування продавців – 40 грн. Визначимо фактичну собівартість списаного у виробництво і на інші потреби борошна та залишок на кінець періоду, розрахунок подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок ТЗВ і визначення фактичної собівартості матеріалів за січень 2006 року, грн. (до операції 9)

№ з/п	Показники	Облікова ціна	ТЗВ	Фактична собівартість
1	Залишок матеріалів на початок місяця	2800	500	3300
2	Надійшло за місяць (накладна, прибутковий ордер)	11176	870,00	12046,00
3	Разом	13976	1370	15346
4	Середній % ТЗВ за формулою	х	0,09803	х
5	Витрачено на:			
6	хліб «Український» (лімітно-забірна картка, вимога)	4306	422,14	4728,54
7	хліб «Святковий»	4029	394,94	4423,94
8	загальногосподарські потреби	35	3,43	38,43
9	адміністративні потреби	240	23,53	263,53
10	Витрати на збут	40	3,92	43,92
11	Разом витрачено	8650	847,96	9498,36
12	Залишок на кінець місяця	5326	522	5848

Приклад 2

На початок звітної періоду 1.01.XX у підприємства «Весна» в залишку значилося 80 кг борошна для випічки вартістю 0,6 грн. за 1 кг. Підприємство протягом звітної періоду придбало борошно для випічки у такій кількості та за такими цінами в такому порядку: 1) 5.01.XX - 30 кг по 0,6 грн.; 2) 10.01.XX - 60 кг по 0,8 грн.; 3) 15.01.XX - 40 кг по 0,75 грн. У цьому ж періоді 25.01.XX 150 кг борошна було відпущено на виробництво.

Визначимо собівартість відпущеного у виробництво борошна методом ФІФО на 31.01.XX, який передбачає, що першими у виробництво списуються ті запаси, які першими надійшли на підприємство. В даному прикладі нам необхідно 150 кг борошна, тому ми списуємо у виробництво 80 кг, які були у залишку, 30 кг, що першими надійшли, і 40 кг з 60, що надійшли другими, – разом 150. Розрахунок подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахунок собівартості відпущених матеріалів методом ФІФО

Дата	Залишок	Надійшло	Вибуло
------	---------	----------	--------

	К-сть	Ціна	Сума	К-сть	Ціна	Су ма	К-сть	Ціна	Сума
1.01	80	0,6	48	-	-	-			
5.01	80	0,6	48	30	0,6	18			
	30	0,6	18						
10.01	80	0,6	48	60	0,8	48			
	30	0,6	18						
	60	0,8	48						
15.01	80	0,6	48	40	0,75	30			
	30	0,6	18						
	60	0,8	48						
	40	0,75	30						
25.01	80	0,6	48	-	-	-	80	0,6	48
	30	0,6	18				30	0,6	18
	60	0,8	48				40	0,8	32
	40	0,75	30						
31.01	20	0,8	16						
	40	0,75	30						

Собівартість відпущених у виробництво 150 кг запасів:

Дт23 – Кт 20 = 98 грн. (48+18+32)

собівартість залишку запасів 60 кг : 16+30=46

Практичні завдання:

Завдання 2.2.1

Визначити суму сировини використаної на виробництво продукції за травень 20XX року.

Вихідні дані: залишок сировини на 01.05.20XX року – 40 тис. грн., на 31.05.20XX року – 38 тис. грн.. За травень придбано сировини на суму 34 тис. грн.

Завдання 2.2.2

Визначити фінансовий результат від реалізації товарів, використовуючи методи списання запасів ФІФО, середньозваженої собівартості. Скласти проводки, вказати документи.

Вихідні дані: дані про надходження і вибуття товарів наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Дані про надходження і вибуття товарів на підприємстві

Дата	Надходження			Вибуття		
	Кількість	Ціна	Сума	Кількість	Ціна	Сума
1	2	3	4	5	6	7
Залишок на 1.01.	10	5	50	-	-	-
5.01.	15	4	60	-	-	-
6.01.	-	-	-	10	?	?
10.01	5	6	30	-	-	-
15.01.	-	-	-	10	?	?

20.01.	-	-	-	5	?	?
Всього	?	?	?	?	?	?
Залишок на 01.02.	?	?	?	-	-	-

Завдання 2.2.3

Визначити залишок запасів на складі за різними методами, скласти проводки і документи.

Вихідні дані: відомості про рух сировини наведено в таблиці 2.8

Таблиця 2.8

Відомості про рух сировини на складі

Дата	Надходження			Вибуття		
	Кількість	Ціна	Сума	Кількість	Ціна	Сума
Залишок на 1.01.	80	2	160	-	-	-
5.01.	100	3	300	-	-	-
6.01.	-	-	-	50	?	?
10.01	10	4	40	-	-	-
15.01.	-	-	-	90	?	?
20.01.	-	-	-	10	?	?
Всього	?	?	?	?	?	?
Залишок на 01.02.	?	?	?	-	-	-

Завдання 2.2.4

Визначити розмір збитків від нестачі палива, скласти бухгалтерські проведення.

Вихідні дані: на складі підприємства виявлена недостача палива на суму 500 грн. (за собівартістю), у тому числі у межах норм природних втрат – на 100 грн. Паливо використовувалось на виробництво. Віднесено на винних осіб – 400 грн.

Завдання 2.2.5

Написати кореспонденції рахунків з придбання матеріалів та заповнити первинні документи (накладна, податкова накладна, прибутковий ордер).

Вихідні дані: підприємство «Метеор» придбало матеріали на суму 2 000 грн. (у т.ч. ПДВ). Витрати на транспортування склали 300 грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.2.6

Визначити методами середньозваженої собівартості та ФІФО вартість відпущених у виробництво запасів і облікову вартість залишку на кінець звітного періоду, вказати кореспонденції.

Вихідні дані: на 1 січня у підприємства в залишку значилося 120⁶⁵ листів гіпсокартону вартістю 15 грн. за 1 шт. Підприємство протягом місяця придбало ще декілька партій гіпсокартону за такими цінами і в такій послідовності:

3 січня – 90 шт. по 10 грн. за 1 шт. (крім того ПДВ);

10 січня – 100 шт. по 12 грн. за 1 шт. (крім того ПДВ);

18 січня – 80 шт. по 16 грн. за 1 шт. (крім того ПДВ).

В тому самому періоді було відпущено у виробництво 180 шт. з них:

12 січня – 150 шт.;

20 січня – 60 шт.

Завдання 2.2.7

Скласти кореспонденції рахунків з реалізації запасів та заповнити первинні документи.

Вихідні дані: підприємство «Нептун» у зв'язку з припиненням виробництва продукції реалізує залишок сировини обліковою вартістю 700 грн. за ціною 800 грн. (крім того ПДВ).

Завдання 2.2.8

Скласти кореспонденції рахунків із списання запасів та заповнити первинні документи.

Вихідні дані: підприємство «Еліт-буд» надалі не планує займатись будівельною діяльністю. На кінець 20XX року, в якому було прийнято це рішення, у підприємства значився залишок будівельних матеріалів на суму 13000 грн., які неможливо реалізувати через певні обставини. Тому підприємство списує ці матеріали на витрати звітнього періоду.

Завдання 2.2.9

Скласти кореспонденції рахунків із псування та списання матеріалів.

Вихідні дані: підприємство «Захід» у квітні 20XX року придбало виробничі запаси на суму 12 000 грн. (в т.ч. ПДВ). У липні на виробничі потреби було використано запасів загальною вартістю 7 000 грн. В кінці того ж місяця внаслідок поєнених виробничих запаси на суму 2 000 грн. втратили свої первісні властивості, але були оприбутковані на баланс як інші матеріали в сумі 300 грн.

Завдання 2.2.10

Скласти кореспонденції з переробки сировини, визначити собівартість готової продукції.

Вихідні дані: підприємство А передало підприємству В на переробку сировину (вартість 200000 грн.). Через 10 днів підприємство А отримало готову продукцію від підприємства В в кількості 60% від зазначеної в угоді. Решта 40% залишилась у підприємства В на зберіганні. Рахунок на

---

66 переробку було передано підприємству А на суму 100000 грн. (крім того ПДВ).

Завдання 2.2.11

Скласти кореспонденції з обліку давальницької сировини, визначити собівартість готової продукції підприємства ФОРС, фінансовий результат від реалізації послуг з переробки давальницької сировини підприємства АЖУР

Вихідні дані: підприємство ФОРС передало підприємству АЖУР сировину на давальницьких умовах за собівартістю 3200 грн. Витрати на переробку у підприємства АЖУР наступні : заробітна плата робітників – 2000 грн.; відрахування на соціальні заходи – 38% ; допоміжні матеріали – 200 грн.; амортизація – 700 грн.; інші витрати – 250 грн. Готову продукцію передано підприємству ФОРС . Вартість послуг з переробки – 3900 грн., в тому числі ПДВ.

Тестові завдання:

1. Які з перерахованих активів не належать до запасів:
  - 1) будівельні матеріали;
  - 2) інвентарна тара;
  - 3) запасні частини;
  - 4) товари;
  - 5) МШП.
2. Який з перерахованих методів оцінки запасів при вибутті не використовується в Україні:
  - 1) ФІФО;
  - 2) нормативних затрат;
  - 3) ціни продажу;
  - 4) ЛІФО;
  - 5) немає правильної відповіді.
3. Яким документом оформляється надходження запасів на підприємство, які мають якісні та кількісні розбіжності з супроводжувальними документами:
  - 1) довіреність;
  - 2) прибутковий ордер;
  - 3) акт про приймання матеріалів;
  - 4) Акт-вимога на заміну матеріалів;
  - 5) накладана.
4. Які документи, з перерахованих не використовуються для списання запасів:
  - 1) лімітно-забірна картка;

- 2) накладана-вимога на відпуск;
  - 3) накладна на відпуск ТМЦ;
  - 4) товарно-транспортна накладна;
  - 5) відповіді 1 і 4.
5. Оприбуткування МШП від постачальника відображається бухгалтерською проводкою:
- а) Дт 112 - Кт 631;
  - б) Дт22 - Кт 631;
  - в) Дт 631 - Кт 22;
  - г) Дт 31 - Кт 112;
  - 5) Дт 22 – Кт 69.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство має меблевий цех. Після виробництва залишаються обрізки деревини. Частина із них використовується при пакуванні меблів, а решта продається як дрова. Чи потрібно брати обрізки на баланс, якщо так, то за якою ціною?

2. Підприємство підписало із замовником договір про будівництво нежитлового об'єкта на його території. Однак перед будівництвом було розібрано стару споруду, після якої залишилися придатні виробничі запаси. Замовник не заперечує, щоб вони використовувались при будівництві. Як слід обліковувати такі запаси? На рахунках 2-го класу чи поза балансом?

2.3. Облік необоротних активів

Питання до розгляду:

1. Економічний зміст і завдання обліку необоротних активів
2. Облік основних засобів
3. Облік малоцінних необоротних матеріальних активів
4. Облік нематеріальних активів
5. Облік зносу та амортизації необоротних активів

Дискусійні питання:

1. З якою метою в обліку малоцінні необоротні матеріальні активи відокремлені в окрему групу інших необоротних матеріальних активів?
2. Яке з наведених словосполучень, на вашу думку, краще характеризує групу активів з нематеріальною природою: «нематеріальні активи», «невідчутні активи», «інтелектуальна власність»? Обґрунтуйте.

3. Чим обумовлена наявність багатьох методів амортизації, чи можлива в подальшому поява нових?

Ключові терміни: необоротні активи, основні засоби, нематеріальні активи, малоцінні необоротні матеріальні активи, амортизація, знос, метод амортизації.

Первинні документи: розрахунок амортизації основних засобів (для будівельних організацій), розрахунок амортизації основних засобів (для промислових підприємств), розрахунок амортизації по автотранспорту, акт приймання, здачі, відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів, акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, акт на списання основних засобів, акт на установку, пуск, демонтаж будівельної машини, акт на списання автотранспортних машин, акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів.

Інші документи: картка обліку руху основних засобів, інвентарний список основних засобів, інвентарна картка обліку основних засобів, опис інвентарних карток з обліку основних засобів, відомість обліку нематеріальних активів і нарахування амортизації, інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів.

Методичні вказівки до виконання:

Основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)

Види вартості ОЗ:

Первісна вартість — історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Ліквідаційна вартість — сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання

(експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

Вартість, яка амортизується — первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Переоцінена вартість — вартість необоротних активів після переоцінки.

Амортизація — систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Строк корисного використання (експлуатації) — очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).

Нематеріальні активи - це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми; можуть бути ідентифіковані; утримуються підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, постачання товарів або послуг, в адміністративних цілях або для надання в оренду іншим особам.

Для малоцінних необоротних матеріальних активів амортизація нараховується в сумі 50% на початку використання і 50% при списанні або 100% при надходженні в експлуатацію, або прямолінійним методом.

Капітальні інвестиції – це витрати на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів

Приклад 1

Підприємство придбало вантажний автомобіль. Договірна купівельна вартість автомобіля становить 40 000 грн. крім того ПДВ 8000 грн. Витрати на інформаційні, посередницькі, реєстраційні послуги, пов'язані з придбанням автомобіля, та витрати на доставку становлять 2500 грн., у тому числі ПДВ - 417 грн. Кореспонденції з придбання наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Журнал господарських операцій

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Документ	Сума, грн.
		Дт	Кт		
1	На договірну купівельну вартість автомобіля	15	63	Накладна	40000
2	На суму податку на додану вартість, сплаченого постачальнику	64	63	Податкова накладна	8000
3	На суму витрат, пов'язаних з	15	68	Акт виконаних	2083

	придбанням автомобіля (без ПДВ): 2500 - 417			робіт, рахунок	
4	На суму ПДВ, сплаченого в складі витрат на і придбання автомобіля	64	68	Податкова накладна	417
5	На відображення в обліку оприбуткування придбаного автомобіля та зарахування його до складу основних засобів: 40 000 + 2083	10	15	Акт приймання-передачі основних засобів	42083

Приклад 2

Підприємство одержало безоплатно об'єкт основних засобів (верстат) виробничого призначення. Справедлива його вартість становить 40 000 грн. Витрати підприємства на доставку та монтаж одержаного безоплатно об'єкта основних засобів - 5000 грн. (без ПДВ). Вони зараховуються на збільшення справедливої вартості об'єкта. Нараховано за звітний місяць амортизацію введеного в експлуатацію одержаного безоплатно об'єкта основних засобів, термін експлуатації якого визначено протягом 5 років: загальна сума амортизації на місяць становить 730 грн. ($45\,000 : 5 : 12$); в тому числі: амортизація безоплатно отриманої частини облікової вартості об'єкта основних засобів - 667 грн. ($40\,000 : 5 : 12$); амортизація суми витрат на доставку та монтаж безоплатно одержаного об'єкта основних засобів - 83 грн. ($750 - 667$). Одночасно з нарахуванням амортизації відображається в обліку визнання доходу в сумі амортизації безоплатно одержаної частини вартості об'єкта основних засобів. Кореспонденції з безоплатного отримання необоротного активу наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Журнал господарських операцій

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Документ	Сума, грн.
		Дебет	Кредит		
1	Зарахування до складу основних засобів підприємства безоплатно одержаного об'єкта за справедливою його вартістю	10	424	Акт приймання-передачі	40000
2	Відображення в обліку витрат підприємства на доставку та монтаж безоплатно одержаного об'єкта основних засобів	15	68	Накладна, акт виконаних робіт, рахунок	5000
		10	15		
3	Відображення в обліку амортизації безоплатно одержаного об'єкта основних засобів	23	13	Відомість нарахування амортизації	750
4	Визнання доходу в сумі амортизації безоплатно одержаної частини	424	745		667

вартості основних засобів				
---------------------------	--	--	--	--

Приклад 3

Первісна (балансова) вартість об'єкта основних засобів, який ліквідується, - 78 000 грн. Знос об'єкта - 62 000 грн. Залишкова вартість об'єкта -16 000 грн. (78 000 - 62 000). Витрати підприємства, пов'язані з ліквідацією об'єкта, - 6300 грн. Вартість цінних відходів від ліквідації об'єкта -2600 грн. Кореспонденції з ліквідації активу наведено в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 Журнал господарських операцій

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Документ	Сума, грн.
		Дебет	Кредит		
1	На списання суми нарахованого зносу ліквідованого об'єкта основних засобів	13	10	Акт списання (ліквідації) основних засобів	62000
2	На списання залишкової вартості ліквідованого об'єкта основних засобів	976	10		16000
3	На відображення в обліку витрат, пов'язаних з ліквідацією об'єкта основних засобів	976	66, 65		6300
4	На відображення в обліку одержаних підприємством цінних відходів від ліквідації об'єкта основних засобів (матеріалів, запасних частин тощо)	20	746		2600

Практичні завдання:

Завдання 2.3.1

Визначити залишкову вартість об'єкта через три роки експлуатації, скласти кореспонденції та первинні документи.

Вихідні дані: ТЗОВ "Аванс" придбало обладнання за 120000 грн. (в т.ч. ПДВ). Витрати на встановлення склали:

- 1). ПММ- 100грн.
- 2). Заробітна плата - 300 грн.
- 3). Відрахування - ?
- 4). Інші матеріали – 60 грн.
- 5). Послуги інших організацій – 12000 грн.(в т.ч. ПДВ)

Об'єкт було введено в склад основних засобів 20.12.20XXр. Ліквідаційна вартість - 15000 грн., термін корисного використання – 8 років.

Завдання 2.3.2

Скласти кореспонденції та первинні документи для відображення в бухгалтерському обліку безоплатно отриманого основного засобу.

Вихідні дані: підприємство «Веселка» безоплатно отримало верстат, справедлива вартість якого на дату отримання становила 3000 грн. Витрати підприємства на транспортування та монтаж отриманого верстата склали 400 грн. (без ПДВ).

Завдання 2.3.3

Скласти первинні документи та кореспонденції з ліквідації основного засобу.

Вихідні дані: У результаті аварії верстат став непридатним і було прийнято рішення про його ліквідацію. Первісна вартість верстату – 40 000 грн., знос – 38000 грн. Витрати на демонтаж верстата склали 860 грн., після демонтажу залишилися деякі деталі, що можуть бути ще використані, на суму 450 грн.

Завдання 2.3.4

Визначити фінансовий результат від реалізації автомобіля, скласти кореспонденції та первинні документи.

Вихідні дані: підприємство «Порт» придбало автомобіль 15 квітня 20XX року за 140 тис. грн., крім того ПДВ. Амортизація нараховувалась прямолінійним методом. Ліквідаційна вартість 20 тис. грн. Термін корисного використання 12 років. 30 червня 20X9 року автомобіль реалізовано за 180 тис. грн. в тому числі ПДВ.

Завдання 2.3.5

Визначити залишкову вартість автомобіля після кожного року експлуатації, скласти бухгалтерські кореспонденції та первинні документи з оприбуткування та реалізації автомобіля, заповнити відомість нарахування амортизації.

Вихідні дані: автомобіль було придбано у 20X3 році за 90000 грн. (в т.ч. ПДВ). Амортизацію нараховували прямолінійним методом. Термін експлуатації – 10 років, ліквідаційна вартість – 8000 грн.

У 20X6 році термін експлуатації було зменшено до 6 років, а ліквідаційну вартість – 12000 грн. У 20XX році автомобіль було реалізовано за 30000грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.3.6

Скласти кореспонденції рахунків з оприбуткування створеного необоротного активу та заповнити Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів.

Вихідні дані: підприємство «Мотор» виготовило господарським способом стенд для випробування запасних частин, первісна вартість якого становить 66 000 грн.

У процесі роботи над стендом підприємство понесло такі витрати:

- придбано та передано основні та допоміжні матеріали для виготовлення стенда – 39 000 грн. (в т.ч. ПДВ);

- передано для виготовлення стенда запасні частини, придбані у попередньому році для використання у господарській діяльності, - 4 000 грн.;

- нараховано заробітну плату працівникам підприємства, які займалися стендом, - 9 000 грн., нарахування на фонд оплати праці – 3 514 грн.;

- нараховано амортизацію машин і обладнання – 6 986 грн.;

- отримано і оплачено послуги сторонніх підприємств, спрямованих на створення основного засобу, - 12 000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.3.7

Нарахувати амортизацію будівлі за перший рік експлуатації, заповнити відомість нарахування амортизації та вказати кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: у січні 20X7 року підприємство «Неон» придбало будівлю за 98 000 грн. (крім того ПДВ), оплатило вартість послуг з оформлення документації – 824 грн. (крім того ПДВ). За розпорядженням керівника встановлено строк корисної експлуатації об'єкта (80 років), його ліквідаційну вартість (2 000 грн.) та прямолінійний метод нарахування амортизації. 10 % будівлі використовують адміністративні служби, а 90 % - виробничі цехи.

Завдання 2.3.8

Нарахувати амортизацію мікроавтобуса за березень та квітень 20X7 року, використовуючи виробничий метод, та вказати кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: у лютому 20X7 року підприємство «купило і ввело в експлуатацію мікроавтобус для перевезення пасажирів в межах міста вартістю 50 000 грн. (крім того ПДВ) і оплатило послуги з його реєстрації – 1200 грн. Перевезення пасажирів міським транспортом ПДВ не обкладається, тому первісна вартість мікроавтобуса включатиме вхідний ПДВ. Ліквідаційна вартість - 1 000 грн. Очікуваний пробіг до закінчення строку корисного використання – 500 000 км. У березні пробіг мікроавтобуса становив 15 000 км, а в квітні – 18000 км.

Завдання 2.3.9

Вказати кореспонденції рахунків з придбання і реалізації основного засобу та заповнити використовувані при здійсненні господарських операцій первинні документи. Заповнити інвентарну картку основних засобів.

Вихідні дані: у лютому 20X6 року виробниче підприємство придбало обладнання вартістю 36 000 грн. (в т.ч. ПДВ) з метою його використання у господарській діяльності. При нарахуванні амортизації використовується прямолінійний метод, виходячи із строку корисного використання 5 років та ліквідаційної вартості 3 000 грн. У лютому 20X7 року було здійснено заміну складових частин обладнання загальною вартістю 5 000 грн., що призвело до збільшення економічних вигод від використання об'єкта, а в березні 20X7 року – заміну підшипників на аналогічні вартістю 300 грн. У лютому 20XX року підприємство реалізувало це обладнання, отримавши виручку 24 000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.3.10

Скласти бухгалтерські кореспонденції та документи для відображення придбання та модернізації нематеріальних активів. Нархувати амортизацію, скласти відомість інвентаризації та заповнити інвентарну картку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства.

Вихідні дані: 01.04.20XX р. придбано програмне забезпечення з бухгалтерського обліку, первісна вартість якого становить 14000 грн. (крім того ПДВ). Оцінений термін корисної експлуатації дорівнює 3 роки, метод амортизації – прямолінійний, ліквідаційна вартість - 0. У зв'язку із зміною законодавства керівництво підприємства вирішило модернізувати це програмне забезпечення. Витрати на модернізацію 01.04.20X9 склали 900 грн., у тому числі 150 грн. - ПДВ. Внаслідок модернізації термін корисного використання був переглянутий і дорівнює тепер 4 років.

Тестові завдання:

1. До методів нарахування амортизації не належать:

- 1) прямолінійний;
- 2) нормативний;
- 3) кумулятивний;
- 4) податковий;
- 5) виробничий.

2. Який первинний документ не використовуються для операцій з необоротними активами:
- 1) Акт приймання-передачі основних засобів;
  - 2) Акт на списання основних засобів;
  - 3) Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів;
  - 4) накладана;
  - 5) немає правильної відповіді.
3. Які з перерахованих активів не належать до нематеріальних:
- 1) товарні знаки;
  - 2) сорт рослин;
  - 3) програми для ЕОМ;
  - 4) дебіторська заборгованість.
  - 5) немає правильної відповіді.
4. При визначенні терміну корисного використання нематеріального активу слід враховувати:
- 1) термін використання подібних активів;
  - 2) моральний знос;
  - 3) правові обмеження терміну корисного використання;
  - 4) всі відповіді правильні.
  - 5) немає правильної відповіді.
5. Списання залишкової вартості основних засобів при реалізації відображається бухгалтерською проводкою:
- 1) Дт 976 - Кт 10;
  - 2) Дт 972 - Кт 10;
  - 3) Дт 10 - Кт 972;
  - 4) Дт 92 - Кт 112;
  - 5) Дт 974 – Кт 10.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство передало обладнання у ремонт. Чи потрібно виписувати довіреність, щоб отримати його у сервісному пункті? Яким нормативним актом це регламентується?

2. На підприємстві було призупинено випуск одного із видів продукції. Основні засоби, за допомогою яких виготовлялась ця продукція, стоять на складі і не беруть участь в діяльності. Чи потрібно нараховувати на них амортизацію?

2.4. Облік праці, її оплати та соціального страхування персоналу

Питання до розгляду:

1. Форми та системи оплати праці
2. Облік використання робочого часу, облік виробітку
3. Облік відпусток
4. Облік допомоги з тимчасової непрацездатності
5. Відрахування на фонд оплати праці та утримання з доходів фізичних осіб

Дискусійні питання:

1. Скільки субрахунків відокремлено на рахунку 66 «Розрахунки з оплати праці», чим зумовлено такий поділ? Що належать до «розрахунків за іншими виплатами» (рахунок 663), яке їх відношення до оплати праці працівників?
2. Який відсоток відрахувань на соціальне і пенсійне страхування, на Вашу думку, є оптимальним?
3. Чи можуть бути зобов'язання з оплати праці довгостроковими, обґрунтуйте?

Ключові терміни: соціальне страхування, заробітна плата, нарахування на фонд оплати праці, утримання із заробітної плати, тарифна ставка, відрядна розцінка, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, відпускні, допомога з тимчасової втрати працездатності.

Первинні документи: розрахунково-платіжна відомість, розрахункова відомість, платіжна відомість, акт про брак, наказ (розпорядження) про надання відпустки.

Інші документи: реєстр депонованої заробітної плати, таблиць обліку використання робочого часу, наряди, відомості обліку виробітку, рапорти про виробіток, маршрутні листи, особовий рахунок, штатний розпис, накопичувальна картка виробітку і заробітної плати, листки на доплату, маршрутний лист, список осіб, які працювали в понадурочний час, листок обліку простоїв, лікарняний листок, наказ (розпорядження) про прийняття на роботу, особова картка, алфавітна картка, особова картка фахівця з вищою освітою, який виконує науково-дослідні, проектно-конструкторські та технологічні роботи, наказ (розпорядження) про переведення на іншу роботу, список про надання

відпустки, наказ (розпорядження) про припинення дії трудового договору (контракту).

Методичні вказівки до виконання:

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Складовими *фонду оплати праці* є: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата й інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Системи оплати праці: погодинна і відрядна.

Розрахунок заробітної плати при погодинній формі оплати праці:

$$\begin{array}{l} \text{Погодинна} \\ \text{заробітна} \\ \text{плати} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Кількість} \\ \text{робочих} \\ \text{днів в місяці} \\ \text{(з табеля)} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{Тривалість} \\ \text{робочого} \\ \text{дня} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{Годинна} \\ \text{тарифна} \\ \text{ставка} \end{array}$$

Розрахунок заробітної плати при відрядній формі оплати праці:

$$\begin{array}{l} \text{Відрядна} \\ \text{заробітна} \\ \text{плати} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Виробіток (кількість} \\ \text{операцій, деталей або інших} \\ \text{видів продукції з нарядів)} \end{array} \times \begin{array}{l} \text{розцінка} \end{array}$$

Розрахунок лікарняних:

$$\begin{array}{l} \text{Сума} \\ \text{лікарняних} \end{array} = \frac{\begin{array}{l} \text{Заробітна плата за попередні} \\ \text{6 місяців роботи} \end{array}}{\begin{array}{l} \text{Кількість робочих днів за} \\ \text{попередні 6 місяців роботи} \end{array}} \times \begin{array}{l} \text{Кількість} \\ \text{робочих} \\ \text{днів} \\ \text{хвороби} \end{array} \times \begin{array}{l} \%, \text{ що} \\ \text{враховує} \\ \text{трудоий} \\ \text{стаж} \end{array}$$

%, що враховує трудовий стаж становить:

60% - якщо стаж менший 5 років;

80% - стаж від 5 до 8 років;

100% - стаж більше 8 років.

Розрахунок відпускних:

$$\begin{array}{l} \text{Сума} \\ \text{відпускних} \end{array} = \frac{\begin{array}{l} \text{Заробітна плата за попередні 12} \\ \text{місяців роботи} \end{array}}{\begin{array}{l} \text{Кількість календарних} \\ \text{днів в році} \end{array} - 10} \times \begin{array}{l} \text{Кількість} \\ \text{календарних} \\ \text{днів відпустки} \end{array}$$

Мінімальна заробітна плата – законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці.

На фонд оплати праці, згідно чинного законодавства, проводяться наступні відрахування:

- пенсійний фонд 33,2%;
- фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності 1,5%;
- фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття 1,3%;
- фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання від 0,2 до 13,8%.

З нарахованої заробітної плати працівників здійснюються обов'язкові утримання:

- податок з доходів фізичних осіб;
- утримання до Пенсійного фонду;
- утримання до фонду соціального страхування;
- утримання до фонду соціального страхування на випадок безробіття;
- за виконавчими листами (аліменти, штрафи).

Добровільні утримання згідно заяви або письмової згоди:

- профспілкових внесків;
- оплата комунальних послуг;
- інші утримання.

За наказом керівника з працівника можуть бути стягнуті:

- суми недостач матеріальних цінностей та грошових коштів;
- неповернуті підзвітні суми.

Утримання не повинні перевищувати 20 % заробітної плати до виплати, а в окремих випадках – 50 %. При утриманні аліментів на неповнолітніх дітей розмір утримань не повинен перевищувати 70 % заробітної плати до виплати.

Приклад 1

Працівник подав звіт про використання коштів наданих на відрядження або під звіт 20.01.20XX року, за яким він винен підприємству 300 грн. кошти він не повернув. Керівник 30.01.20XX року видав наказ, за яким ці кошти необхідно вирахувати із заробітної плати працівника. За січень працівнику нарахували 2000 грн. заробітної плати. Проведення утримань із заробітної плати за наказом керівника наведено в таблиці 2.12. Слід враховувати, що загальна сума утримань, згідно ЦКУ, не може перевищувати 20%.

Кореспонденції утримань неповернутих підзвітних сум з працівника

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Нараховано заробітну плату працівнику	23	66	2000
2	Утримано соціальні внески	66	65	70
3	Податок з доходів: $(2000-70)*15\%$	66	64	289,5
4	Штраф за несвоєчасне повернення коштів, виданих під звіт: $300*15\%$	66	64	45
5	Утримано із заробітної плати неповернуті кошти	66	372	300

Приклад 2

Працівник відділу збуту перебував на лікарняному з 15 (вівторок) по 30 вересня (11 робочих днів). З 1 по 15 вересня відпрацьовано 10 робочих днів. Посадовий оклад 1000 грн. Зарплата за попередні 6 місяців – 6000 грн., відпрацьовано – 125 днів. Стаж роботи – 2 роки. Сума нарахованих лікарняних становитиме: $6000/125*11=528$ (грн.).

Кореспонденції лікарняні за рахунок підприємства: $93-66=528/11*4=192$ (грн.); за рахунок фонду соціального страхування: $65-66=528-192=336$ (грн.).

Заробітна плата за відпрацьовані 10 днів: $93-66=2000/21*10=952,38$ (грн.). Всього нараховано заробітної плати і лікарняних: $528+952,38=1480,38$ грн.

Практичні завдання:**Завдання 2.4.1**

Визначити суму утримань, відрахувань та суму до видачі Петренку І.І. Скласти кореспонденції.

Вихідні дані: робітнику Петренку І.І. нараховано заробітну плату 900 грн. та матеріальну допомогу 300 грн. У Петренка І.І. двоє дітей.

Завдання 2.4.2

Скласти розрахунково-платіжну відомість.

Вихідні дані: нараховано заробітну плату за жовтень 20XXр.:

1. Іванов В.П. директор – 1000 грн.
2. Пех П.А. гол. бухгалтер – 800 грн.
3. Іванов А.П. юрист – 800 грн.
4. Кінах І.П. робітник – 600 грн.
5. Колобок А.П. робітник – 700 грн.
6. Колосов І.Г. робітник – 200 грн.
7. Демедович В.М. робітник – 300 грн.
8. Саблук П.Т. робітник – 400 грн.

9. Денисов С.Л. робітник – 600 грн.

10. Жук В.М. робітник – 200 грн.

Жук В.М. і Колосов І.Г. були на лікарняному з 10 по 15 жовтня. Зарплата Жука за попередні 6 місяців – 2800 грн., Колосова – 1500 грн. Иванов А.П. має двох дітей до 16 років, Денисов С.Л.- трьох дітей до 16 років.

Завдання 2.4.3

Нарахувати відпускні. Скласти бухгалтерські проводки. Визначити суму до видачі.

Вихідні дані: працівникові Морозу К.Н. згідно з графіком відпусток та його письмовою заявою 1 березня 20X9 року надана щорічна відпустка за 20XX рік тривалістю 28 календарних днів. У розрахунковому періоді працівник при п'ятиденному робочому тижні працював з 1 березня 20XX року до 1 липня 20XX року повний робочий день (8 годин), а з 1 липня 20XX року по 28 лютого 20X9 року – по 4 години на день. Сумарний заробіток за розрахунковий період склав 9784 грн.

Завдання 2.4.4

Нарахувати і сплатити заробітну плату працівникам відділу збуту за лютий 20XX року, заповнити таблицю обліку робочого часу, розрахунково-платіжну відомість, відомість відрахування на ФОП та скласти відповідні кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: інформація про нараховану заробітну плату працівникам наведена в таблиці 2.13. Мороз Р.В. перебувала на лікарняному з 22.02.08 р. по 29.02.08 р. Заробіток за попередні 6 місяців становить 11 350,00 грн. Відпрацьовано 132 дні.

Таблиця 2.13

Нарахована заробітна плата працівникам збуту за лютий 20XX року

№ п/п	Прізвище, ініціали	Оклад	Дні роботи	Години роботи	Дні неявок	Примітка
1	Литвтинок П.А.	3 500,00	21	168	-	3 дітей
2	Мороз Р.В.	2 150,00	15	120	6	-
3	Ларін М.В.	1 000,00	21	168	-	аліменти на 1 дитину
4	Яцюк Д.О.	1 000,00	21	84	-	сумісник

Завдання 2.4.5

Обчислити утримання із заробітної плати і заповнити розрахунково-платіжну відомість ТзОВ “Оріон” за січень, скласти кореспонденції.

Вихідні дані: посадові оклади працівників наступні

- директор Гаврилук З.П. – посадовий оклад 2 430 грн.;

- головний інженер Маринюк В.С. – посадовий оклад 1 350 грн., відноситься до III-ої категорії постраждалих від аварії на ЧАЕС;
- бухгалтер Куровська Л.М. – посадовий оклад 1 210 грн.;
- касир Желих І.В. – посадовий оклад 930 грн., сплачує аліменти на двох дітей.

Завдання 2.4.6

Визначити необхідні суми і заповнити розрахунково-платіжну відомість персоналу ТзОВ “Квант” за лютий місяць, скласти кореспонденції.

Вихідні дані: працівники підприємства мають наступні оклади:

- директор Іванчук А.Л. – посадовий оклад 4 570 грн.;
- головний технолог Козак П.С. – посадовий оклад 2 550 грн.;
- бухгалтер Ткачук В.М. – посадовий оклад 1 810 грн., має трьох дітей віком до 16-ти років;
- касир Борсук М.К. – посадовий оклад 1 250 грн., сама виховує дитину віком 10 років.

Завдання 2.4.7

Нарахувати відпускні працівнику Ковальову С.М., здійснити відповідні утримання і відрахування, скласти кореспонденції.

Вихідні дані: Ковальову С.М. надається щорічна основна відпустка тривалістю 24 календарні дні з 2 квітня по 26 квітня включно. Його основна заробітна плата за останні 12 місяців склала 12 000 грн., крім того в цей час він отримував матеріальну допомогу – 200 грн., дивіденди – 105 грн. і допомогу по тимчасовій непрацездатності – 90 грн.

Завдання 2.4.8

Нарахувати відпускні директору підприємства Петруку П.П., здійснити відповідні утримання і відрахування, скласти кореспонденції.

Вихідні дані: Петруку П.П. надається відпустка тривалістю 24 календарних дні – з 2 по 26 серпня 20XX року (включений святковий день 24 серпня). Загальна сума нарахованих виплат у розрахунковому періоді (з серпня 20X7 року по липень 20XX року, тобто за 12 останніх місяців) складає 18 587 грн., у тому числі за видами:

- основна заробітна плата – 12 157 грн.;
- доплата за високу професійну майстерність – 3 700 грн.;
- матеріальна допомога – 500 грн.;
- виробничі премії – 1 300 грн.;
- допомога з тимчасової непрацездатності – 180 грн.;
- компенсація за невикористану частину відпустки за 2002 рік – 750 грн.

Завдання 2.4.9

Провести розрахунок середньої заробітної плати і нарахувати компенсацію у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності працівнику ЗАТ “Домінгус” Савчуку Ю.А.

Вихідні дані: Савчук Ю.А. хворів з 16 грудня до 27 грудня 20XX року. На підприємстві працює з жовтня 20XX року. Його табель містить такі дані: у жовтні відпрацьовано 20 робочих днів, у листопаді – 15 робочих днів. Фактичний заробіток за дні роботи складає відповідно: 1 250 грн. та 1 220 грн.

Завдання 2.4.10

Провести утримання із заробітної плати працівника, скласти відповідні кореспонденції.

Вихідні дані: працівник подав звіт про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт 10.03.20XX року, за яким він винен підприємству 160 грн. кошти він не повернув. Керівник 20.03.20XX року видав наказ, за яким ці кошти необхідно вирахувати із заробітної плати працівника. За січень працівнику нарахували 1500 грн. заробітної плати. Слід враховувати, що загальна сума утримань, згідно ЦКУ, не може перевищувати 20%.

Тестові завдання:

1. Фонд оплати праці складається з таких нарахувань:
  - 1) винагороди за виконану роботу та премії;
  - 2) основної та додаткової заробітної плати;
  - 3) заохочувальних та компенсаційних виплат;
  - 4) основної та додаткової заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат;
  - 5) немає правильної відповіді.
2. Підставою для нарахування заробітної плати працівникам - погодинникам є наступний первинний документ:
  - 1) наказ на зарахування на відповідну посаду;
  - 2) наряд на виконані роботи;
  - 3) табель обліку робочого часу;
  - 4) усі вище зазначені документи;
  - 5) відомість нарахування заробітної плати.

3. Працівнику нарахована заробітна плата за січень 2008 року у сумі 1000 грн. Сума утриманого внеску до фонду зайнятості становитиме:
- 1) 20,00 грн.;
  - 2) 10,00 грн.;
  - 3) 5,00 грн.;
  - 4) 13,00 грн. ;
  - 5) немає правильної відповіді.
4. Працівник перебував на лікарняному з 10 (понеділок) по 15 (субота) жовтня. Зарплата за попередні 6 місяців – 4800 грн., відпрацьовано – 123 дні. Стаж роботи – 6 років. Сума нарахованих лікарняних становитиме:
- 1) 195,10 грн.;
  - 2) 234,12 грн.;
  - 3) 187,32 грн.;
  - 4) 156,10 грн.;
  - 5) немає правильної відповіді.
5. Працівнику надана чергова відпустка терміном на 24 дні. Заробітна плата за останні 12 місяців – 9 600 грн. Яку суму відпускних буде нараховано працівнику?
- 1) 648,96 грн.;
  - 2) 631,20 грн.;
  - 3) 1920,00 грн.;
  - 4) 914,40 грн.;
  - 5) немає правильної відповіді.

Ситуаційні завдання:

1. Чи потрібно нараховувати лікарняні зовнішньому суміснику, який працює на підприємстві лише 2 тижні та приніс копію листка непрацездатності?

2. Працівника прийнято на роботу 1.01.20XX року. Посадовий оклад 1500 грн. З 15.01.20XX по 25.01.20XX – перебував у відрядженні, 26.01.20XX по 31.01.20XX на лікарняному. Як розраховується заробітна плата працівника, який перебував у відрядженні. Яку заробітну плату слід нараховувати працівнику за січень?

2.5. Облік зобов'язань

Питання до розгляду:

6. Економічний зміст та класифікація зобов'язань
7. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками
8. Облік розрахунків за податками й платежами
9. Облік кредитів банків
10. Облік доходів майбутніх періодів

Дискусійні питання:

4. Що покладено в основу відокремлення доходів майбутніх періодів від загальної суми зобов'язань підприємства? Який зв'язок цих доходів з іншими доходами підприємства та зобов'язаннями?
5. Яка ділянка обліку, зобов'язання чи дебіторська заборгованість, є більш трудомісткою.
6. Який взаємозв'язок рахунків «короткострокові зобов'язання», «поточні зобов'язання» та «поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»?

Ключові терміни: розрахунки, зобов'язання, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, постачальники, підрядники, податки, платежі, доходи майбутніх періодів, кредити банків.

Первинні документи: накладна, товарно-транспортна накладна, податкова накладна, рахунок-фактура

Інші документи: вантажна митна декларація, кредитний договір, договір поставки, журнал обліку вантажів, що надійшли, акт про приймання матеріалів, акт про виявлені дефекти устаткування, протоколи зборів учасників, доручення, акт виконаних робіт.

Методичні вказівки до виконання:

Види зобов'язань підприємства: довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, забезпечення, непередбачені зобов'язання, доходи майбутніх періодів.

Довгострокові зобов'язання – це заборгованість, яка не підлягає погашенню протягом операційного циклу підприємства або протягом 12 місяців з дати Балансу.

Види довгострокових зобов'язань:

- довгострокові кредити банків;
- інші довгострокові фінансові зобов'язання;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- інші довгострокові зобов'язання.

Поточні зобов'язання – зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом 12 місяців з дати балансу.

Види поточних зобов'язань:

- короткострокові кредити банків;
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями;
- короткострокові векселі видані;
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- поточні зобов'язання за розрахунками з одержаних авансів, з бюджетом, зі страхування, з оплати праці і інші.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, що надають послуги, виконують роботи.

Підрядники – спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Види кредитів: банківський, державний, комерційний, лізинговий.

Доходи майбутніх періодів – доходи, одержані підприємством у звітному періоді, але які належать до наступних звітних періодів відповідно до юридичного оформлення або за юридичною природою.

Приклад 1

Підприємство за договором купівлі-продажу отримало передоплату від покупця — 12000 грн., у т.ч. ПДВ — 2000 грн. Але вчасно заборгованість перед покупцем не погасило, за що одержало від нього претензію. Пізніше підприємство відвантажило йому товар, але не на всю суму, а на 4800 грн., у т.ч. ПДВ — 800 грн. (облікова вартість — 3000 грн.). Покупець подав позов до суду на решту суми (7200 грн.). Суд виніс рішення на користь покупця. Незабаром заборгованість перед покупцем погасили, відвантаживши йому товар на суму 7200 грн., у т.ч. ПДВ — 1200 грн. (облікова вартість — 5000 грн.).

Облік кредиторської заборгованості за отриманою передоплатою наведено в таблиці 2.14

Таблиця 2.14

Облік кредиторської заборгованості за отриманою передоплатою

№ п/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Отримано передоплату від покупця	311	681	12000
2	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	643	641	2000
3	Відвантажено товари покупцю	361	702	4800

4	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	702	643	800
5	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281	3000
6	Зараховано заборгованості	681	361	4800
7	Списано доход на фінансовий результат	702	791	4000
8	Списано витрати на фінансовий результат	791	902	3000
9	Відвантажено товари покупцю	361	702	7200
10	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	702	643	1200
11	Списано собівартість реалізованих товарів	902	281	5000
12	Зараховано заборгованості	681	361	7200
13	Списано доход на фінансовий результат	702	791	6000
14	Списано витрати на фінансовий результат	791	902	5000

Практичні завдання:

Завдання 2.5.1

Скласти проводки, вказати первинні документи. Визначити суму заборгованості покупців.

Вихідні дані: придбання послуг за звітний період склала 200000 грн., крім того ПДВ. Постачальникам по безготівковому рахунку сплачено 180000 грн., в касу - 9000 грн.

Завдання 2.5.2

Скласти кореспонденції рахунків з погашення заборгованості векселем. *Вихідні дані:* 02.01.20XXр. підприємство „А” придбало у підприємства „Б” товари на загальну суму 24000 грн. 01.02.20XXр. підприємство „Б” погодилося прийняти від підприємства „А” простий вексель на суму 24000 грн. під 48% річних з терміном погашення 31.05.20XXр. Вексель був погашений вчасно.

Завдання 2.5.3

Скласти проводки і зазначити суми зобов'язань і фінансових витрат.

Вихідні дані: кредиторська заборгованість постачальників, що виникла 01.10.20XX р. у сумі 24000 грн., була погашена 02.01.20X9р. дисконтним векселем номінальною вартістю 26400 грн., який у свою чергу, був погашений 31.03.20X9р.

Завдання 2.5.4

Визначити суму ПДВ за 1 квартал 20XX року.

Вихідні дані: за 1 квартал 20XX року підприємством «Альянс» придбано: матеріалів на суму 620 тис. грн., крім того ПДВ.; отримано юридичних послуг на суму 100 тис. грн., крім того ПДВ; оплачено за електроенергію 60 тис. грн., в тому числі ПДВ; придбано легковий автомобіль за 120 тис.грн., в тому числі ПДВ. Реалізовано готової продукції на суму 900 тис.грн., в тому числі ПДВ. Отримано грошові

кошти в сумі 1100 тис. грн., зокрема, за продукцію, реалізовану в 4⁸⁷ кварталі 20X7 року – 200 тис. грн., за продукцію, реалізовану в 1 кварталі 20XX року – 800 тис. грн., авансові платежі – 100 тис. грн.

Завдання 2.5.5

Вказати кореспонденції рахунків з придбання запасів та оплати заборгованості, заповнити первинні документи.

Вихідні дані: ПФ «Мега-макс» 1 лютого 20XX року придбало продукцію на суму 120 000 грн. (в т.ч. ПДВ). 1 березня 20XX року було сплачено грошові кошти постачальникам в сумі 100 000 грн. і короткотерміновий вексель на 20 000 грн. в рахунок погашення заборгованості.

Завдання 2.5.6

Вказати кореспонденції з обліку авансів та заповнити первинні документи. *Вихідні дані:* 12 січня 20XX року ПФ «Олімп» сплатило аванс ПП Мирончук І.І. за придбані товари в сумі 28 000 грн. 14 січня ПФ «Олімп» отримало товари на суму 24 000 грн. (в т.ч. ПДВ) і повернуло невикористану суму авансу.

Завдання 2.5.7

Вказати кореспонденції рахунків з обліку взаємопогашення заборгованості та заповнити первинні документи.

Вихідні дані: ПФ «Креатив» у січні 20XX року здійснювала ремонт офісного приміщення ПФ «Альтернатива» загальною вартістю 55 000 грн. (крім того ПДВ). В свою чергу, ПФ «Альтернатива» поставила ПФ «Креатив» основні засоби на суму 50 000 грн. (крім того ПДВ). В результаті звірки заборгованостей між фірмами їх було зараховано, а решту - погашено грошовими коштами.

Завдання 2.5.8

Яку суму заборгованості необхідно повернути підприємству 30.09.20XXр.? Скласти кореспонденції рахунків.

Вихідні дані: 01.05.20XXр. підприємство одержало від банку позику у сумі 100 000 грн. терміном на 5 місяців під 12 % річних. 30.09.20XXр поверненню підлягає вся сума кредиту та нарахованих відсотків.

Завдання 2.5.9

Необхідно вказати кореспонденції рахунків з обліку дебіторської і кредиторської заборгованості та заповнити первинні документи.

Вихідні дані: підприємство «Оріон» у січні 20XX року реалізувало виробниче обладнання вартістю 120 000 грн. (в т.ч. ПДВ) і сировину – 25 000 грн. (крім того ПДВ). Частину заборгованості було погашено готівкою (9 000 грн.), а решту – по перерахунку.

Завдання 2.5.10

ТзОВ «Океан» за договором купівлі-продажу отримало передоплату від покупця — 16000 грн., у т.ч. ПДВ. Але вчасно заборгованість перед покупцем не погасило, за що одержало від нього претензію. Пізніше підприємство відвантажило йому товар, але не на всю суму, а на 6000 грн., у т.ч. ПДВ (облікова вартість 3000 грн.). Покупець подав позов до суду на решту суми. Суд виніс рішення на користь покупця. Незабаром заборгованість перед покупцем погасили, відвантаживши йому товар обліковою вартістю — 5000 грн.

Тестові завдання:

1. Заборгованість фізичних і юридичних осіб підприємству називається:
  - 1) відстроченою
  - 2) кредиторською;
  - 3) дебіторською;
  - 4) податковою;
  - 5) немає правильної відповіді.
2. Погашення заборгованості перед постачальником за одержані ТМЦ відображається записом:
  - а) Дт 361 – Кт 311;
  - б) Дт 631 – Кт 311;
  - в) Дт 311 – Кт 361.
  - г) Дт 22 – Кт 311;
  - 5) Дт 201 – Кт 631.
3. Для обліку податкового зобов'язання з ПДВ призначено субрахунок:
  - 1) 641;
  - 2) 642;
  - 3) 643;
  - 4) 644;
  - 5) 645.
4. Працівнику у січні 2006 р. нарахована заробітна плата до видачі (за вирахуванням утримань передбачених чинним законодавством) у сумі 1 000 грн., та виданий аванс – 40 грн. Сума заборгованості на кінець січня по зарплаті працівника становить:
  - 1) 940 грн.;
  - 2) 960 грн.;
  - 3) 920 грн.;
  - 4) 1 040 грн.
  - 5) немає правильної відповіді.

5. 01.05.20XXр. підприємство одержало від банку позику у сумі 100 000 грн. терміном на 5 місяців під 12 % річних. 30.09.20XXр поверненню підлягає вся сума кредиту та нарахованих відсотків. Яку суму необхідно повернути підприємству 30.09.20X7р. ?

- 1) 105 000 грн.;
- 2) 106 000 грн.;
- 3) 100 000 грн.;
- 4) 55 000 грн. ;
- 5) немає правильної відповіді.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство завершило будівництво офісного центру взимку та здає його в експлуатацію. Однак деякі заплановані роботи (озеленення, благоустрій та ін.) взимку виконати неможливо. Підприємство вирішує завершити всі роботи в березні, а замовник повністю розрахувався за об'єкт. Як обліковувати отримані кошти за об'єкт, який ще не завершений, та майбутні витрати. Коли їх треба фіксувати в обліку?

2. Чи обов'язково проводити звірки розрахунків при інвентаризації дебіторської і кредиторської заборгованості? Чи можна підтвердити залишки тільки за своїми даними?

2.6. Облік власного капіталу

Питання до розгляду:

1. Визначення власного капіталу та його складові
2. Формування та облік статутного капіталу
3. Облік неоплаченого та вилученого капіталів
4. Формування та облік додаткового та резервного капіталів
5. Облік нерозподіленого прибутку

Дискусійні питання:

1. Чим обумовлено затвердження мінімального розміру статутного капіталу акціонерних товариств, чи доцільно його збільшувати (зменшувати)?
2. Чому, на Вашу думку, для нерозподіленого прибутку і непокритого збитку передбачено один рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)»?
3. Обґрунтуйте відсутність типових форм первинних документів для обліку операцій з власним капіталом.

90 **Ключові терміни:** капітал, власний капітал, статутний капітал, пайовий капітал, резервний капітал, додатковий капітал, нерозподілений прибуток, непокриті збитки, вилучений капітал, неоплачений капітал, акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю.

Первинні документи: з оприбуткування активів: виписка банку, прибутковий касовий ордер, акт приймання-передачі основних засобів, прибутковий ордер і ін., прибутково-видаткова накладна на бланки суворої звітності, акт на списання використаних бланків.

Інші документи: статут, установчий договір, бухгалтерська довідка, протокол зборів учасників, прибутково-видаткова книга з обліку бланків суворої звітності

Методичні вказівки до виконання:

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Розмір статутного капіталу наведено на рис.2.1.

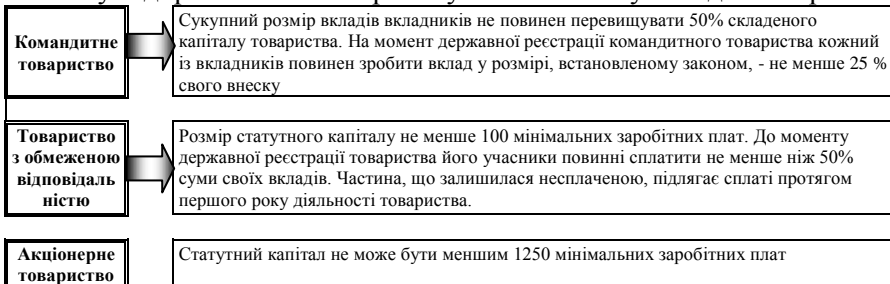

Рис.2.1. Особливості утворення статутного капіталу

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Резервний капітал – це страховий капітал, створений підприємством за рахунок відрахувань власного прибутку з метою погашення можливих збитків, здійснення виплат інвесторам і кредиторам при недостатньому забезпеченні коштами.

Додатковий капітал – емісійний дохід, вкладений засновниками капітал, що не належить до статутного, до оцінка активів, безоплатно одержані необоротні активи, інший.

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це сума прибутку, яка реінвестована у підприємство, або сума непокритого збитку.

Підприємства зобов'язані (передбачено Цивільним кодексом України) дотримуватись нерівності:

$$\begin{array}{ccc} \text{Власний} & \geq & \text{Статутний} \\ \text{капітал} & & \text{капітал} \end{array}$$

Приклад 1

1 березня 20XX року зареєстроване підприємство «А» зі статутним фондом 500000 грн., учасниками якого є підприємство «Б» - 20%, «С» - 60% та «Д» - 20%. Підприємство «Б» як внесок до статутного капіталу внесло будівлю, «С» - автомобілі, «Д» - готівку на розрахунковий рахунок. Відобразимо ці операції на рахунках бухгалтерського обліку.

1. Відображено розмір статутного капіталу: Дт 46- Кт 40 = 500000 грн.

2. Підприємство «Б» передало у статутний фонд будівлю: Дт 10 – Кт 46 = 100000 грн.

3. Підприємство «С» передало автомобілі: Дт 10 – Кт 46 = 300000 грн.

4. Підприємство «Д» передало гроші: Дт 31 – Кт 46 = 100000 грн.

Приклад 2

За результатами звітного року підприємство отримало чистий прибуток 10000 грн., 2000 грн. з яких направлено на збільшення статутного капіталу, а 3000 грн. – на виплату дивідендів і 5% (10000*5%=500 грн.) на збільшення резервного капіталу. В бухгалтерському обліку зазначені операції будуть відображатись наступним чином:

Дт 441 – Кт 443 = 5500 грн. (2000+3000+500=5500 – сума прибутку, яка буде використана на підприємстві);

Дт 443 – Кт 40 = 2000 грн.

Дт 443 – Кт 67 = 3000 грн.

Дт 443 – Кт 43 = 500 грн.

Практичні завдання:

Завдання 2.6.1

Скласти кореспонденції рахунків з формування статутного капіталу, визначити розмір неоплаченого капіталу.

Вихідні дані: в квітні 20XX року підприємство отримало свідоцтво про державну реєстрацію ВАТ «Парус» із статутним капіталом 1000000 грн. на момент реєстрації було отримано основних засобів, як внесок до статутного капіталу на суму, що становить 50% зареєстрованого статутного капіталу, прийнято рішення про випуск 5000 акцій по ціні 100 грн.

Завдання 2.6.2

Відобразити внески учасників у статутний капітал на рахунках бухгалтерського обліку, визначити суми внесків власників.

Вихідні дані: 1 березня 20XX року зареєстроване підприємство «А» зі статутним фондом 500000 грн., учасниками якого є підприємство «Б» - 20%, «С» - 60% та «Д» - 20%. Підприємство «Б» як внесок до статутного капіталу внесло будівлю, «С» - автомобілі, «Д» - готівку на розрахунковий рахунок.

Завдання 2.6.3

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку використання нерозподіленого прибутку.

Вихідні дані: за результатами звітнього року підприємство отримало чистий прибуток 10000 грн., 4000 грн. з яких направлено на збільшення статутного капіталу, а 3000 грн. – на виплату дивідендів, 1000 грн. – на утворення резервного капіталу.

Завдання 2.6.4

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку формування резервного капіталу та визначити його можливу величину.

Вихідні дані: статутом ВАТ „Орел” передбачено, що відрахування до резервного капіталу здійснюються щорічно в сумі 5 % від чистого прибутку до досягнення загальної суми 25% від статутного капіталу. Статутний капітал ВАТ „Орел” становить 60 тис. грн. Прибуток у перший рік діяльності становив 400 тис. грн.

Завдання 2.6.5

Відобразити на рахунках бухгалтерського обліку нарахування та виплату дивідендів.

Вихідні дані: на загальних зборах акціонерів відкритого акціонерного товариства, які відбулися у березні 20X9 р., прийнято рішення сплатити дивіденди за 20XX рік в сумі 300000 грн.

Завдання 2.6.6

Скласти кореспонденції рахунків з формування резервного капіталу.

Вихідні дані: на загальних зборах акціонерів відкритого акціонерного товариства, які відбулися у березні 20X9 р., прийнято рішення 5% прибутку за 20XX рік направити на збільшення резервного капіталу. Чистий прибуток за 20XX рік складав 50000 грн.

Завдання 2.6.7

Скласти кореспонденції рахунків з використання нерозподіленого прибутку.

Вихідні дані: у березні 20XX р. товариство приймає рішення збільшити свій статутний капітал за рахунок прибутку на 50000 грн. Державна реєстрація відповідних змін у статутному капіталі підприємства відбулась у січні 20X9 р.

Завдання 2.6.8

Визначити суму власного капіталу на момент реєстрації та через два роки діяльності, скласти кореспонденції з формування власного капіталу.

Вихідні дані: ВАТ “Олімп” зареєструвало статутний капітал на суму 200000 (20000 акцій номіналом 10 грн.). На дату реєстрації грошовими коштами було оплачено 30% статутного (акціонерного) капіталу. Після реєстрації 20% статутного капіталу було оплачено грошовими коштами (акції розміщені за номіналом), 20% акцій було розміщено і оплачено за ринковою вартістю по 12 грн. Решту акцій було погашено основними засобами.

За два роки діяльності було отримано 300000грн. чистого прибутку, з якого 5% було відраховано в резервний капітал і 70% було використано на виплату дивідендів за акціями.

Завдання 2.6.9

Скласти кореспонденції з формування статутного капіталу, внесків учасників. Визначити величину власного капіталу.

Вихідні дані: статутний капітал ТзОВ “Мрія” зареєстровано в сумі 100 мінімальних заробітних плат. На момент реєстрації необхідну суму було внесено грошовими коштами. Решту суми було внесено матеріалами –10%, основними засобами – 20% і грошовими коштами. Через рік діяльності ТзОВ отримало чистий прибуток 80000грн., який було використано: 10% на дивіденди і 5% на резервний капітал. В цьому ж періоді було безкоштовно отримано нематеріальні активи –15000 грн., паливо – 5000 грн.

Завдання 2.6.10

Скласти бухгалтерські записи для відображення отримання основних засобів у рахунок внесків до статутного капіталу.

Вихідні дані: при створенні підприємства одним із засновників як внесок до статутного капіталу за узгодженням усіх засновників була передана виробнича лінія справедливою вартістю 11000 грн., витрати на доставку і монтаж якої склали 1200 грн. (у т. ч. ПДВ).

Тестові завдання:

1. Частина в активах підприємства, що залишається після вирахування зобов'язань – це:
  - 1) власний капітал;
  - 2) неоплачений капітал;
  - 3) вилучений капітал;
  - 4) статутний капітал;
  - 5) акціонерний капітал.
2. Організаційно-правовими формами підприємства не є
  - 1) акціонерне товариство;
  - 2) товариство з обмеженою відповідальністю;
  - 3) мале підприємство;
  - 4) командитне товариство;
  - 5) немає правильної відповіді.
3. Яка з наведених операцій призводить до збільшення власного капіталу:
  - 1) анулювання викуплених акцій;
  - 2) зменшення номінальної вартості акцій;
  - 3) повернення частки засновнику ТзОВ;
  - 4) збільшення кількості акцій внаслідок їх додаткового випуску;
  - 5) збільшення кількості акцій внаслідок їх дроблення;
4. Яка з наведених операцій призводить до зменшення власного капіталу:
  - 1) випуск нових акцій;
  - 2) збільшення номінальної вартості акцій;
  - 3) збільшення кількості акцій;
  - 4) відрахування з прибутку до резервного капіталу;
  - 5) немає правильної відповіді.
5. Збільшення іншого додаткового капіталу відбувається за рахунок:
  - 1) до оцінки необоротних активів;
  - 2) безоплатно одержані необоротні активи;
  - 3) відповіді 1 і 2 правильні;
  - 5) повернення додаткових внесків засновників;
  - 5) повної сплати статутного капіталу.

Ситуаційні завдання:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю із статутним капіталом 1 000 000 грн. змінює організаційно-правову форму на закриті акціонерне товариство. Як впливає зміна організаційно-правової форми на формування статутного капіталу?

2. Підприємство за минулий рік отримало прибуток. На зборах акціонерів ухвалено рішення направити 90% прибутку на розвиток виробництва. Якими бухгалтерськими проводками оформити цю операцію? Чи можна за рахунок нерозподіленого прибутку придбавати та модернізувати основні засоби?

2.7. Облік фінансових інвестицій

Питання до розгляду:

1. Цінні папери і їх види
2. Облік придбання і реалізації акцій
3. Облік дивідендів
4. Облік викупу акцій в акціонерів
5. Облік облігацій

Дискусійні питання:

1. Чому, на Вашу думку, методи обліку фінансових інвестицій в асоційовані та дочірні підприємства однакові?

2. В чому полягає суть методу амортизованої собівартості фінансових інвестицій виходячи тільки з його назви?

3. Обґрунтуйте основні відмінності капітальних і фінансових інвестицій.

Ключові терміни: інвестиції, фінансові інвестиції, акції, облігації, дивіденди, емісія, номінальна вартість акції, метод участі в капіталі, інвестор, асоційоване підприємство, дочірнє підприємство.

Первинні документи: прибутково-видаткова накладна на бланки суворої звітності, акт на списання використаних бланків.

Інші документи: акція, облігація, установчий договір, сертифікат акції, прибутково-видаткова книга з обліку бланків суворої звітності.

Методичні вказівки до виконання:

Фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів, роялті, зростання вартості капіталу чи інших вигод для інвестора.

Цінний папір – це документ, що засвідчує право володіння або відносин позики, визначає взаємовідносини між особою, яка його випустила та його власником.

Види цінних паперів: акції; облігації підприємства; облігації внутрішніх державних і місцевих позик; ощадні сертифікати, веселі і н.

Види фінансових інвестицій: прямі, портфельні; не призначені для продажу, утримувані для продажу.

Види акцій: проста, привілейована.

Балансова вартість акцій на момент придбання дорівнює їх собівартості

Інвестиції в асоційовані та дочірні підприємства

Асоційоване підприємство – це підприємство, на яке інвестор може чинити значний вплив, проте не може контролювати його діяльність (володіння більше 20% акцій, інвестор присутній в раді директорів).

Методи обліку фінансових інвестицій: *участі в капіталі* (балансова вартість інвестицій збільшується (зменшується) відповідно до частки інвестора в прибутках (збитках) і зменшується на суму отриманих дивідендів), *собівартості* (прибуток визнається в сумі дивідендів, дивіденди, отримані понад прибуток, відображаються як зменшення балансової вартості інвестицій).

Приклад 1

Визначимо балансову вартість придбаних 1000 акцій підприємства «А», які придбало підприємство «Б» за ціною 200 грн. за 1 шт. номінальна вартість акції 150 грн. За послуги на біржі було сплачено 1200 грн. в т.ч. ПДВ. Загальна кількість акцій, які випустило підприємство «Б» - 60000 шт.

Балансова вартість придбаних акцій підприємства «А» (фінансових інвестицій підприємства «Б») становить їх собівартість, тобто $1000 \cdot 200 + 1200 - 200(\text{сума ПДВ}) = 201000$ (грн.)

$$\text{Дт 14} - \text{Кт 30} = 20000$$

$$\text{Дт 14} - \text{Кт 63} = 1000$$

$$\text{Дт 64} - \text{Кт 63} = 200$$

$$\text{Дт 63} - \text{Кт 30} = 1200$$

Приклад 2

Визначимо балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій підприємства ВАТ «А», яке придбало у підприємства «Б» 25% простих акцій на суму 1000000 грн. Протягом року підприємство «Б» отримало чистий прибуток в сумі 300000 грн. і виплатило 0,1 грн. дивідендів на одну акцію.

Так як підприємство придбало 25% акцій, то воно є асоційованим. Для обліку інвестицій можемо використати метод участі в капіталі.

Метод участі в капіталі:

4. Визначаємо собівартість довгострокових інвестицій – 1000000 грн.;

5. Визначаємо частку у прибутках, на яку збільшується балансова вартість інвестицій: $300000 \cdot 0,25 = 75000$ грн.;

6. Визначаємо частку дивідендів, яку отримає підприємство, що зменшують балансову вартість інвестицій: $100000 * 0,25 = 25000$ грн.;

4. Балансова вартість інвестицій становить: $1000000 + 75000 - 25000 = 1050000$ (грн.)

Дт 14 – Кт 31 = 1000000

Дт 14 – Кт 72 = 75000

Дт 37 – Кт 14 = 25000

Дт 31 – Кт 37 = 25000

Приклад 3

Створене підприємство ВАТ «А» із статутним фондом 1000000 грн. Протягом місяця учасниками було сплачено кошти за акції на суму 500000 грн.

Через рік відобразимо викуп акцій у власних акціонерів на загальну суму 200000 грн. за номіналом та їх анулювання.

Дт 46 – Кт 40 = 1000000

Дт 31 – Кт 46 = 500000

Дт 45 – Кт 31 = 200000

Дт 40 – Кт 45 = 200000

Сума статутного капіталу складає 800 000 грн.

Практичні завдання:

Завдання 2.7.1

Виберіть, які з перерахованих реквізитів належать акціям, а які вексялям.

Вихідні дані: перелік реквізитів акції і вексяля подано в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15.

Реквізити акції і вексяля

№ з/п	Реквізити	Акція	Вексель
1	Назва підприємства, що випустило цінний папір		
2	Місцезнаходження підприємства, що випустило цінний папір		
3	Назва цінного паперу		
4	Порядковий номер		
5	Дата випуску		
6	Номінальна вартість		
7	Ім'я власника		
8	Розмір статутного капіталу		
9	Кількість випущених акцій		
10	Терміни виплати дивідендів		
11	Підпис керівника підприємства		
12	Термін платежу		

13	Місце, де повинен бути здійснений платіж		
14	Кому і за наказом кого повинен бути здійснений платіж		
15	Дата і місце складання цінного паперу		
16	Підпис векселедавця		

Завдання 2.7.2

Вкажіть, які з перерахованих господарських операцій належать до фінансових інвестицій.

Вихідні дані: придбання основних засобів, обмін запасами, придбання і реалізація акцій, інвестиції в асоційоване підприємство, обмін цінними паперами, анулювання акцій, погашення дебіторської заборгованості векселем.

Завдання 2.7.3

Визначте балансову вартість фінансових інвестицій підприємства «Аргос».

Вихідні дані: Підприємство «Аргос» придбало 30000 акцій підприємства «Веселка» за ціною 90 грн. за 1 акцію. За послуги брокера було сплачено 500 грн. без ПДВ, послуги біржі 660 грн., в т.ч. ПДВ.

Завдання 2.7.4

Визначте балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій підприємства «Сатурн» методом участі в капіталі.

Вихідні дані: підприємство «Сатурн» придбав у підприємства «Боніта» 30% простих акцій на суму 5000000 грн. Протягом року підприємство «Боніта» отримало чистий прибуток в сумі 500000 грн. і виплатило 300000 грн. дивідендів.

Завдання 2.7.5

Визначте балансову вартість поточних фінансових інвестицій підприємства «Світанок» у підприємство «Рекорд».

Вихідні дані: Підприємство «Світанок» придбало у підприємства «Рекорд» акції на суму 300000 грн. Інвестиції були придбані з метою отримання прибутків від їх продажу.

Завдання 2.7.6

Визначте прибуток підприємства «Фортуна» від операцій з цінними паперами.

Вихідні дані: підприємство «Фортуна» придбало 30000 акцій підприємства «Вопак» по 100 грн. за 1 акцію, з метою подальшої їх реалізації. Ці ж акції були реалізовані за ціною 120 грн. за 1 шт.

Завдання 2.7.7

Визначте балансову вартість довгострокових фінансових інвестицій підприємства «Колос» методом участі в капіталі.

Вихідні дані: «Колос» придбав у підприємства «Автопарк» 25%⁹⁹ простих акцій на суму 8000000 грн. Протягом року підприємство «Автопарк» отримало чистий прибуток в сумі 1400000 грн. і виплатило 500000 грн. дивідендів. Складіть кореспонденції рахунків.

Завдання 2.7.8

Скласти кореспонденції з викуплення і анулювання акцій, враховуючи, що перевищення (заниження) ціни викуплення акцій у порівнянні з номіналом відноситься до зменшення (збільшення) додаткового капіталу.

Вихідні дані: підприємство «Світанок» вирішило викупити акції власної емісії в акціонерів. 500 акцій було викуплено за номіналом по 50 грн., а ще 500 по 55 грн.

Завдання 2.7.9

Відобразити операції із внесків у статутний капітал у підприємства «Арарат» та «Вісла».

Вихідні дані: підприємство «Арарат» внесло у статутний капітал підприємства «Вісла» виробниче обладнання вартість 500000 грн. Загальний розмір статутного фонду підприємства «Вісла» 1000000 грн. Балансова вартість обладнання 400 000 грн., знос – 100 000 грн.

Завдання 2.7.10

Відобразити операції із фінансових інвестицій підприємства «Люкс».

Вихідні дані: засновники прийняли рішення про створення ТзОВ. Платнику ПДВ підприємству «Люкс» належить частка 35%. Він вносить до статутного капіталу запаси балансовою вартістю 20 000, погоджена із засновниками вартість – 15000 грн.

Тестові завдання:

1. Активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів, роялті, зростання вартості капіталу чи інших вигод для інвестора називаються

- 1) капітальні інвестиції;
- 2) фінансові інвестиції;
- 3) прями інвестиції;
- 4) всі відповіді вірні.
- 5) немає правильної відповіді.

2. Які з перерахованих активів не належать до цінних паперів:

- 1) акції;
- 2) облігації підприємства;
- 3) ощадні сертифікати;
- 4) вексель;

5) правильної відповіді немає.

3. Документ, що засвідчує право володіння або відносин позики, визначає взаємовідносини між собою, яка його випустила, та його власником - це

- 1) накладна;
- 2) цінний папір;
- 3) вексель;
- 4) облігація;
- 5) немає правильної відповіді.

4. Цінний папір (буває простий та привілейований), що випускається акціонерними товариствами, комерційними банками і ін., які базуються на колективній або державній власності - це

- 1) акція;
- 2) облігація;
- 3) ощадний сертифікат;
- 4) вексель;
- 5) всі відповіді правильні.

5. Інвестиції, які полягають у придбанні цінних паперів за грошові кошти на фондовому ринку – це:

- 1) прямі інвестиції;
- 2) портфельні інвестиції;
- 3) закриті інвестиції;
- 4) відкриті інвестиції;
- 5) звичайні інвестиції.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство не може повністю забезпечити платіж за векселем? Чи можна використати в таких випадках аваль. Яке підприємство краще обрати за аваліста?

2. Рішенням зборів акціонерів 1.12.2006 було створене підприємство із статутним капіталом 500000 грн. (мінімальна заробітна плата на 1.12.2006 – 400 грн.). Станом на 1.05.2007 року було внесено 250 000 грн., 4.05.2007 року підприємство зареєстрували. 15.11.2007 року було внесено останні платежі за внесками до статутного капіталу. Чи не було порушень у формуванні статутного капіталу. Чи змінюється розмір статутного капіталу в залежності від розміру мінімально заробітної плати. Дайте обґрунтовану відповідь із застосуванням нормативних актів.

2.8. Облік витрат діяльності підприємства

Питання до розгляду:

1. Групування та склад витрат
2. Виробничі витрати та їх класифікація
3. Облік витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції
4. Облік витрат звичайної діяльності
5. Облік витрат надзвичайної діяльності

Дискусійні питання:

1. На Вашу думку, чи існують підприємства, для яких групування витрат за елементами є недоцільним?
2. Хто на підприємстві і на підставі чого може класифікувати понесені витрати на звичайні і надзвичайні, чи впливає проведена класифікація на оцінку фінансового стану?
3. Обґрунтуйте відмінність термінів «виробнича собівартість», «фактична собівартість», «повна собівартість». Яка з них відображається в обліку, а яка, на Вашу думку, повинна відображатись в обліку? Обґрунтуйте.

Ключові терміни: звичайна діяльність, надзвичайна діяльність, операційна діяльність, фінансова діяльність, інвестиційна діяльність, витрати, затрати, витрати виробництва, операційні витрати, собівартість, калькуляція, матеріальні витрати, витрати на оплату праці, загально виробничі витрати, загальногосподарські витрати, операційні витрати, адміністративні витрати, витрати на збут, надзвичайні витрати, прямі витрати, непрямі витрати, витрати діяльності, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі.

Первинні та інші документи: документи з обліку запасів, нарахування заробітної плати, амортизації та використання основних засобів, розрахунки та довідки бухгалтерії, інші.

Методичні вказівки до виконання:

Звичайна діяльність – будь-яка діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають внаслідок здійснення такої діяльності.

Звичайна діяльність підприємства поділяється на операційну, фінансову та інвестиційну.

Надзвичайна діяльність – операції, які не відбуваються часто або регулярно і відрізняються від звичайних операцій.

Витрати звітного періоду – це витрати, що визначаються або шляхом зменшення активів, або шляхом збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Витрати виробництва – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали, амортизацію основних засобів, працю працівників, зайнятих у процесі виробництва з відповідними нарахуваннями на неї, та ін.). Витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов'язань.

Собівартість – грошовий вираз витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, виконаних робіт та наданих послуг

До виробничої собівартості продукції включаються такі статті:

- прями матеріальні витрати;
- прями витрати на оплату праці;
- інші прями витрати;
- змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Витрати операційної діяльності *за економічним змістом* поділяються на елементи:

- матеріальні витрати
- витрати на оплату праці
- відрахування на соціальні заходи
- амортизація
- інші операційні витрати.

Практичні завдання:

Завдання 2.8.1

Визначити собівартість одиниці продукції, скласти кореспонденції рахунків, вказати первинні документи.

Вхідні дані: витрати на виробництво продукції “А” склали: заробітна плата - 20000 грн.; соціальні заходи - ; амортизація –30000 грн.; матеріали – 40000 грн.; електроенергія – 5000 грн.; інші – 15000 грн. Незавершене виробництво на початок періоду –10000 грн., на кінець періоду –20000 грн. Адміністративні витрати – 12000 грн. Витрати на збут – 8000 грн.

Завдання 2.8.2

Скласти кореспонденції рахунків з реалізації послуг, вказати документи. Визначити фінансовий результат, заборгованість покупців ?

Вихідні дані: реалізація послуг за звітний період склала 200000 грн., крім того ПДВ. Собівартість реалізованих послуг – 150000 грн. На рахунок поступило 180000 грн., в касу - 9000 грн. За оренду основних засобів в касу отримано – 18000 грн., в т.ч. ПДВ. Амортизація основних засобів переданих в оренду – 6000 грн. Адміністративні витрати склали – 10000 грн. Витрати на рекламу – 2000 грн.

Завдання 2.8.3

Визначити фінансовий результат діяльності підприємства, скласти кореспонденції рахунків, вказати документи.

Вихідні дані: підприємство орендує приміщення 1200 м² в тому числі 1000 м² – торгові зали, склад; 200 м² – адміністрація. Орендна плата складає 12000 грн. на рік в т.ч. ПДВ.

За рік реалізовано товарів на суму 3600000 грн. в т.ч. ПДВ. Придбано товарів на суму 4800000 в т.ч. ПДВ. Залишок товарів на початок періоду – 1000000 грн., на кінець періоду – 2500000 грн.

Завдання 2.8.4

Визначити чистий прибуток і різниці між прибутком податковим і бухгалтерським. Скласти проводки, визначити документи.

Вихідні дані: підприємство отримало аванс 15.01.2007 року від покупців в сумі 80000 грн. (крім того ПДВ). Продукцію було відвантажено:

10.02.2001р. на суму – 96000 грн. (в т.ч. ПДВ).

20.03.2001р. на суму – 150000 грн. (в т.ч. ПДВ).

28.03.2001р. на суму – 120000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Оплата поступила 29.03.2007р. в сумі 300000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Собівартість реалізованої продукції – 300000 грн.

Адміністративні витрати – 20000 грн.

Завдання 2.8.5

Скласти кореспонденції, вказати до якої діяльності належать понесені витрати. Нарахувати відсотки за кредит за 9 місяців, повернути кредит і сплатити відсотки.

Вихідні дані: на поточний рахунок поступили: кредит банку – 200000 грн. (під 18% річних); заборгованість покупців – 100000 грн.; аванси від покупців – 48000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Видано вексель постачальнику на суму - 50000 грн. під 12 % річних терміном 3 місяці. По закінченні терміну вексель погашено.

Завдання 2.8.6

Вказати кореспонденції з виробництва і використання виробленої електроенергії

Вихідні дані: допоміжний підрозділ підприємства «Електроплюс» виробляє електроенергію. У грудні 2007 року витрати цього підрозділу на виробництво електроенергії становили 20 000 грн. Відповідно до показників лічильників електроенергія була спожита у такій пропорції: 80% - виробничі цілі, 15% - адміністративні цілі і 5% - на збут.

Завдання 2.8.7

Написати кореспонденції рахунків, скласти відомість розрахунку фактичної собівартості готової продукції, визначити і списати калькуляційні різниці.

Вихідні дані: станом на 1.04.20XX року на складі підприємства «Фортуна» були залишки готової продукції: за фактичною собівартістю - 46 000 грн.; за планово-обліковою собівартістю – 42 000 грн.

Протягом квітня на склад оприбутковано готову продукцію за планово-обліковою собівартістю на суму 19 400 грн., а реалізовано за планово-обліковою собівартістю – на суму 20 300 грн.

Фактично на виробництво продукції у квітні 20XX року було здійснено такі витрати: матеріальні витрати – 10 000 грн.; витрати на оплату праці - 4 300 грн.; нарахування на ФОП (38%) -?; 4. амортизація основних засобів виробничого призначення – 800 грн.; витрати на утримання виробничих приміщень – 1 900 грн.; амортизація основних засобів загальновиробничого призначення – 1 100 грн.

Виручка від реалізації продукції за квітень становить 66 000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.8.8

Визначити розмір знижки для покупців та написати кореспонденції рахунків з надання знижки при реалізації.

Вихідні дані: магазин «Орбіта» займається реалізацією посуду. Згідно з умовами акції, при придбанні покупцем трьох наборів посуду разом йому надається знижка у розмірі 7 % від продажної вартості товарів.

За 2 квітня 20XX року магазином було реалізовано:

Покупець 1: набір тарілок за ціною 700 грн. (в т.ч. ПДВ) (собівартість становить 550 грн.). Розрахунки проводились готівкою;

Покупець 2: столовий набір за ціною 900 грн.(в т.ч. ПДВ) (собівартість - 650 грн.), набір каструль за ціною 900 грн.(в т.ч. ПДВ) (собівартість - 500 грн.) та ваза за ціною 1 000 грн.(в т.ч. ПДВ) (собівартість - 750 грн.) Безготівкова форма розрахунків;

Покупець 3: два набори стаканів загальною вартістю 2 500 грн.(в т.ч. ПДВ) (собівартість - 900 грн. і 800 грн. відповідно). Розрахунки проводились готівкою.

Завдання 2.8.9

Вказати кореспонденції рахунків з виявлення нестач та лишків, назвати які витрати виникли.

Вихідні дані: при здійсненні річної інвентаризації у листопаді 2007 року було виявлено нестачу готової продукції «А» собівартістю 9 000 грн. і лишки готової продукції «Б» собівартістю 2 000 грн. Результати інвентаризації не можуть бути врегульовані як пересортування.

Завдання 2.8.10

Написати кореспонденції рахунків з створення та використання резерву сумнівних боргів.

Вихідні дані: протягом звітного періоду підприємство «Фортуна» відвантажило підприємству «Ореол» продукцію на суму 12 000 грн. (в т.ч. ПДВ). На кінець звітного періоду дебіторська заборгованість підприємства «Фортуна» за цією операцією становила 5 000 грн., було прийнято рішення створити резерв сумнівних боргів на суму 1 000 грн.

а) Підприємство «Ореол» перерахувало на рахунок «Фортуни» 3 000 грн. Решта заборгованості було визнано безнадійною.

б) Підприємство «Ореол» перерахувало на рахунок «Фортуни» 4500 грн. Решта заборгованості було визнано безнадійною.

Завдання 2.8.11

Визначити:

- фінансовий результат (чистий прибуток) від реалізації продукції;
- податок на прибуток у податковому обліку.
- суму ПДВ до сплати;
- різницю між податком на прибуток обчисленим згідно податкового і фінансового законодавства;
- скласти бухгалтерські проводки і вказати первинні документи по кожній операції.

Вихідні дані: підприємство А за I квартал 2008 року здійснило наступні господарські операції:

1) перераховано аванс постачальнику за сировину і матеріали – 150 тис.грн.;

2) придбало сировину і матеріали на суму 110,0 тис. грн., в тому числі ПДВ;

3) використано на виробництво готової продукції 80 % придбаної сировини і матеріалів;

4) нараховано заробітну плату працівникам основного виробництва – 130,0 тис. грн.;

5) проведено відрахування на фонд заробітної плати згідно чинного законодавства (у фонд нещасних випадків – 2 %) - ?;

6) нарахована амортизація на основні засоби 53,0 тис. грн., в т.ч. невикористаного призначення – 13,0 тис.грн.;

7) використано електроенергії, води, газу на суму 42,0 тис. грн., крім того ПДВ, в тому числі для невикористаних потреб – 12 тис.грн., крім того ПДВ;

8) оприбутковано готову продукцію на склад за фактичною собівартістю - ?;

9) реалізовано 60 % готової продукції покупцям на суму 680,0 тис. грн. в тому числі ПДВ;

10) поступили на розрахунковий рахунок кошти від покупців за реалізовану продукцію в сумі 1700,0 тис. грн.

Тестові завдання:

1. Зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу - це

- 1) доходи;
- 2) витрати;
- 3) збиток;
- 4) затрати;
- 5) прибуток.

2. Які з перерахованих витрат не належать до операційної діяльності:

- 1) собівартість реалізованої продукції;
- 2) витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу;
- 3) витрати на дослідження і розробки;
- 4) витрати на відсотки;
- 5) немає правильної відповіді.

3. До прямих матеріальних витрат належать:

- 1) сировина і матеріали, що становлять основу вироблюваної продукції;
- 2) купівельні напівфабрикати;
- 3) відповіді 1 і 2;
- 4) втрати від браку;
- 5) амортизація основних засобів.

4. Не включаються до виробничої собівартості, а списуються на витрати періоду
- 1) адміністративні витрати;
  - 2) витрати на збут;
  - 3) понаднормативні відходи;
  - 4) відсотки за кредит;
  - 5) всі відповіді правильні.
5. Витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями і ін.) належать до
- 1) загальногосподарських витрат;
  - 2) загально виробничих витрат;
  - 3) витрат на збут;
  - 4) адміністративні витрати;
  - 5) правильної відповіді немає.

Ситуаційні завдання:

1. Підприємство займається наданням туристичних послуг і у своєму розпорядженні має два пансіонати, один з яких складається з будиночків для відпочинку. Один будиночок передбачено для відпочинку працівників підприємства. Які витратні рахунки слід використовувати для амортизації всіх пансіонатів. Чи відокремлювати цей будинок як будівлю соціального призначення?

2. На підприємстві виготовляється два види продукції. Загальновиробничі витрати незначні. Чи потрібно їх постійно розподіляти між двома видами продукції? Чи передбачено нормативними актами розподіл таких витрат і його періодичність?

2.9. Облік доходів і фінансових результатів

Питання до розгляду:

1. Визнання та класифікація доходів підприємства
2. Облік доходів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інших операційних доходів
3. Облік доходів від фінансової та інвестиційної діяльності
4. Облік надзвичайних доходів
5. Облік фінансових результатів діяльності підприємства

Дискусійні питання:

1. На Вашу думку, як можна змінити черговість подання доходів і витрат підприємства в Плані рахунків бухгалтерського обліку?

2. Чи можуть операції з акціями відноситись до надзвичайної діяльності? Якщо так, то наведіть приклад.

3. Обґрунтуйте відображення в обліку багатьох видів доходів і одного прибутку. Чи може на підприємстві виникнути потреба в обчисленні декількох видів прибутку (від різних операцій)?

Ключові терміни: дохід, дохід від реалізації продукції, операційний дохід, дохід від участі в капіталі, надзвичайний дохід, фінансовий результат, прибуток, збиток

Первинні та інші документи: документи з обліку запасів, основних засобів, розрахунки та довідки бухгалтерії, інші.

Методичні вказівки до виконання:

Дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Доходи від фінансових операцій включають: дохід від участі в капіталі та інші фінансові доходи.

Дохід від участі в капіталі – це дохід від фінансових інвестицій, які облічуються методом участі в капіталі.

До інших фінансових доходів відносяться доходи, одержані від фінансових інвестицій, дивіденди, відсотки, амортизація дисконту за інвестиціями в боргові цінні папери.

Надзвичайними витратами є прямі втрати від надзвичайних подій і витрати підприємства на здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією наслідків надзвичайних подій.

Надзвичайні доходи мають місце в разі:

- відшкодування надзвичайних втрат страховими компаніями;
- значних благодійних внесків з боку інших підприємств або фізичних осіб.

Узагальнюючим фінансовим результатом господарської діяльності будь-якого підприємства є прибуток, збиток або відсутність прибутку і збитку.

Приклад 1

Фірма «Корона» надає інформаційно-консультаційні послуги. В січні 20XX року за перший квартал 20XX року фірма отримала попередню оплату в сумі 1 800 грн.

Собівартість послуг склала: за січень - 450 грн.; за лютий - 400 грн.; за березень - 550 грн. Визначимо суму доходу на кінець першого кварталу 20XX року. Кореспонденції рахунків наведено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Кореспонденції рахунків з реалізації послуг

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Отримано попередню оплату за послуги (січень 20XX р.)	311	69	1800
2	Визнано дохід на 31.03.20XX р.	69	703	1800
3	Списано собівартість наданих послуг	903	231	1400
4	Відображено фінансовий результат	703	791	1800
		791	903	1400

Приклад 2

Визначимо фінансовий результат в результаті проведення таких господарських операцій: реалізовано 700 одиниць продукції за ціною 1,2 грн. за одиницю (в т.ч. ПДВ 20 коп.), фактична собівартість одиниці реалізованої продукції – 80 коп. Кореспонденції рахунків наведено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Кореспонденції рахунків з визначення фінансових результатів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума
		Дебет	Кредит	
1	Реалізовано продукцію постачальникам (1,2 *700)	361	701	840,00
2	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ за реалізовану продукцію (840/6)	701	641	140,00
3	Списана фактична собівартість реалізованої продукції (700*0,8)	901	26	640,00
4	Списано на фінансові результати дохід за реалізовану продукцію (сальдо по 701 рахунку)	701	791	700,00
5	Списано на фінансові результати собівартість реалізованої продукції	791	901	640,00
6	Нараховано податок на прибуток ((700-640)*25%)	981	641	12,00
7	Списано на фінансові результати витрати з податку на прибуток	791	981	12,00
8	Відображено нерозподілений прибуток (700-640-12)	791	441	48,00

Приклад 3

Підприємство оптової торгівлі відвантажило товар покупцю на суму 1200 грн., у тому числі ПДВ 200 грн. Собівартість товару 900 грн. Після відвантаження товару покупцю надана знижка.— 120 грн., у тому числі ПДВ 20 грн. На поточний рахунок підприємства надійшла оплата в сумі 1 080 грн., у т. ч. ПДВ - 180 грн. Визначимо дохід від реалізації товару та відобразимо на рахунках бухгалтерського обліку у таблиці 2.18.

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку доходу від
реалізації товару

№	Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Відображено дохід від реалізації товару	361	702	1200
2	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	200
3	Відображено собівартість реалізованого товару	902	281	900
4	Відображено суму знижки	704	361	120
5	Відображено коригування податкових зобов'язань за ПДВ «червоне сторно»	702	641	20
6	Отримано грошові кошти за реалізований товар	311	361	1080

Практичні завдання:

Завдання 2.9.1

Написати кореспонденції рахунків з ліквідації обладнання, заповнити первинні документи та визначити фінансовий результат від ліквідації

Вихідні дані: Підприємство прийняло рішення про ліквідацію виробничого обладнання (первісна вартість – 25 000 грн., знос – 23 400 грн.) Витрати, пов'язані з ліквідацією, склали 1 200 грн. Вартість матеріалів, одержаних внаслідок ліквідації обладнання, - 800 грн.

Завдання 2.9.2

Написати кореспонденції рахунків з реалізації меблів і послуг, заповнити первинні документи та визначити фінансовий результат.

Вихідні дані: магазин «Меблі-люкс» реалізував підприємству «Кадар-техно» офісні меблі загальною вартістю 36 000 грн. (в т.ч. ПДВ). Собівартість проданих товарів становить 27 000 грн.

У тому ж звітному періоді магазин надавав послуги цьому ж підприємству із складання меблів на суму 3 500 грн. (в т.ч. ПДВ), у процесі чого здійснив такі витрати: заробітна плата працівників – 2 000 грн.; нарахування на ФОП (38,5%) - ?; витрати на відрядження працівників – 200 грн.; матеріальні витрати – 150 грн.

Завдання 2.9.3

Визначити собівартість реалізованої продукції, фінансовий результат від реалізації, написати кореспонденції рахунків та заповнити первинні документи.

Вихідні дані: Приватна пекарня відвантажила продукцію покупцям на суму 32 000 грн. (в т.ч. ПДВ).

Витрати підприємства на її виробництво склали:

- 1) вартість сировини - 10 000 грн.;
- 2) заробітна плата: виробничого персоналу – 2 000 грн.; адміністративного персоналу – 1 000 грн.;
- 3) нарахування на ФОП (37 %) - ?;
- 4) амортизація основних засобів: виробничого призначення – 700 грн.; загальновиробничого призначення – 100 грн.;
- 5) електроенергія – 150 грн. (в т.ч. ПДВ).

Завдання 2.9.4

Написати кореспонденції з визнання доходів від надання послуг з переробки

Вихідні дані: підприємство А передало підприємству В на переробку сировину (вартість 200000 грн.). Через 10 днів підприємство А отримало готову продукцію від підприємства В кількості 60% від зазначеної в угоді. Решта 40% залишилась у підприємства В на зберіганні. Рахунок на переробку було передано підприємству А на суму 100000 грн. (крім того ПДВ).

Завдання 2.9.5

Скласти кореспонденції з реалізації автомобілів. Визначити дохід підприємства від реалізації партії із 3 автомобілів.

Вихідні дані: магазин реалізує автомобілі "Таврія" за ціною 50 000 грн. у роздріб (собівартість автомобіля – 40000). При придбанні покупцем партії з трьох автомобілів, йому надається знижка у розмірі 7 % від продажної вартості товарів.

Завдання 2.9.6

Скласти кореспонденції із ліквідації обладнання, визначити фінансовий результат від ліквідації обладнання:

Вихідні дані: в результаті ліквідації обладнання оприбутковані виробничі запаси на суму 6 000 грн. Первісна вартість обладнання 400 000 грн., знос – 60%.

Завдання 2.9.7

Визначити фінансовий результат від реалізації будівлі, скласти кореспонденції і первинні документи.

Вихідні дані: підприємство реалізує будівлю, первісна вартість якої 500000 грн., знос – 420 000 грн., договірна вартість – 1000 000 грн. (у т.ч. ПДВ).

Завдання 2.9.8

Визначити фінансовий результат діяльності автотранспортного підприємства за місяць, скласти кореспонденції.

Вихідні дані: підприємство "Вояж" надає автотранспортні послуги. 3 квітень 20XX року одержано дохід за доставку вантажу у сумі 18 000 грн. (в тому числі ПДВ). Підприємством визнано витрати за квітень: нарахована заробітна плата — 1 000 грн.; списані паливно-мастильні матеріали — 600грн.; списані запчастини на поточний ремонт автомобіля — 4 000 грн.; амортизація – 6000 грн.; інші (електроенергія, оренда, податки) – 1000 грн.

Завдання 2.9.9

Визначити фінансові результати, скласти початковий та кінцевий баланс, заповнити журнал господарських операцій.

Вихідні дані: залишки по синтетичних рахунках на 30.06.20X7р. ЗАТ “Експорт” наведені в таблиці 2.19, господарські операції за червень – в таблиці 2.20.

Таблиця 2.19

Залишки по синтетичних рахунках на 30.06.20X7р. ЗАТ “Експорт”

Назва рахунку	Сума тис. грн.	Назва рахунку	Сума тис. грн.
1	2	3	4
1. Основні засоби (перв. Вартість)	4700	13. Грошові кошти	140
2. Знос основних засобів	(1500)	14. Статутний капітал	4000
3. Заборгованість по заробітній платі	68	15. Резерв сумн.дебіторськ.заборгов.	(2)
4. Знос нематеріальних активів	(4)	16. Довгострокова деб. заборгованість	50
5. Довгострокові кредити	50	17. Резервний капітал	120
6. Додатковий капітал	70	18. Товари	-
7. Виробничі запаси	400	19. Готова продукція	500
8. Прибуток	230	20. Довгострокові фін. інвестиції	-
9. Неоплачений капітал	(180)	21. Заборгованість постачальникам	60
10. Короткострокові кредити	-	22. Нематеріальні активи	24
11. Дебіторська заборгованість	70	23. Заборгованість перед бюджетом	70
12. Інша поточна деб. заборгованість	50	24. Незавершене виробництво	60

Таблиця 2.20

Господарські операції за червень

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, тис. грн.
1.	Оплачено постачальниками за матеріали	60
2.	Оприбутковано матеріали від постачальника	15
3.	Списано матеріали на виробництво	260
4.	Нарахована заробітна плата основним працівникам	130
5.	Нараховано внески на ФОП	
6.	Нарахована амортизація на основні засоби основного	220

	виробництва	
7.	Оприбутковано готову продукцію за собівартістю (незавершеного виробництва на кінець періоду немає)	
8.	Собівартість реалізованої готової продукції	
9.	Дохід за реалізовану продукцію (в т. ч. ПДВ)	980
10.	Визначити прибуток до оподаткування	
11.	Податок на прибуток	
12.	Фінансовий результат	

Завдання 2.9.10

Визначити фінансові результати, скласти початковий та кінцевий баланс, заповнити журнал господарських операцій.

Вихідні дані: залишки по синтетичних рахунках на 31.12.20X7р. ЗАТ “Альфа” наведені в таблиці 2.21, господарські операції – в таблиці 2.22.

Таблиця 2.21

Залишки по синтетичних рахунках на 31.12.20X7р. ЗАТ “Експорт”

Назва рахунку	Сума, тис. грн.	Назва рахунку	Сума, тис. грн.
1. Основні засоби (перв. вартість)	2200	13. Грошові кошти	120
2. Знос основних засобів	(200)	14. Інша поточна деб. заборгованість	30
3. Нематеріальні активи	-	15. Статутний капітал	2000
4. Знос нематеріальних активів	-	16. Додатковий капітал	40
5. Довгострокові фін. інвестиції	100	17. Резервний капітал	100
6. Довгострокова деб. заборгованість	-	18. Прибуток	(350)
7. Виробничі запаси	300	19. Неоплачений капітал	-
8. Товари	-	20. Довгострокові кредити	1130
9. Готова продукція	400	21. Заборгованість постачальникам	82
10. Незавершене виробництво	20	22. Заборгованість по заробітній платі	50
11. Дебіторська заборгованість	130	23. Заборгованість перед бюджетом	40
12. Резерв сумн. дебіторської заборгов.	(8)	24. Короткострокові кредити	-

Таблиця 2.23

Господарські операції за січень

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, тис. грн.
1.	Списано матеріали на виробництво	200
2.	Нарахована заробітна плата: а) основним працівникам б) адмінперсоналу в) відділу збуту	150 20 10
3.	Нараховано внески на ФОП	
4.	Нарахована амортизація на основні засоби основного виробництва	200

	а) адміністративного призначення б) відділу збуту	20 10
5.	Нараховано % за кредит (24 % річних)	
6.	Оприбутковано готову продукцію за собівартістю (незавершеного на кінець періоду немає)	
7.	Собівартість реалізованої готової продукції (залишок на кінець періоду 200)	
8.	Дохід за реалізовану продукцію (в т. ч. ПДВ)	1500
9.	Визначити прибуток до оподаткування	
10	Податок на прибуток	
11	Фінансовий результат	
12	Сплатити податки	

Тестові завдання:

- Доходи та витрати відображаються в обліку:
  - в момент їх виникнення;
  - в момент отримання грошей;
  - відповіді 1 і 2;
  - в кінці звітнього періоду;
  - за рішенням бухгалтера.
- Фінансовим результатом діяльності підприємства може бути:
  - прибуток;
  - збиток;
  - відсутність прибутку і збитку;
  - всі відповіді правильні;
  - відповіді 1 і 2.
- На якому рахунку здійснюється облік доходів від реалізації товарів?
  - 702;
  - 712;
  - 722;
  - 701;
  - 703.
- Підприємство реалізувало автомобіль за 72 000 грн. (в т.ч. ПДВ). Первісна вартість автомобіля – 50 000 грн., знос – 20 000 грн. Фінансовий результат становитиме:
  - 10 000 грн. – прибуток;
  - 30 000 грн. – збиток;
  - 10 000 грн. – збиток;
  - 30 000 грн. – прибуток;
  - 42 000 грн. – прибуток.

5. Підприємство реалізує готову продукцію покупцям. Якщо дохід (виручка) від реалізації склала 3000 грн. (у т.ч. ПДВ), собівартість 2600 грн., то підприємство матиме:

- 1) Збитки — 100 грн.
- 2) Прибуток — 100 грн.
- 3) Збиток — 400 грн.
- 4) прибуток – 400 грн.
- 5) Прибуток — 300 грн.

Ситуаційні завдання:

1. Керівник підприємства вимагає від бухгалтера проводити розрахунок фінансових результатів від реалізації кожного виду продукції (всього їх біля 100 найменувань) щоквартально разом із поданням фінансової звітності і розрахунком загального фінансового результату. В чій обов'язки на підприємстві входить розрахунок таких показників, хто має підготувати форму звітності для керівника та робити вибірку з даних бухгалтерського обліку, бухгалтер чи економіст?

2. Протягом кварталу на підприємстві були виявлені помилки в бухгалтерському обліку, що суттєво впливають на показники фінансового стану, зокрема баланс. Як виправити помилки, чи можна подати уточнюючий баланс на заміну старому?

2.10. Фінансова звітність

Питання до розгляду:

1. Сутність бухгалтерської звітності
2. Класифікація бухгалтерської звітності
3. Склад фінансової звітності та загальні вимоги до її подання
4. Основний зміст та порядок складання Форми 1 «Баланс»
5. Основний зміст та порядок складання Форми 2 «Звіт про фінансові результати»

Дискусійні питання:

1. Які недоліки і переваги застосування стандартизованих форм бухгалтерської звітності? Які перспективи вдосконалення фінансової звітності в Україні?
2. Яка форма фінансової звітності, на Вашу думку, дає користувачам найбільш об'єктивну інформацію про діяльність підприємства?
3. Інформація з якої звітності, фінансової чи управлінської, більше використовується на підприємстві? Обґрунтуйте.

Ключові терміни: бухгалтерська звітність, фінансова звітність, користувачі звітності, елементи фінансової звітності, принципи підготовки фінансової звітності, управлінська звітність, баланс, звіт про фінансові результати

Методичні вказівки до виконання:

Бухгалтерська звітність – це звітність, що складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів.

Класифікація бухгалтерської звітності: за змістом – фінансова, статистична, управлінська, податкова; за обсягом – одного підприємства, групи підприємств; періодичність подання – змінна, добова, тижнева, декадна, місячна, квартальна, піврічна, дев'ятимісячна, річна; спосіб подання – подана власноруч, поштовою, телеграфною, електронною.

Фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та грошових коштів та власний капітал підприємства за звітний період.

Склад фінансової звітності: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки, Додаток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами».

Баланс складається за даними залишків рахунків 1-6 класів (таблиця 2.24)

Таблиця 2.24

Зв'язок плану рахунків та розділів Балансу

План рахунків		Баланс		
Клас 1	Необоротні активи	Актив	Розділ 1	Необоротні активи
Клас 2	Запаси		Розділ 2	Оборотні активи
Клас 3	Кошти, розрахунки та інші активи		Розділ 3	Витрати майбутніх періодів
Клас 4	Власний капітал та забезпечення зобов'язань	Пасив	Розділ 1	Власний капітал
			Розділ 2	Забезпечення наступних витрат і платежів
Клас 5	Довгострокові зобов'язання		Розділ 3	Довгострокові зобов'язання
Клас 6	Поточні зобов'язання		Розділ 4	Поточні зобов'язання
			Розділ 5	Доходи майбутніх періодів

Звіт про фінансові результати містить такі розділи: Розділ 1. Фінансові результати складається за рахунками класу 7 «Доходи і результати діяльності» та 9 «Витрати діяльності»; Розділ 2 «Елементи

операційних витрат»; Розділ 3. Розрахунок показників прибутковості акцій. 117

Приклад 1

Складемо Баланс та Звіт про фінансові результати для підприємства ЗАТ «Рігенс». Залишки по синтетичних рахунках на 31.12.20X7 ТзОВ „Рігенс” наведено в таблиці 2.25, господарські операції за місяць – в таблиці 2.26.

Таблиця 2.25

Залишки по синтетичних рахунках на 31.12.20X7 ТзОВ «Рігенс»

Назва рахунку	Сума, тис.грн.	Назва рахунку	Сума, тис.грн.
1. Основні засоби (первинна вартість)	1500	13. Грошові кошти	70
2. Знос основних засобів	(300)	14. Інша поточна деб. Заборгованість	17
3. Нематеріальні активи	-	15. Статутний капітал	1110
4. Знос нематеріальних активів	-	16. Додатковий капітал	80
5. Довгострокові фінансові інвестиції	70	17. Резервний капітал	120
6. Довгострокова деб. Заборгованість	85	18. Прибуток	100
7. Виробничі запаси	80	19. Неоплачений капітал	(40)
8. Товари	100	20. Довгострокові кредити	330
9. Готова продукція	150	21. Заборгованість постачальникам	50
10. Незавершене виробництво	40	22. Заборгованість по з/п	56
11. Дебіторська заборгованість	50	23. Заборгованість перед бюджетом	55
12. Резерв сумн. Деб. Заборгованості	(1)	24. Короткострокові кредити	-

Таблиця 2.26

Господарські операції ТзОВ «Рігенс» за січень 20XX року

№ з/п	Зміст господарської операції	Сума, тис.грн.
1	2	3
1.	Списано матеріали на виробництво	50
2.	Нарахована заробітна плата: а) основним працівникам б) адмінперсоналу в) відділу збуту	140 47 5
3.	Нараховано внески на ФОП	
4.	Нарахована амортизація на основні засоби а) основного виробництва б) основного призначення	140 35

	в) відділу збуту	8
5.	Нараховано % за кредит (24 % річних)	

Продовження табл. 2.26

1	2	3
6.	Оприбутковано готову продукцію за собівартістю (незавершеного виробництва на кінець періоду немає)	
7.	Собівартість реалізованої готової продукції (залишок на кінець періоду 120)	
8.	Дохід за реалізовану продукцію (в т. ч. ПДВ)	845
9.	Визначити прибуток до оподаткування	
10.	Податок на прибуток	
11.	Фінансовий результат	
12.	Сплатити податки	

Складений за підсумками задачі початковий баланс наведено в таблиці 2.27, журнал господарських операцій – 2.28, кінцевий баланс – 2.29, звіт про фінансові результати - 2.30.

Таблиця 2.27

БАЛАНС ТЗОВ „Рігенс” на 31.12.20X7

АКТИВ			ПАСИВ		
Стаття	Рахунок	Сума	Стаття	Рахунок	Сума
Основні засоби (первинна вартість)	10	1500,0	Статутний капітал	40	1110,0
Знос основних засобів	131	(300,0)	Додатковий капітал	42	80,0
Нематеріальні активи	12	-	Резервний капітал	43	120,0
Знос нематеріальних активів	133	-	Прибуток	44	100,0
Довгострокові фінансові інвестиції	14	70,0	Неоплачений капітал	46	(40,0)
Довгострокова деб. заборгованість	16	85,0	Довгострокові кредити	50	330,0
Виробничі запаси			Заборгованість постачальникам	63	50,0
Товари	20	80,0	Заборгованість по з/п	66	56,0
Готова продукція	28	100,0	Заборгованість перед бюджетом	65	55,0
Незавершене виробництво	26	150,0	Короткострокові кредити	60	-
Дебіторська заборгованість	23	40,0			
Резерв сумн. деб. заборгованості	36	50,0			
Грошові кошти	38	(1,0)			
Інша поточна деб. заборгованість	31	70,0			
	37	17,0			
БАЛАНС		1861,0	БАЛАНС		1861,0

Журнал реєстрації господарських операцій ТзОВ "Рігенс"
за січень 20XX

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		Дт	Кт	
1	Списано матеріали на виробництво	23	20	50000
2	Нарахована заробітна плата:			
	а) основним працівникам	23	66	140000
	б) адмінперсоналу	92	66	47000
	в) працівникам відділу збуту	93	66	5000
3	Нараховано внески на ФОП:			
	а) основним працівникам	23	65	52920
	б) адмінперсоналу	92	65	17766
	в) відділу збуту	93	65	1890
4	Нарахована амортизація на основні засоби основного виробництва:			
	а) основного призначення	23	131	140000
	б) адмінпризначення	92	131	35000
	в) відділу збуту	93	131	8000
5	Нараховано % за кредит (24 % річних)	951	684	6600
6	Оприбутковано готову продукцію за собівартістю	26	23	422920
7	Відображена собівартість реалізованої готової продукції	901	26	452920
8	Відображено дохід за реалізовану продукцію	36	701	845000
	Отримано на рахунок в банку,	31	36	845000
	в т. ч. ПДВ	701	64	140833,3
9	Визначено прибуток до оподаткування	X	X	129990,7
10	Визначено податок на прибуток	98	64	32497,67
11	Віднесено на фінансовий результат:			
	а) дохід від реалізації продукції	701	79	704166,7
	б) собівартість реалізованої продукції	79	901	452920
	в) адміністративні витрати	79	92	99766
	г) витрати на збут	79	93	14890
	д) відсотки за кредит	79	951	6600
	е) податок на прибуток	79	98	32497,67
	є) чистий прибуток	79	44	97493
12	Сплачено податки	64	31	173331
13	Сплачено збори	65	31	127576
14	Сплачено відсотки за кредит	684	131	6600
X	Всього	X	X	5089178

БАЛАНС ТзОВ „Рігенс” на 31.01.20XX

АКТИВ			ПАСИВ		
Стаття	Код	Сума	Стаття	Код	Сума
Основні засоби (первинна вартість)	10	1500,0	Статутний капітал	40	1110,0
Знос основних засобів	131	(483,0)	Додатковий капітал	42	80,0
Нематеріальні активи	12	-	Резервний капітал	43	120,0
Знос нематеріальних активів	133	-	Прибуток	44	197,5
Довгострокові фінансові інвестиції	14	70,0	Неоплачений капітал	46	(40,0)
Довгострокова деб. заборгованість	16	85,0	Довгострокові кредити	50	330,0
Виробничі запаси	20	30,0	Заборгованість постачальникам	63	50,0
Товари	28	100,0	Заборгованість по з/п	66	248,0
Готова продукція	26	120,0	Заборгованість перед бюджетом	65	0,0
Незавершене виробництво	23	0,0	Короткострокові кредити	60	-
Дебіторська заборгованість	36	50,0			
Резерв сумн. деб. заборгованості	38	(1,0)			
Грошові кошти	31	607,5			
Інша поточна деб. заборгованість	37	17,0			
БАЛАНС		2095,5	БАЛАНС		2095,5

Таблиця 2.30

ЗВІТ про фінансові результати ТзОВ „Рігенс”
за січень 20XX

1. Фінансові результати	
Стаття	Сума
1	2
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	845,0
ПДВ	-140,8
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	704,2
Собівартість реалізованої продукції	-452,9
Валовий прибуток (збиток)	251,2
Адміністративні витрати	-99,8
Витрати на збут	-14,9
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток (збиток)	136,6
Фінансові витрати	-6,6
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	130,0
Податок на прибуток від звичайної діяльності	-32,5
Фінансові результати від операційної діяльності: прибуток (збиток)	97,5

1	2
Чистий прибуток (збиток)	97,5
2. Елементи операційних витрат	
Найменування показника	Сума
Матеріальні затрати	50,0
Витрати на оплату праці	192,0
Відрахування на соціальні заходи	72,6
Амортизація	183,0
Інші операційні витрати	70,0
РАЗОМ	567,6

Практичні завдання:**Завдання 2.10.1**

Охарактеризуйте звіти підприємства за призначенням, обсягом та періодичністю подання.

Вихідні дані: перелік звітів подано в таблиці 2.31.

Таблиця 2.31

Характеристика звітів підприємства

Назва звіту	Ознака класифікації		
	за призна-ченням	за обсягом	за періодичністю подання
Податковий розрахунок збору за забруднення навколишнього природного середовища за I квартал;			
Баланс за рік;			
Декларація з податку на додану вартість за півроку;			
Звіт про рух грошових коштів за рік;			
Податковий розрахунок комунального податку за I квартал;			
Звіт з праці за місяць;			
Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість за рік;			
Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва за II квартал;			
Розрахунок суми страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, що підлягають сплаті за місяць			

Завдання 2.10.2

Виберіть рахунки, які знаходять своє відображення в балансі. Складіть баланс підприємства.

Вихідні дані: у тис.грн.

- основні засоби — 1500;
- знос основних засобів — 300;
- резерв сумнівних боргів — 1;
- статутний капітал — 1110;
- неоплачений капітал — 40;
- розрахунки з підзвітними особами — 50;
- короткострокові кредити — 330;
- товари - 100;
- розрахунки з іншими дебіторами — 85;
- дохід від реалізації виробничих запасів — 1000;
- виплачена заробітна плата — 50;
- каса в національній валюті — 70;
- собівартість реалізації — 230;
- готова продукція — 150;
- невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей - 8;
- додатковий капітал – 200;
- податки на прибуток — 3500;
- довгострокові фінансові інвестиції — 70;
- розрахунки з постачальниками та підрядниками — 50;
- орендовані необоротні активи — 250;
- рахунок в банку в національній валюті — 80;
- сплачені відсотки банку за короткостроковий кредит — 50;
- розрахунки з оплати праці — 56;
- прибуток 102.

Завдання 2.10.3

Складіть Звіт про фінансові результати

Вихідні дані:

- собівартість реалізованої продукції — 452900 грн.;
- виручка від продажу продукції, в тому числі ПДВ за базовою ставкою 20% - 845 000 грн.;
- витрати на збут — 14 900 грн.;
- одержані штрафи, пені, неустойки — 6600 грн.;
- дохід від реалізації необоротних активів, в тому числі ПДВ - 3600 грн.;
- собівартість реалізованих необоротних активів - 10 000 грн.;
- адміністративні витрати — 4 000 грн.;
- дохід від безоплатно одержаних активів — 8000 грн.;

Завдання 2.10.4

Класифікуйте операції щодо виду діяльності: операційна діяльність; інвестиційна діяльність; фінансова діяльність.

Вихідні дані: господарські операції наведені в таблиці 2.32

Таблиця 2.32

Господарські операції

Господарська операція	Вид діяльності		
	операц.	фінанс.	інвест.
Нараховані відсотки за користування банківською позикою			
Здійснили продаж об'єкта основних засобів			
Надійшла сума авансу від замовника			
Нарахована амортизація основних засобів			
Сплачені дивіденди			
Підприємство випустило звичайні акції			
Оплачений рахунок постачальників за матеріали, що надійшли в попередньому році			
Придбані за грошові кошти основні засоби			
Отримані кошти в касу з банку для виплати заробітної			
Сплачений податок на прибуток			
Сплачений штраф за порушення терміну поставки			
Погашена довгострокова позика банку			
Списано повністю з амортизований об'єкт основних			

Завдання 2.10.5

За даними Головної книги скласти початковий баланс, заповнити журнал господарських операцій, скласти кінцевий баланс та Звіт про фінансові результати

Вихідні дані:

Залишки по рахунках Головної книги на 31.12.20XX року:

10	800.000	36	190.000
131	280.000	38	9.000
12	20.000	39	15.000
132	8.000	40.	600.000
112	30.000	423	80.000
133	15.000	424	12.000
201	40.000	44	35.000
203	8.000	60	125.000
207	12.000	63	148.000
26	160.000	64	34.000
28	20.000	65	22.000
30	1.000	66	102.000
31	189.000	68	15.000

Журнал господарських операцій наведено в таблиці 2.33.

Таблиця 2.33

Журнал реєстрації господарських операцій за 20XX рік.

№ з/п	Операція	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
			Дт	Кт
1.	Оприбутковано матеріали від постачальника (в т.ч. ПДВ)	72.000		
2.	Оприбутковано паливо, придбане підзвітною особою (в т.ч. ПДВ)	6.000		
3.	Оплачено постачальнику за матеріали (операція 1)			
4.	Отримано в касу для виплати з/п і в підзвіт			
5.	Сплачено податки із виданої з/п: - прибутковий податок - соціальне страхування	11.000 22.000		
6.	Видано з каси заробітну плату			
7.	Видано в підзвіт (за паливо)			
8.	Нарахована заробітна плата: - адмінперсоналу - робітникам	20.000 80.000		
9.	Нарахована амортизація на основні засоби - адмін. призначення - виробничі	30.000 75.000		
10.	Використано на виробництво сировину і матеріали	90.000		
11.	Відрахування на заробітну плату (п. 8): - адмінперсоналу - робітникам			
12.	Прийнято до оплати рахунок за електроенергію	18.000		
13.	Сплачено за електроенергію	18.000		
14.	Оприбутковано на склад готову продукцію за собівартістю			
15.	Реалізовано покупцям готову продукцію за цінами реалізації (в т.ч. ПДВ)	360.000		
16.	Нараховано АТП і оплачено за перевезення готової продукції (без ПДВ)	30.000		
17.	Списано на фінансові результати : - доходи від реалізації - витрати			
18.	Нараховано податок на прибуток			
19.	Сплачено податок на прибуток			
20.	Визначити і списати чистий прибуток			
21.	Сплачено податки і збори до фондів			

Завдання 2.10.6

На основі оборотно-сальдової відомості та господарських операцій визначити фінансові результати діяльності підприємства, заповнити форми: ф.1 «Баланс», ф.2 «Звіт про фінансові результати».

Вихідні дані: приватне підприємство ПП „Сатурн”, розташоване за адресою м.Луцьк, вул. С.Ковалевської 29, здійснює виробництво офісної техніки. Код за ЄДРПОУ -- 12345678, за КВЕД – 29431. За час своєї діяльності протягом січня 20XX року окрім виробництва та реалізації продукції здійснив ряд інших операцій, а саме:

1. Підприємством було реалізовано основні засоби. Дохід від реалізації становив 24000 грн. (в тому числі ПДВ 4000 грн.). Від покупців надійшли кошти на рахунок підприємства.

2. Проведено дооцінку обладнання: первісну вартість дооцінено на суму 3450 грн., знос – на 1650 грн.

3. Реалізовано МШП на суму 3600грн (в тому числі ПДВ 600 грн.).

Оборотно-сальдова відомість ПП „Сатурн” за період 01.01.20XX-01.02.20XXр. наведено в таблиці 2.34

Таблиця 2.34

Оборотно-сальдова відомість ПП „Сатурн” за січень 20XX року

№ рах.	Сальдо початкове		Оборот		Сальдо кінцеве	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
1	2	3	4	5	6	7
10	150000		3450	16000	137450	
13		43500	6000	2610		40110
201	5000			560	4440	
202	4000			160	3840	
203	3000			420	2580	
22	28000			3350	24650	
23	45000		5030	35200	14830	
26	30400		35200	39000	26600	
30	5000		13800	13800	5000	
31	15000		80500	16983	78518	
36	7800		54000	54000	7800	
377	200		27600	26500	1300	
40		100000				100000
423		7000		1800		8800
43		11000				11000
44		29000		9548		38547,5
60		30000				30000
63		45000		1800		46800
641		5700		13600		19300

Продовження табл. 2.34

1	2	3	4	5	6	7
64 (под на приб)			3183	3183		0

65		7500		1100		8600
66		13800	13800	2950		2950
682		900				900
701			54000	54000		
712			3600	3600		
742			24000	24000		
79			68000	68000		
90			39000	39000		
92			3770	3770		
943			2500	2500		
972			10000	10000		
98			3183	3183		
РАЗОМ	293400	293400	450615	450615	307008	307008

Завдання 2.10.7

Скласти баланс підприємства «Неон» на початок звітнього періоду, заповнити журнал реєстрації господарських операцій та оборотно-сальдову відомість, скласти баланс на кінець звітнього періоду. На основі проведених розрахунків заповнити форму 1 «Баланс» та форму 2 «Звіт про фінансові результати».

Вихідні дані: залишки по синтетичних рахунках підприємства «Неон» станом на 31 грудня 20X7 року наведено в таблиці 2.35

Таблиця 2.35

Залишки по синтетичних рахунках підприємства «Неон» станом на 31 грудня 20X7 року

Рахунок	Сума, грн.	Рахунок	Сума, грн.
Основні засоби	315 000	Поточний рахунок	110 320
Знос основних засобів	63 000	Статутний капітал	400 000
Незав. виробництво	29 500	Додатковий капітал	36 300
Виробничі запаси	139 800	Збиток	50 000
Готова продукція	38 400	Короткостроковий кредит банку	89 000
Товари	500	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	95 400
Каса	180		

Господарські операції підприємства «Неон» за січень 20XX року наведено в таблиці 2.36

Таблиця 2.36

Господарські операції підприємства «Неон» за січень 20XX року

№ п/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1	Нараховано заробітну плату: - працівникам основного виробництва	30 000

	- адмінперсоналу	18 000
	- працівникам відділу збуту	12 000
2	Здійснено нарахування на ФОП (40 %):	
	- працівникам основного виробництва	?
	- адмінперсоналу	?
	- працівникам відділу збуту	?
3	Списано сировину і матеріали на виробництво	58 400
4	Нараховано амортизацію основних засобів:	
	- виробничого призначення	5 400
	- загально-виробничого призначення	3 800
	- адміністративного призначення	1700
	- відділу збуту	1500
5	Відображено витрати на утримання виробничих приміщень (опалення, водопостачання тощо) (крім того ПДВ)	8 000
6	Здійснено розподіл загально-виробничих витрат	?
7	Оприбутковано готову продукцію на склад за собівартістю (незавершене виробництво на кінець місяця – 19 400 грн.)	?
8	Відображено виручку від реалізації продукції (в тому числі ПДВ)	300 000
9	Списано собівартість реалізованої продукції	150 000
10	Списано доходи і витрати на фінансовий результат	?
11	Нараховано податок на прибуток	?
12	Списано податок на прибуток на фінансовий результат	?
13	Визначено чистий прибуток (збиток)	?

Завдання 2.10.8

Скласти баланс підприємства «Мрія» на початок звітного періоду, заповнити журнал реєстрації господарських операцій та оборотно-сальдову відомість, скласти баланс на кінець звітного періоду. На основі проведених розрахунків заповнити форму 1 «Баланс» та форму 2 «Звіт про фінансові результати».

Вихідні дані: залишки синтетичних рахунків підприємства «Неон» станом на 31 грудня 20X7 року наведено в таблиці 2.37.

Таблиця 2.37

Залишки по синтетичних рахунках підприємства «Мрія» станом на 31 грудня 20X7 року

Рахунок	Сума, грн.	Рахунок	Сума, грн.
Основні засоби	157 500	Поточний рахунок	55 250
Знос основних засобів	31 500	Статутний капітал	200 000
Незавершене виробництво	14 750	Додатковий капітал (423)	18 150
Виробничі запаси	69 900	Збиток	25 000
Готова продукція	19 200	Короткостроковий кредит банку	44 500

Товари	250	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	47 700
--------	-----	--	--------

Господарські операції підприємства «Мрія» за січень 20XX року наведено в таблиці 2.38

Таблиця 2.38

Господарські операції підприємства «Мрія» за II квартал 20XX року

№ п/п	Зміст господарської операції	Сума, грн.
1	Нараховано заробітну плату: - працівникам основного виробництва - адмінперсоналу - працівникам відділу збуту	18 000 9 000 4 500
2	Здійснено нарахування на ФОП (38 %): - працівникам основного виробництва - адмінперсоналу - працівникам відділу збуту	? ? ?
3	Списано сировину і матеріали на виробництво	30 100
4	Нараховано амортизацію основних засобів: - виробничого призначення - загально-виробничого призначення - адміністративного призначення - відділу збуту	3 400 1 800 930 780
5	Відображено витрати на утримання виробничих приміщень (опалення, водопостачання тощо) (крім того ПДВ)	3 800
6	Здійснено розподіл загально-виробничих витрат	?
7	Оприбутковано готову продукцію на склад за собівартістю (незавершене виробництво на кінець місяця – 10 900 грн.)	?
8	Відображено виручку від реалізації продукції (в тому числі ПДВ)	120 000
9	Списано собівартість реалізованої продукції	80 300
10	Списано доходи і витрати на фінансовий результат	?
11	Нараховано податок на прибуток	?
12	Списано податок на прибуток на фінансовий результат	?
13	Визначено чистий прибуток (збиток)	?

Тестові завдання:

1. Групування і поточний облік наявності та стану однорідних активів, зобов'язань, капіталу на певну дату в узагальненому вартісному вимірнику проходить:

- 1) в бухгалтерському балансі;
- 2) на рахунках бухгалтерського обліку;
- 3) в документах;
- 4) в бухгалтерській звітності;
- 5) в оборотно-сальдовій відомості.

2. Фінансові звіти надають інформацію про:

- 1) активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати, рух грошових коштів;
- 2) прибутковість діяльності підприємства;
- 3) загальні витрати та доходи підприємства за певний звітний період;
- 4) реальну вартість підприємства та отримані результати діяльності за певний період;
- 5) немає правильної відповіді.

3. Фінансова звітність включає:

- 1) активи, зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати;
- 2) Баланс, Звіт про прибутки та збитки, Звіт про зміни у власному капіталі, Звіт про рух грошових коштів, примітки;
- 3) Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про фінансово-майновий стан, пояснювальна записка;
- 4) Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про власний капітал, Звіт про рух грошових коштів, примітки, інформація за сегментами.
- 5) немає правильної відповіді.

4. Елементами Балансу є:

- 1) активи, зобов'язання та власний капітал;
- 2) доходи і витрати;
- 3) прибутки і збитки;
- 4) активи і пасиви;
- 5) рух грошових коштів.

5. Елементами Звіту про фінансові результати, є:

- 1) доходи;
- 2) рух грошових коштів;
- 3) активи, зобов'язання та власний капітал;
- 4) витрати;
- 5) відповіді 1 і 4.

Ситуаційні завдання:

1. При перевірці правильності складання балансу і звіту про фінансові результати виявлено, що чистий прибуток зі Звіту про фінансові результати не відповідає різниці нерозподіленого прибутку на кінець і початок року. Чи можлива така ситуація при складанні звітності, якщо так, то які причини такої неспівставності, назвіть приклади.

Список використаної літератури*Основна*

1. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2022. 224 с. URL : <https://alerta.kiev.ua/oblik-ta-podatki/818-loboda-n-o-chabanyuk-o-m-bukhgalterskij-oblik.html>
2. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/12uvw0yvW17oQ3GoYBAptiRXHnnRMYmEP/view>
3. Ткаченко Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : підручн. Друге видання, доповн. і переробл. Київ: Алерта, 2020. 192 с. URL : <https://alerta.kiev.ua/oblik-ta-podatki/684-tkachenko-n-m-teoriya-bukhgalterskogo-obliku-.html>
4. Бухгалтерський облік торгової марки, 2021. URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/7725-torgoveln-marka-oblk-ta-opodatkuvannya>
5. SEMENYSHENA, Nataliia; KHORUNZHAK, Nadiya; SADOVSKA, Iryna. Evaluation of the adaptability of scientific theories for the development of accounting institute Intelektine Ekonomika; Vilnius Том 14, Изд. 1, (2020): 113-129.
URL: <https://www3.mruni.eu/ojs/intellectual-economics/article/view/5713>
DOI: <https://doi.org/10.13165/IE-20-14-1-07> (Scopus, Q2)

Додаткова

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 28.10.2023).
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 12.09.2023).
8. Інструкція про застосування Плану рахунків

бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.10.2023).

9. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. наказом Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print> 1370326239541384 (дата звернення: 15.10.2023).

10. Податковий кодекс України: від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2023).

Інтернет-ресурси

11. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>

12. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського [URL : www.nbvu.gov.ua

Навчальне видання

Садовська Ірина Борисівна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Методичні рекомендації до практичних занять

Комп'ютерний набір і верстка **Садовська І.Б.**